

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

**KAMU KESİMİ EĞİTİM HARCAMALARININ GENÇ İŞSİZLİĞİ
ÜZERİNE ETKİSİ: TÜRKİYE VE İNGİLTERE AÇISINDAN BİR
DEĞERLENDİRME**

Fahriye Yaprak DOĞAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KAMU KESİMİ EĞİTİM HARCAMALARININ GENÇ İŞSİZLİĞİ
ÜZERİNE ETKİSİ: TÜRKİYE VE İNGİLTERE AÇISINDAN BİR
DEĞERLENDİRME

Fahriye Yaprak DOĞAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Fahriye Yaprak DOĞAN tarafından hazırlanan "Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Genç İşsizliği Üzerine Etkisi: Türkiye ve İngiltere Açısından Bir Değerlendirme" başlıklı bu çalışma, 25.07.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa Umur TOSUN (Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ (Danışman)

Prof. Dr. Duran BÜLBÜL (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibarenay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

29/08/2019

Fahriye Yaprak DOĞAN

¹"*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli karar ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

*Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Tez Danışmanının Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Fahriye Yaprak DOĞAN

ÖZET

DOĞAN, Fahriye Yaprak. Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Genç İşsizliği Üzerine Etkisi: Türkiye ve İngiltere Açısından Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

İşsizlik, Dünya genelinde ülkelerin çözüm arayışına girdiği küresel bir sorun halini almıştır. Yapılan pek çok çalışmada, işsizlik ile eğitim arasında negatif yönlü bir etkileşim olduğu ortaya konulmakta ve işsizlikle mücadele için öncelikle eğitim sistemindeki aksaklıkların giderilmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Bu çalışmada; işsizliğin, genç işsizlik boyutu ele alınarak, kamu kesimi eğitim harcamalarındaki artış ya da azalışın, genç işsizliğini nasıl etkilediği ortaya konulmaktadır. Bu amaçla, Türkiye ve İngiltere’de eğitim hizmetine dönük yapılan kamu harcamaları gerek rakamsal büyüklük açısından, gerekse harcama dağılımı açısından karşılaştırılmakta ve ortaya çıkan sonuçlar, ülkelerin genç istihdam verileri ile bir araya getirilmektedir. Genç nüfus açısından İngiltere’nin oldukça önünde olan Türkiye’de, kamu kesimi eğitim harcamaları İngiltere’nin gerisinde kalmıştır. Genç istihdamı açısından bakıldığında ise, İngiltere’de düşme eğiliminde olan genç işsizliğin, Türkiye’de her geçen sene arttığı görülmüştür. Türkiye sahip olduğu genç nüfus nedeniyle, İngiltere’ye kıyasla eğitim talebinin daha yüksek olduğu bir ülkedir. Ancak eğitim talebinin karşılanamadığı durumda nitelikli işgücü de yaratılamayacak ve genç istihdam rakamları düşecektir. Bu ise beraberinde genç işsizliğin artışı getirecektir. Sonuçta, eğitim seviyesi arttıkça, genç işsizliğinin azaldığı, eğitim seviyesinin yükselebilmesi için de, eğitime daha fazla yatırım yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Genç İstihdamı, Genç İşsizliği, Eğitim Harcamaları.

ABSTRACT

DOĞAN, Fahriye Yaprak. The Impact of Public Sector Education Spending on Youth Unemployment: An Evaluation of Turkey and United Kingdom, Master's Thesis, Ankara, 2019.

Countries has been working on solutions for unemployment, which has become a global concern. Based on many studies, a negative correlation between unemployment and education has been noted and it is emphasized that firstly the issues in educational system should be resolved in order to fight for unemployment. In this study, youth unemployment has been analyzed with regards to the level of government spending on education. For this purpose, government spending on educational services of Turkey and United Kingdom has been compared based on monetary amounts and the distribution of such expenditures. Results of the comparison is analyzed against the youth unemployment data of the countries. Although Turkey has a significantly higher young population, Turkey's government spending on education is determined to be below United Kingdom. When youth employment is analyzed, it is noted that the youth employment tends to decline in United Kingdom whereas increasing consequently over years in Turkey. Because of the young population, demand on education is higher in Turkey compared to United Kingdom. However in case where the demand for education would not met, qualified workforce would not be created and youth employment would decrease, which would result in an increase in youth unemployment. Finally, it is noted that youth unemployment would decrease where the education level increases and more spending on education is needed to increase the education level.

Keywords

Youth Employment, Youth Unemployment, Education Spending.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1
1. GENÇ İŞSİZLİĞİ, EĞİTİM VE KAMU HARCAMASINA İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE	2
1.1. GENÇLİK VE GENÇ İŞSİZLİĞİ KAVRAMLARI	2
1.1.1. Gençlik ve Genç İşsizlik Tanımları.....	2
1.1.2. Genç İşsizliğin Nedenleri.....	3
1.1.2.1. Makro Düzeydeki Nedenler.....	4
1.1.2.2. Mikro Düzeydeki Nedenler.....	8
1.1.3. Genç İşsizliğin Sonuçları.....	10
1.1.3.1. Genç İşsizliğin Ekonomik Sonuçları.....	11
1.1.3.2. Genç İşsizliğin Sosyal Sonuçları.....	12
1.1.3.3. Genç İşsizliğin Psikolojik Sonuçları.....	13

1.2. KAMU HİZMETİ VE KAMU HARCAMASI KAVRAMLARI.....	15
1.2.1. Kamu Hizmetinin Tanımı ve Sınıflandırılması.....	15
1.2.1.1. Tam Kamusal (Kollektif) Mal ve Hizmetler.....	16
1.2.1.2. Yarı Kamusal (Karma) Mal ve Hizmetler.....	16
1.2.1.3. Erdemli Mal ve Hizmetler.....	17
1.2.1.4. Özel Mal ve Hizmetler.....	17
1.2.2. Kamu Harcamalarının Tanımı ve Kapsamı.....	18
1.2.3. Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması.....	19
1.2.3.1. İdari (Organik) Sınıflandırma.....	20
1.2.3.2. Ekonomik Sınıflandırma.....	20
1.2.3.3. Fonksiyonel (İşlevsel) Sınıflandırma.....	21
1.3. EĞİTİM VE EĞİTİM HARCAMASI KAVRAMLARI.....	22
1.3.1. Eğitimin Tanımı ve Temel İşlevleri.....	22
1.3.2. Eğitimin Yarattığı Dışsallıklar.....	24
1.3.3. Eğitim Harcamalarının Kapsamı.....	27
2. TÜRKİYE’DE GENÇ İŞSİZLİĞİ İLE KAMU KESİMİ EĞİTİM HARCAMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	29
2.1. TÜRKİYE’NİN GENÇ İŞSİZLİK PROFİLİ.....	29
2.1.1. Türkiye’de Nüfusun Yapısı ve Genç Nüfus.....	30
2.1.2. Türkiye’de İşgücü Piyasasının Yapısı.....	34
2.1.2.1. İşgücüne Katılım Oranı.....	34
2.1.2.2. Kayıt Dışı İstihdamın Büyüklüğü.....	38
2.1.2.3. Tarım Sektörünün Toplam İstihdam İçerisindeki Büyüklüğü.....	42
2.1.3. Türkiye’de İstihdamın Yapısı ve Genç Nüfus.....	46

2.2. KAMU HARCAMALARI İÇERİSİNDE EĞİTİM HARCAMALARI	52
2.2.1. Türkiye’de Eğitim Hakkı ve Eğitim Harcamalarının Hukuki Boyutu.....	52
2.2.2. Eğitimde Finansman Yaklaşımları ve Türkiye.....	55
2.2.3. Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Tespitinde Yaşanan Sorunlar.....	63
3. TÜRKİYE – İNGİLTERE AÇISINDAN KAMU KESİMİ EĞİTİM HARCAMALARININ GENÇ İŞSİZLİĞİNE YANSIYAN ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	66
3.1. TÜRKİYE VE İNGİLTERE EĞİTİM SİSTEMLERİ	66
3.1.1. Türkiye ile İngiltere Eğitim Sistemlerinin Mevcut Durumu.....	66
3.1.1.1. Türkiye’de Eğitim Sisteminin Mevcut Durumu.....	66
3.1.1.2. İngiltere’de Eğitim Sisteminin Mevcut Durumu.....	70
3.1.1.3. Türkiye ve İngiltere Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması.....	72
3.2. TÜRKİYE VE İNGİLTERE AÇISINDAN KAMU KESİMİ EĞİTİM HARCAMALARI – GENÇ İŞSİZLİĞİ İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	79
SONUÇ	93
KAYNAKÇA	96
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	103
EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU	104

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

GSYH: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

KKEH: Kamu Kesimi Eğitim Harcamaları

METK: Milli Eğitim Temel Kanunu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

YÖK: Yükseköğretim Kurumu

İMKB: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

YURT-KUR: Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: 2014-2018 Nüfus Rakamları.....	31
Tablo 2: Yaş Gruplarına Göre Nüfus Değişiklikleri	33
Tablo 3: İşgücüne Katılım Oranları	35
Tablo 4: Yaş Grubuna Göre İşgücüne Katılım Oranları (%)	36
Tablo 5: Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılım Oranları	37
Tablo 6: Yaşa Göre İstihdam ve Kayıt Dışı İstihdam Oranları (2014-2018).....	40
Tablo 7: İşsizlik, Yetişkin İşsizlik (25-64) ve Genç İşsizlik (15-24) Oranları	41
Tablo 8: Eğitim Durumuna Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranları	41
Tablo 9: Tarım – Tarım Dışı Kayıt Dışı İstihdam Oranları(%)	43
Tablo 10: Yaş Gruplarına Göre Tarım Sektöründe Kayıt Dışı İstihdam Oranları (%)...44	
Tablo 11: Tarım Sektöründeki Nüfus ve İstihdam Verileri (15+)	45
Tablo 12: Tarımsal Üretimin Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla İçerisindeki Payı	46
Tablo 13: Türkiye'de İstihdamın Sektörel Dağılımı (15+ Yaş)	48
Tablo 14: Türkiye'de İstihdamın Sektörel Dağılımı (15-24 Yaş)	49
Tablo 15: Eğitim Durumuna Göre İstihdam Oranları (%).....	50
Tablo 16: Nüfus, Nüfus Artış Hızı, İstihdam ve İstihdam Artış Hızı (15-64 Yaş).....	51
Tablo 17: Eğitimde Finansman Yaklaşımlarının Temel Gerekçeleri ve Sınırlılıkları	56
Tablo 18: MEB Bütçesinin Merkezi Yönetim Bütçesi ile GSYH'ya Oranı (2014-2019)	58
Tablo 19: 2019 MEB Bütçesinin Dağılımı	59
Tablo 20: MEB Bütçesinden Eğitim Yatırımlarına Ayrılan Paylar (2014-2019).....	60
Tablo 21: Yükseköğretim Bütçesinin Merkezi Yönetim Bütçesi ile GSYH'ya Oranı....	60
Tablo 22: Yükseköğretim Bütçe Ödeneklerinin Karşılaştırılması (2018- 2019).....	61
Tablo 23: İngiltere - Türkiye Karşılaştırması	73
Tablo 24: Türkiye ve İngiltere'de Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci Sayıları (2014- 2016)	75
Tablo 25: Eğitim Kademelerine Göre Türkiye - İngiltere Okullaşma Oranları (2015- 2016)	78
Tablo 26: Türkiye İngiltere KKEH'nın Eğitim Kademelerine Göre GSYH'ya Oranları (2014-2016).....	80

Tablo 27: Türkiye ve İngiltere’de Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci Başına Düşen KKEH (2014-2016).....	82
Tablo 28: Türkiye ve İngiltere’de KKEH’nın Personel Giderleri ile Toplam Giderler Arasında Dağılımı (2014)	84
Tablo 29: Türkiye ve İngiltere’de KKEH’nınPersonel Giderleri ile Toplam Giderler Arasında Dağılımı (2015)	84
Tablo 30: Türkiye ve İngiltere’de KKEH’nın Personel Giderleri ile Toplam Giderler Arasında Dağılımı (2016)	85
Tablo 31: Türkiye-İngiltere Genç Nüfus ve Genç İstihdam Rakamları (2014-2016).....	90
Tablo 32: Türkiye-İngiltere Genç İstihdam ve Genç İşsizlik Oranları (2014-2016)	91

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Nüfus Piramidi (2018).....	32
-------------------------------------	----

GİRİŞ

İşsizlik, küresel bir sorun olarak hemen hemen tüm dünya ülkelerinde çözüm aranan bir olgudur. İşsizlik rakamlarından en çok etkilenen kesim ise genç nüfustur. Birleşmiş Milletler (BM) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 15-24 yaş grubu arasındaki bireyleri “genç” olarak tanımlamıştır. Bu doğrultuda ILO’nun “genç işsiz” olarak ifade ettiği kesim; bu yaş grubunda yer alan, çalışma hayatı içerisinde bir saatten fazla süreyle bulunmamış, çalışmaya elverişli olmasına rağmen, cari ücret düzeyinde iş bulamamış ve aktif olarak iş aramakta olan bireyleri kapsamaktadır. Türkiye dâhil pek çok ülkede, genç işsizlik rakamları ciddi boyutlara ulaşmıştır. Genç işsizliğin Dünya ülkeleri genelinde ortak pek çok sebebi olduğu gibi, her ülkenin içinde bulunduğu şartlar nedeniyle o ülkeye özgü başka nedenleri de bulunmaktadır. Bu kapsamda yapılan araştırmaların hemen hemen hepsinde varılan ortak sonuç ise, genç işsizlik ile eğitim arasında önemli bir etkileşim olduğudur. Kamu kesimi tarafından yapılan sosyal harcamalar içerisinde, eğitim harcamaları oldukça önemli bir yer edinmiştir. Bunun sebebi olarak, eğitimin diğer pek çok alanda temel oluşturması, ekonomik büyüme ve kalkınma açısından etkilerinin bulunması, ekonomik istikrara katkı sağlaması gibi hususlar sayılabilir. Bugün gelinen noktada pek çok ülke genç işsizlik sorununun çözümü ile ilgili olarak geliştirdikleri politikalarda, eğitimi birinci sıraya koymakta ve eğitim hizmetini gerek nicelik gerekse nitelik açısından iyileştirilmeye çabalamaktadır. Bunu sağlamak için yürütülen faaliyetler neticesinde ise kamu kesimi eğitim harcamaları artış göstermektedir. Bu çalışmada, kamu kesimi eğitim harcamalarındaki değişimlerin, genç işsizliğini nasıl etkilediğine ilişkin değerlendirmeler yapılarak, Türkiye’deki ve İngiltere’dekimevcut eğitim sistemleri doğrultusunda yapılan kamu eğitim harcamalarının, bu ülkelerin genç işsizliği üzerinde yaratmış olduğu etkiler analiz edilecektir. Böylece her iki ülke arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilerek, karşılaştırma yapılacaktır. Ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda; Türkiye açısından mevcut durumda ne gibi eksiklikler veya fazlalıklar olduğu, ne gibi değişiklikler yapılması gerektiği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1. BÖLÜM

GENÇ İŞSİZLİĞİ, EĞİTİM VE KAMU HARCAMASINA İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. GENÇLİK VE GENÇ İŞSİZLİĞİ KAVRAMLARI

Çalışmanın genç işsizlik ve kamu harcamalarına ilişkin olması nedeniyle, gençlik ve genç işsizlik kavramlarının açıklanmasının yerinde olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle aşağıda yer alan alt bölümlerde söz konusu kavramlara yer verilmektedir.

1.1.1. Gençlik ve Genç İşsizlik Tanımları

Gençlik kavramına ilişkin uluslararası literatür incelendiğinde, evrensel kabul edilen bir tanımlamanın henüz yapılmadığı görülmektedir. Bunun nedeni, gençlik döneminin soyut bir kavram olması ve bu kavrama yönelik psikolojik, sosyolojik ve demografik açıdan çeşitli tanımların bulunmasıdır. Gençlik tanımı yapılırken sıklıkla başvurulan ölçüt, demografik faktörlerden hareketle yaş kıstasıdır (Gündoğan, 2001, s. 5). Gençlik kavramı, ülkelerin sahip olduğu politik, kurumsal ve kültürel faktörlere bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Sanayileşmiş ülkelerde, gençlik döneminin sona erdiği yaş sınırı değişmekle birlikte, bu dönemin başladığı yaş sınırı genel olarak zorunlu eğitim çağının tamamlandığı yaşa denk gelmektedir (O'Higgins, 1997, s. 1). Örneğin Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'de, 16-24 yaş grubundaki bireyler genç olarak tanımlanırken, Avrupa ülkeleri başta olmak üzere, birçok ülke ve uluslararası kuruluşta gençlik kavramı, 15-24 yaş aralığındaki bireyleri içermektedir. Birleşmiş Milletler (BM)'nin yapmış olduğu tanımlamaya göre de gençlik, 15-24 yaş grubu içerisindeki bireyleri ifade etmektedir (Gündoğan, 1999, s. 65). Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)'ya göre genç kavramı, öğrenimine devam eden, hayatını sürdürmek için çalışmayan, kendisine ait evi bulunmayan kişi olarak tanımlanmaktadır. ILO'nun 138 sayılı Sözleşmesinde, 15-24 yaş grubundaki çalışanları genç işçi olarak kabul etmektedir (Ata, 2007, s. 112).

ILO'nun genel kabul gören işsizlik tanımına göre, bir arada bulunması gereken üç kriter söz konusudur. Bunlar sırasıyla: kişinin çalışacak bir işinin olmaması, çalışmaya hazır olması ve kişinin iş aramakta olmasıdır (Gündoğan, Genç İşsizliği, 2001, s. 12). BM ve ILO'nun 15-24 yaş aralığını kapsayan genç tanımı ile yine ILO'nun işsiz tanımı bir araya getirildiğinde, 15-24 yaş grubunda yer alan, referans süresi içerisinde bir saatten fazla çalışmamış, çalışmaya elverişli olduğu ve aktif olarak iş aradığı halde, cari ücretten iş bulamayan kişiler genç işsiz olarak ifade edilmektedir (Karabıyık, 2009, s. 296).

Bu çalışmada, uluslararası alanda en fazla kabul gören BM ile ILO'nun gençlik ve genç işsizlik tanımlamaları doğrultusunda değerlendirmeler yapılacaktır.

1.1.2. Genç İşsizliğin Nedenleri

İşsizlik, Dünya genelinde hemen hemen tüm ülkelerin çözüm aradığı küresel bir sorun haline almıştır. Küresel işsizliğin sebep olduğu sonuçlardan en fazla etkilenen kesim ise gençlerdir. Toplam işsizlik oranları ve yetişkin işsizlik oranları ile genç işsizliği oranları kıyaslandığında, genç işsizlik sorununun önemi hakkında fikir edinmek mümkündür (Erdayı, 2009, s. 134). Dünya genelinde pek çok ekonomide, genç işsizlik oranları, toplam işsizlik ve yetişkin işsizlik oranlarından daha yüksektir. Genel işsizlik oranlarını arttıran faktörler, genç işsizlik oranlarını da arttırmaktadır (Karabıyık, 2009, s. 300). Ayrıca yapılan araştırmalar gösteriyor ki, genç işsizlik sorunu, gelişmekte olan ülkelerin yanı sıra, endüstrileşme sürecini tamamlamış olan ülkelerde de, öncelikli olarak çözüm aranan bir sorun haline almıştır (Erol, 2013, s. 18). Bu sorun ile mücadele sürecinde doğru politikaları belirleyebilmek için, genç işsizliğe neden olan faktörlerin de doğru analiz edilmesi gerekmektedir. Bu analiz, genç işsizlik oranlarındaki dalgalanmalara sebep olan temel aktörlerin neler olduğu, ekonomik konjonktürdeki değişimler karşısında, genç işsizlik oranlarının, yetişkin işsizlik oranlarından neden daha fazla etkilendiği, gençlerin istihdam edilme ya da işsiz kalma süreçlerinde, hangi özelliklerinin avantaj ya da dezavantaj yarattığı sorularına verilecek cevapları içermektedir (Kayalı, 2015, s. 30-32).

1.1.2.1. Makro Düzeydeki Nedenler

Makro düzeydeki nedenler, gençlerin işsiz kalmalarını, genç işgücü piyasalarının yapısal özelliklerini irdeleyerek ortaya koymaktadır. Genç işsizliğin ortaya çıkmasına neden olan makro düzeyde birçok faktör sayılabilir. Ancak bu çalışmada, bu faktörler içerisinde ön plana çıkan; toplam talep yetersizliği, demografik yapı, eğitim sistemindeki yetersizlikler, işgücü piyasalarındaki aksaklıklar, istihdam politikalarındaki aksaklıklar, ekonomik durgunluk ve krizler ile ücret politikalarına değinilecektir (Murat ve Şahin, 2011, s.19)

Toplam Talep Yetersizliği: genç işsizliğine yönelik yapılan araştırmaların çoğunda, toplam talep yetersizliğinin, genç işsizliğine sebep olan birincil faktör olduğu ifade edilmektedir. Bunun nedeni, toplam talebin genel işsizlik üzerinde yarattığı etkiye benzer bir etkinin, genç işsizlik üzerinde de ortaya çıkmasıdır. Toplam talepte yaşanacak bir düşüş, genel işgücü talebini düşürecek ve buna bağlı olarak genç işgücüne olan talep de düşecektir. Bunun yanı sıra, toplam talepte yaşanan bir düşüş, yetişkin işsizlikten daha fazla oranda genç işsizliğini etkileyecektir. Toplam talepte meydana gelen değişimler sonucunda, genç işsizliğin yetişkin işsizliğe göre daha duyalı olmasının pek çok nedeni bulunmaktadır. Bunlar içerisinde en önemlileri;

- Genç kesimin yetişkinlere göre işlerinden gönüllü ayrılma ihtimallerinin daha yüksek olması,
- İşverenler açısından, gençleri işten çıkarmanın yarattığı fırsat maliyetinin, yetişkinlerin işten çıkarılmasıyla oluşacak fırsat maliyetinden daha düşük olması,
- Yetişkin işçilere nazaran gençlere, işverenleri tarafından görece daha az eğitim yatırımı yapılması,
- Gençlerin yetişkinlere göre daha az iş tecrübesine ve bilgi birikimine sahip olması sayılabilir (Gündoğan, 2001, s. 19-20).

Demografik Yapı: genç işsizliğe neden olan bir diğer faktör, o ülkenin demografik yapısıdır. Bu yapı içerisinde; genç nüfusun büyüklüğü, cinsiyet ile yaş gibi değişkenler etkili olmaktadır (Murat ve Şahin, 2011, s.23)

İşgücü piyasasında yer alan gençlerin sayısı arttıkça, onlara iş temin edebilmek için daha fazla iş imkânının sağlanması gerekecek, yeterli iş olanağı yaratılmadığında ise, genç işsizliği artacaktır. Ayrıca, genç nüfus arttıkça, bunun genç işsizlik üzerindeki etkisinin ne olduğu da önemlidir. Literatürde genç işgücünde yaşanan artışın/azalışın, işgücü piyasalarını nasıl etkilediğini inceleyen pek çok çalışma olmakla birlikte, bu alandaki en yeni çalışma Korenmark ve Neumark tarafından ortaya konmuştur (Gündoğan, 2001, s. 22-23). Korenman ve Neumark'ın 1996 yılında 15 OECD ülkesini içeren çalışması ile işsizlik ve nüfusun büyüklüğü arasında %0.5'lik doğru yönlü bir elastikiyet saptanmıştır. Buna göre, genç nüfusta ortaya çıkacak %10'luk nispi bir artış, genç işsizliğini nispi olarak %5, oransal olarak ise %1 arttıracaktır. Örneğin, genç işsizlik oranının %20 olduğu bir ülkede, genç nüfusun %10 arttığı varsayılırsa, genç işsizlik oranı %1 artacak ve sonuçta %21 olarak gerçekleşecektir (O'Higgins, 1997, s. 34).

Genç işsizliğini etkileyen demografik faktörlerden bir diğeri yaştır. Çalışma hayatına girmek isteyen gençleri, eğitim ve vasıf seviyesi yüksek olanlar ile eğitim ve vasıf seviyesi düşük olanlar şeklinde değerlendirdiğimizde, eğitim ve vasıf seviyesi düşük olan gençlerin işverenler tarafından genellikle tercih edilmediği görülürken, buna karşılık, eğitim ve vasıf seviyesi yüksek olan gençlerin ise eğitim seviyeleri doğrultusunda kendileri için en iyi işi bulana dek işsiz kalmayı tercih ettikleri görülmektedir. Dolayısıyla gerek iyi eğitim almış olan gençler, gerekse eğitim seviyesi düşük olan gençler açısından uzun süreli işsiz kalma riski bulunmaktadır (Murat ve Şahin, 2011, s.24).

Genç işsizliğini etkileyen demografik unsurların sonuncusu ise cinsiyettir. Son yıllarda kadınların işgücüne katılım oranları hemen hemen tüm ülkelerde artış göstermiştir. Kadınların işgücü piyasalarına girişi ile genç işgücüne olan talep azalmıştır. Bunun sebebi, kadın işgücü maliyetinin, genç işgücü maliyetine göre daha düşük

olması, işverenler açısından kadınların işgücü piyasasında daha kolay yönetilebilmesi ve kadın işgücünün daha kolay disipline edilebilmesi sayılabilir (Gündoğan, 1999, s. 70).

Eğitim Sistemindeki Yetersizlikler: ülkeler işsizliği azaltmak amacıyla eğitim sistemlerini revize ederken; kendi kültürel, ekonomik, sosyal, demografik ve siyasal özelliklerini de göz önünde bulundurarak, işgücü piyasalarının özelliklerine uygun bir yapılanmaya gitmelidir. Dünya’da genel kabul gören tek bir eğitim sistemi olmadığından, her ülke için kendi dinamiklerine göre oluşturulacak farklı eğitim sistemleri söz konusudur. Ancak işsizliği azaltmayı hedefleyen bir eğitim sisteminin ortak özelliği, eğitimden istihdama geçiş sürecini kolaylaştıracak ve bu süreci hızlandıracak düzenlemeleri içerecek şekilde olmalıdır. Bununla birlikte, sistem içerisindeki gençlere, işgücü piyasasının talebini karşılayacak doğrultuda eğitim verilmesi gerekmektedir (Murat ve Şahin, 2011, s.27). Eğitimin, istihdam olanaklarını arttırarak, işsizlik ve genç işsizlik üzerinde olumlu etkiler yaratabilmesi için, eğitim sonucu gençlere kazandırılacak niteliklerin, o ülkedeki işgücü piyasasının nitelikleri ile örtüşmesi gerekmektedir (Çalışkan, 2007, s. 289). Dolayısıyla, işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu işgücü profilinin doğru analiz edilerek, planlı şekilde buna uygun işgücünün yetiştirilmesi amaçlanmalıdır. Mevcut iş olanakları ile paralellik göstermeyen bir eğitim sistemi genç işsizliği olumsuz etkileyecektir (Ören ve Şahverdioğlu, 2016, s.13).

İşgücü Piyasalarındaki Aksaklıklar: işgücü piyasalarına yönelik yapılan bazı düzenlemelerin, genç işsizliğini arttırıcı etkiler yarattığı görülmektedir. Örneğin emeklilik yaşının arttırılmasına ilişkin bir düzenleme, çalışmakta olan bireylerin işten ayrılma sürelerini uzatacağından, genç kesimin işe girme süreci de uzayacaktır. Bunun yanı sıra, işgücü piyasalarının etkin şekilde çalışmaması, bilgi akışının hızlı olmaması durumunda, iş arayanlar ile boşta olan işler arasındaki bağlantının kurulması güçleşeceğinden, işverenler ve iş arayanlar hızlı şekilde bir araya getirilemeyecektir (Çondur ve Şimsir, 2017, s.46). İşgücü politikalarındaki yanlışlıkların, genç işsizlik üzerindeki etkilerine yönelik farklı görüşler olmakla birlikte, bu görüşlerin büyük kısmı, gençlerin işgücü piyasalarında uygulanan katı politikalardan olumsuz etkilendiği düşüncesini benimsemektedir. Caroleo ve Pastore’nin bu konuda yapmış olduğu

çalışmada, Avrupa Birliği'nde yaşanan genç işsizliği sorununun, katı işgücü piyasası politikalarından kaynaklandığı ileri sürülerek, genç adayların iş deneyimi eksikliklerini giderebilmeleri için, işgücü piyasalarının esnek çalışma şartlarına sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda, işgücü piyasasında geçici işler yaratılarak, gençlere iş deneyimi kazandırmak gerekmektedir (Murat ve Şahin, 2011, s.24).

İstihdam Politikalarındaki Aksaklıklar: ülkelerin nüfus artış hızı sosyal, kültürel, ekonomik, pek çok değişkene göre farklılıklar gösterir. Artan genç nüfusa iş imkânı sağlanamadığı durumda ise genç işsizlik olgusu karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, genç nüfus artış hızı ve istihdam imkânlarının birbirine paralel ve dengeli şekilde seyretmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, genç nüfusun işsiz kalması kaçınılmaz olacaktır. Bunun yanında, istihdam yaratmayan ekonomik büyüme de genç işsizliği olumsuz etkileyecektir. Ekonomik büyüme şüphesiz her ülke için istenen bir durumdur. Ancak, bu büyümenin teknolojik gelişmelere bağlı olarak verimlilik artışı sebebiyle gerçekleşmesi durumunda, istihdam olanaklarında yaratacağı artış yeterli olmayacaktır (Çondur ve Şimşir, 2017, s.46). Dolayısıyla bir yandan ekonomik büyüme yaşanırken diğer yandan istihdam artışı söz konusu olmadığı için yeni iş imkânları yaratılamayacak ve genç işsizlik oranları bu durumdan olumsuz şekilde etkilenecektir.

Ekonomik Durgunluk ve Krizler:ekonomik durgunluk ve kriz dönemlerinde işsizlik oranları artış göstermektedir. Bu durum genç işsizlik oranlarındaki artışı da beraberinde getirir. Genç nüfus, konjonktürel dalgalanmalar ve piyasaların içinde bulunduğu yapısal koşullardan yetişkin nüfusa göre daha fazla etkilenmektedir. Bunun nedeni olarak, işverenlerin durgunluk dönemlerinde işe alımlarını azaltmaları/yavaşlatmaları ve böylece işgücü piyasasına girecek gençler için daha az iş imkânının olması, ayrıca işverenlerin işçi çıkarmayı gerekli gördükleri durumlarda ise,“son giren ilk çıkar”yöntemi doğrultusunda öncelikle gençleri işten çıkarmaları sayılabilir (Çetinkaya, 2010, s. 47). Yapılan araştırmalara göre, ekonomik durgunluk dönemlerinde işverenlerin ilk tepkisi, işe alma süreçlerini yavaşlatmak ve/veya durdurmaaktır. İşgücü piyasası içerisinde iş arayan kesimin ağırlıklı olarak genç nüfus olduğu dikkate alındığında, işverenlerin bu tutumundan en fazla etkilenen kesim de yine gençler olmaktadır (Kayalı, 2015, s. 34). ILO'nun 2010 yılında yayımladığı “Gençler İçin

Küresel İstihdam Eğilimleri” isimli raporun üçüncü bölümünde, 2008 yılında ABD’de başlayarak neredeyse tüm Dünya ülkelerini etkileyen küresel ekonomik krizin, genç işgücü piyasasında ve genç işsizlik oranlarında yarattığı etkiler analiz edilmektedir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, yaşanan küresel krizin genç işgücünü, yetişkin işgücünden daha fazla oranda etkilediği belirtilmiştir (ILO, 2010, s.4-5).

Ücret Politikaları: işgücü piyasalarındaki ücret düzeylerinin, genç istihdamı üzerinde olumsuz etkileri olduğu düşünülmektedir. Yetişkin işçilerin mükemmel oldukları ya da en azından mükemmel yakın oldukları varsayımı altında, gençlerin ücret düzeylerinin yetişkinlere oranla yükseldiği durumda, gençler yerine yetişkinleri istihdam etme eğilimi artacaktır. Ancak, bu durum özellikle nitelikli işçiler söz konusu olduğunda geçerli olmamaktadır. Şayet bir işyerinde genç ve yetişkin işçiler birbirlerini tamamlıyorsa, sahip oldukları farklı beceriler nedeniyle birbirlerine rakip olma durumları ortadan kalkacağı için, genç ücret düzeylerinin yetişkin ücretlerine bir etkisi de olmayacaktır (O’Higgins, 1997, s. 28). Yukarıda toplam talep ile genç işsizliği arasında ortaya konulan bağlantı, genç işsizliği ile ücret düzeyleri arasında kurulamamıştır. Dolayısıyla uygulanan ücret politikalarının, genç işsizliğine yönelik doğrudan bir etki yarattığını söylemek gerçekçi olmayacaktır.

1.1.2.2. Mikro Düzeydeki Nedenler

Mikro düzeydeki nedenler, gençlerin işsiz kalma nedenlerini bireysel açıdan ele almakta, istihdam edilen gençler ile işsiz olan gençler arasındaki niteliksel farklılıkları açıklamaktadır. Bu kapsamda, eğitim seviyesi, toplumsal cinsiyet ve dezavantajlı olmak ele alınacaktır.

Eğitim Seviyesi: son dönemlerde yapılan ampirik çalışmalarda, işsizlik ve eğitim seviyesi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu, dolayısıyla eğitim seviyesindeki artışın işsizliği azaltacağı belirtilmektedir. Eğitim tek başına işsizlik oranlarını etkileyebilecek bir güç olmamakla birlikte, işgücü piyasalarında ciddi anlamda rekabet üstünlüğü sağlamaktadır (Gündoğan, 2001, s. 26). Bunun yanı sıra, yüksek eğitilmiş işgücü, sahip olduğu beşeri sermaye üstünlüğüne güvenerek, piyasadaki ücret seviyesinin üzerinde bir

ücret talep edebileceği gibi, çalıştığı işte ücrete yönelik yaşadığı memnuniyetsizlik sonucu, yetişkin işgücüne göre daha kolay işten çıkabilmektedir (Çondur ve Şimşir, 2017,s.46). Bu sürece işverenler açısından bakıldığında ise, gençlerin işgücü piyasalarına ilk defa giriyor olması, iş deneyimlerinin olmayışı, piyasaya ve iş hayatına yönelik yeterli bilgiye sahip olmamaları, işverenler açısından ek maliyet yarattığından, öncelikli olarak yetişkin işgücü tercih edilecektir (Bayraktar ve İncekara, 2013, s. 25). Gençlerin, sosyal hayat içerisinde aile, çocuk vb. sorumlulukları yüklenmedikleri dikkate alındığında, iş değiştirme sıklıklarının, dolayısıyla işgücü piyasalarındaki hareketliliklerinin, yetişkin işgücüne göre daha yüksek olduğu söylenebilir (Karabıyık, 2009, s. 301).

Toplumsal Cinsiyet: daha önce değinildiği gibi¹ genç işsizlik oranları, yetişkin işsizlik oranlarına göre daha yüksek seviyelerdedir. Genç işsizliği içerisinde ise kadın genç işsizlerin oranının, erkek genç işsizlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. İşverenler, genç erkek istihdamını, genç kadın istihdamına tercih etmektedirler. Genç kadınlar ise işgücü piyasasında yer edinebilmek için, düşük nitelikli, sosyal güvencesi olmayan işlerde, düşük ücretlerle uzun saatler boyunca çalışmak durumunda kalmaktadır. Kadınların erkeklere nazaran işgücüne katılım oranlarının düşük olmasının bir başka nedeni ise, kadınların erkeklere göre aile içinde yüklendikleri sorumluluklardır. Kadınlar için iş hayatı ile ailevi görevleri birleştirme fırsatının olmayışı, elde ettikleri gelirin ikincil ya da üçüncül gelir olarak algılanması, evlenip çocuk sahibi olmaları halinde üretkenliklerini yitireceklerinin düşünülmesi, kadın istihdamının erkek istihdamına oranla daha az olmasının nedenleri arasındadır (ILO, 2008, s. 3). Ayrıca, cinsiyet ekseninde yaşanan istihdam sorunlarında, eğitime erişim açısından kızlar ve erkekler arasında fırsat eşitliğinin bulunmayışı da belirleyici rol oynamaktadır. Dünya genelinde bazı kültürlerde, ekonomik durumu kısıtlı olan ailelerde, kız ya da erkek çocuklarının eğitimleri arasında tercih yapılması gerektiğinde, bu tercihin erkek çocuktan yana kullanıldığı ve kız çocuklarının eğitimden dışlandıkları görülmüştür (Kayalı, 2015, s. 44).

¹ Bkz. tez içinde s.3

Dezavantajlı olmak: kültürel ve etnik kimlikler, engelli olmak, yoksul bir ailenin ferdi olmak, göç etmek zorunda kalmış olmak gibi bir takım bireysel niteliklerin de, genç işsizlik oranlarını etkilediği görülmüştür. Bu gibi durumlarla karşı karşıya olan dezavantajlı gençler, işgücü piyasalarından dışlanabilmekte, bu durum da genç işsizliğini arttırmaktadır (Çondur ve Şimşir, 2017, s. 46). Başta ABD olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde etnik köken, genç işsizliği etkileyen önemli faktörlerden birisi olarak karşımıza çıkar. ABD'nin 1995 yılındaki işsizlik verilerine göre, beyaz gençler arasında işsizlik %15,7 iken, siyah gençler arasında bu oran %35,7'dir (Gündoğan, 2001, s. 28). Amerikan İşgücü İstatistikleri Bürosu'nun 2014 verilerine göre, ABD'de ortalama genç işsizliği %14,3 iken, beyaz gençler arasında bu oran %12,2, siyah gençler arasında ise bu oran %24,8 olarak gerçekleşmiştir (Kayalı, 2015, s. 50). Benzer şekilde engelli gençler de, işverenler tarafından dışlanma sorunuyla karşı karşıya olduklarından, engeli olmayan gençlere nazaran daha yüksek işsizlik riski altındadır. Bu durumu iyileştirebilmek adına pek çok hükümet yasal düzenlemeler aracılığıyla, engelli bireylerin işgücü piyasalarında istihdam edilmelerini garanti altına almayı amaçlamaktadır.

1.1.3. Genç İşsizliğin Sonuçları

Çalışma hakkı, günümüz ekonomilerinde temel toplumsal haklardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle her ülke, çalışmak isteyen vatandaşlarına, bilgi ve becerilerine uygun işlerde çalışabilme imkânı sunmalıdır. Çalışmak, ortaya çıkan sonuçlar bakımından istihdam edilmekten daha kapsamlı bir kavramdır (Bayraktar ve İncekara, 2013, s. 26-27). Gençler, çalışma hayatı içerisinde yer alarak, yeni bir sosyal statü ve kimlik edinmeyi amaçlarlar (Gündoğan, 1999, s. 70). Bunun yanı sıra gençler, toplumun dinamik kesimini oluşturduğundan, bu dönemde işgücü piyasası içerisinde çalışıyor olmaları, ekonomik kalkınma ve beşeri sermaye oluşumuna da katkı sağlayacaktır. Aksi durumda ortaya çıkan genç işsizlik, hem bireyler açısından hem de ülke ekonomisi açısından olumsuz sonuçlar doğuracaktır (Bayraktar ve İncekara, 2013, s. 26). Bu sonuçları, ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan incelemek mümkündür.

1.1.3.1. Genç İşsizliğin Ekonomik Sonuçları

Genç nüfus olarak adlandırılan 15-24 yaş grubu arasındaki kesim, sahip olduğu dinamizm ve üretkenlik açısından, toplumlara önemli avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajın değerlendirilebilmesi için, gençlere nitelikli eğitim verilerek, üretim sürecinde yer almaları sağlanmalıdır. Aksi takdirde avantajlı gibi görünen bu durum tersine dönerek, ülkelerin kalkınma süreçlerini olumsuz etkileyecek ve ekonomik açıdan ciddi etkiler yaratacaktır (Karataş, 1996, s. 19). Genç işsizliği, üretici ve tüketici dengesinin bozulması, kişisel gelirin dolayısıyla tasarrufların azalması, gelir dağılımının bozulması, sağlık harcamalarının artması, eğitime ayrılan kaynakların israfı (Murat ve Şahin, 2011, s. 37) gibi pek çok ekonomik etki yaratmakla birlikte, aşağıda en genel ekonomik sonuçlara değinilecektir.

Genç işsizliğin en belirgin ekonomik sonucu, işsiz kişinin uğrayacağı gelir kaybıdır. Genç işsiz kişinin karşı karşıya olduğu gelir yokluğu beraberinde yoksulluğu getirecektir. Yapılan araştırmaların çoğunda, işsizliğin yoksulluk riskini arttırdığı, yoksulluğun ise işsiz kalma olasılığını güçlendirdiği görülmüştür (Bayraktar ve İncekara, 2013, s.27). Genç işsizlerin ekonomiye yükledikleri en büyük maliyet yoksulluk ve gelir kaybıdır. Çünkü gelir kaybı sebep olduğu ekonomik olumsuzlukların yanında, güvensizlik, dışlanmışlık, ümitsizlik gibi sosyal etkiler de doğurmaktadır (Karabıyık, 2009, s. 304). Bununla birlikte, genç işsizler, çalışmakta olan bireylerin gelir düzeylerini de dolaylı olarak etkilemektedir. Genç işsiz kesim, işveren ve işçi arasında yapılan ücret müzakerelerinde, işveren lehine bir durum yaratmaktadır. Şöyle ki, çalışanların ücret taleplerine karşılık, aynı işi daha düşük ücretten yapmaya hazır olan genç işsizlerin olması, işverenlere daha düşük ücret düzeyi belirleme imkânı sunar (Karataş, 1996, s. 19).

Gençlerin çalışma hayatı içerisinde yer edinemeyerek, üretime katkı sağlayamamaları neticesinde, ülke ekonomisi eksik istihdam koşullarında üretim yapacaktır. Gençlerin ülke nüfusunun en dinamik kesimini oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda, gençler arasındaki işsizliğin kısa ve uzun dönemde, önemli oranda üretim kaybına neden olacağı görülmektedir (Murat ve Şahin, 2011, s.35-36). Üretici potansiyeli

yüksek genç işgücü, ülke ekonomisi için bir kaynaktır. Bu kaynak doğru kullanılmadığında, beşeri sermaye kaybı söz konusu olacaktır. Genç işgücünün, yetişkin işgücüne göre daha dinamik ve yeniliklere açık olması, teknolojik gelişmeler açısından avantajlarının bulunması nedeniyle, işgücü piyasalarına sağlayacakları katkı önemlidir. Genç işgücü, ülkelere teknolojik gelişmeler açısından rekabet üstünlüğü sağlayabilecek önemli bir güçtür (Karabıyık, 2009, s. 304).

Genç işsizliğin artışı kamu maliyesini de olumsuz etkiler. Genç işsizlik oranındaki artış vergi gelirlerinde bir azalma yaratacaktır. Çünkü vergi, çalışmasının karşılığında gelir elde eden gerçek ve tüzel kişilerin gelirleri üzerinden alınmaktadır ve kamu maliyesinin de birincil gelir kaynaklarından. Dolayısıyla, çalışmayan genç kesim gelir elde edemediğinden, devlete vergi de veremeyecek ve bu durumda devletin vergi gelirleri azalacaktır. Ayrıca, pek çok ülkede uygulanan işsizlik sigortası uygulamaları da kamu maliyesi üzerinde bir yük oluşturmaktadır. Bu uygulama hem genç işsiz sayısını arttırmakta, hem de ülkelere ek maliyetler getirmektedir (Murat ve Şahin, 2011, s. 36).

1.1.3.2. Genç İşsizliğin Sosyal Sonuçları

Yapılan araştırmalar, genç işsizliğin sebep olduğu ekonomik etkilerin yanında, oldukça önemli sosyal etkiler de ortaya çıkardığını göstermektedir. İnsanın, çevresinde yaşanan değişiklikler ile etkileşim içerisinde olması, onun sosyal bir varlık olmasından kaynaklanmaktadır (Murat ve Şahin, 2011, s. 37). İşsizlik, genç bireylerin sosyalleşme süreçlerini sekteye uğratarak, bireyin sosyo-kültürel yaşantısını etkilemektedir. İşsiz genç, çalışma hayatının kendisine kazandıracığı sosyal kimlikten ve deneyimlerden dışlanmış olacaktır (Gündoğan, 2001, s. 30). Yapılan pek çok araştırma, toplumdan dışlanan ve bir süre sonra o topluma yabancılaşan gençlerin, yeraltı ekonomisi olarak adlandırılan, illegal oluşumlar içerisinde yer aldığını ve bu yapıyı alternatif istihdam olanağı olarak değerlendirdiklerini göstermektedir (Murat ve Şahin, 2011, s. 38).

İşsizlik, genç bireylerin toplumsal ve hukuki normlara olan bağlılığını azaltarak, kendini o toplum için değersiz görmesine neden olacaktır (Bayraktar ve İncekara, 2013, s. 27). Gençler, karşı karşıya oldukları bu durumu bir mağlubiyet olarak değerlendirerek,

kendilerini o toplumdan soyutlamakta ve suç dünyasına giriş yapmaktadırlar. Genç işsizlik ile suç oranları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla ABD’de yapılan bir araştırmaya göre, genç işsizliği ile suç işleme oranı arasında pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır (Gündoğan, 1999, s. 71).

Çalışma isteği içerisinde bulunan, fakat iş bulmayı başaramayan gençler, özellikle bu sürecin tahmin ettiklerinden daha uzun sürdüğü durumlarda, topluma ve mevcut sisteme karşı tepkili olacaklardır. Bu tepkinin zamanla artması, öfkeye ve kırgınlığa dönüşmesi, toplum içerisinde çatışmalara neden olacaktır. Benzer şekilde işsiz gençlerin politik düzene karşı güvensiz oluşları da beraberinde politik marjinalleşmeye ve siyasi şiddeti getirmektedir (Murat ve Şahin, 2011, s. 38).

İşsizlik genç bireyleri anomik davranışlara yöneltebilmektedir. Bu süreçte yalnız bırakılan, dışlanan genç kesim, ilerleyen zamanlarda tüm toplumu etkileyecek sonuçlara neden olabilmektedir. İşsiz gençler arasında baş gösteren, madde bağımlılığı, intihar, suç işleme, fuhuş, şiddet ve benzeri pek çok anomik davranış, toplumların sosyo-kültürel yapısını derinden sarsabilmektedir (Karataş, 1996, s. 21).

Beyin göçü, genç işsizliğin bir başka olumsuz sonucudur. Ülkelerarası sınırların giderek etkisizleşmesi ve transferlerin kolaylaşması ile birlikte, genç işgücünün iş bulabilmek amacıyla kırdan kente, hatta başka ülkelere kayması söz konusu olacaktır. Genç beyinlerin iş imkânlarının çok olduğu ülkelere göç etmesi, gerek kendi ülkeleri gerekse göç edilen ülkeler açısından bir takım sonuçlar doğuracaktır. Göç nedeniyle, ülkelerin işgücü piyasaları, demografik yapıları değişecek ve bu durum ekonomik, sosyal ve politik sorunlar yaratacaktır (Kayalı, 2015, s. 54).

1.1.3.3. Genç İşsizliğin Psikolojik Sonuçları

İşsizliğin genç kesim üzerinde psikolojik açıdan ortaya çıkardığı etkiler, toplumun genelini ilgilendirdiğinden, yadsınamayacak etkilerdir. İşsiz gençler, çalışanlara nazaran, depresyon, aşırı endişe, somatik hastalıklar, diğer bireylere karşı düşmanca

tutum ve davranışlar ve paranoya gibi pek çok psikolojik rahatsızlığa karşı daha duyarlı olmaktadır (Ören ve Şahverdioğlu, 2016, s. 16). Bu konuda yapılan araştırmalara göre, işsiz genç bir bireyin karşı karşıya kaldığı psikolojik etkiler şunlardır (Murat ve Şahin, 2011, s. 40-41):

- Kendilerine olan saygıyı ve güveni kaybetmiş olmaları,
- Yaşama dair tatmin duygularının azalması
- Depresif duygularda artış görülmesi,
- Stres seviyelerinin artması,
- Umutsuzluk, yalnızlık, içe kapanma, çaresizlik gibi duyguları daha fazla hissetmeleri,
- Yeterlilik ve özyeterlilik seviyelerinde azalma görülmesi,
- Genel sağlık durumlarında düşüş yaşanması,
- İntihar eğilimlerinin artmasıdır.

Daha önce de değinildiği gibi² genç işsizliği, Türkiye dâhil hemen hemen tüm Dünya ülkelerinin karşı karşıya kaldığı küresel bir sorundur. Genç işsizliğinin oluşmasına sebep olan faktörler ile genç işsizliğinin sebep olduğu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, özellikle eğitime ilişkin unsurlar göze çarpmaktadır. Eğitim sistemindeki aksaklıklar, eğitimin yetersiz oluşu, eğitim kalitesinin düşüklüğü ve işgücü piyasasına uygun işgücü arzı yaratılamaması gibi eğitim merkezli pek çok nedenden ötürü ülkeler genç işsizliği sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Bununla beraber, genç işsizliğin yol açtığı sorunlar incelendiğinde ise, genç işsizliğin ülkelere yüklediği çok ciddi ekonomik, sosyal ve psikolojik maliyetler olduğu görülmektedir. Dolayısıyla hemen hemen her ülke bu maliyetleri minimize ederek, genç işsizlik sorununu çözmek amacıyla bir takım müdahalelerde bulunmaktadır. Bu amaçla ülkeler, eğitim hizmetini, kamu hizmeti kapsamında değerlendirerek, bu hizmetin üretimine doğrudan katılmayı tercih etmektedirler.

² Bkz. tez içinde s.3

1.2. KAMU HİZMETİ VE KAMU HARCAMASI KAVRAMLARI

1.2.1. Kamu Hizmetinin Tanımı ve Sınıflandırılması

Kamu hizmeti kavramı, hukuk, siyaset bilimi, kamu ekonomisi gibi pek çok disiplin tarafından incelenen bir kavram olması sebebiyle farklı tanımlamaları bulunmaktadır. Hukuk alanında kamu hizmeti kavramına yönelik bir belirsizlik olmakla birlikte, siyaset bilimi alanında bu kavram devletin işlevleri/görevleri olarak tanımlanmaktadır. Kamu ekonomisi alanında kamu hizmeti kavramı ise iktisadi açıdan ele alınmaktadır (Karahanoğulları, 2015, s. 9-10). Bu çalışmada kamu hizmetine yönelik değerlendirmeler kamu ekonomisi alanı içerisinde yapılacaktır.

Bireylerin birlikte yaşamaktan kaynaklanan ve tek başlarına karşılamalarının mümkün olmadığı bir takım müşterek ihtiyaçları bulunmaktadır. Devletler ise, bu ihtiyaçları karşılamak için vardır. Savunma, güvenlik, adalet, sağlık, eğitim, bayındırlık gibi ihtiyaçlar, devletin varlığını gerekli kılmıştır. Bireylerin toplumsal ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları gidermek için gerçekleştirilen hizmetler, ekonomik, sosyal ve siyasi koşullardan etkilenmektedir. Devletler, değişen koşullara rağmen, yukarıda belirtilen alanlara yönelik ihtiyaçları karşılamak amacıyla, ekonomide rol almaktadır (Karaarslan, 2005, s. 37,39). Bu doğrultuda bir toplumun ortak ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, devletin gerçekleştirmekle yükümlü olduğu hizmetleri, kamu hizmeti olarak tanımlayabiliriz. Kamu hizmetlerinin çeşitliliği ve niteliği, devletlerin görev ve sorumluluk alanlarındaki değişimlere göre şekillenmektedir. Dolayısıyla, daha önce kamu hizmeti olarak tanımlanmayan bir hizmetin, değişen koşullar neticesinde kamu hizmeti olarak değerlendirilerek, devlet tarafından üstlenilmesi mümkündür. Bir işin, kamu hizmeti olarak kabul edilmesi ya da kamu hizmeti olan bir işin bu niteliğinin sona erdirilmesi, anayasal kurallar doğrultusunda, o ülkenin siyasi iktidarının yetkisindedir. (Akdoğan, 2005, s. 39). Bir işin kamu hizmeti olarak kabul edilebilmesi için, genel anlamda iki koşulu taşıması gerekmektedir. Bunlardan ilki, bu hizmetin kamu yararı gözetilerek yapılıyor olması, ikincisi ise bu hizmetin kamu kurum ve kuruluşları tarafından ya da kamu kurum ve kuruluşlarının gözetimi altında özel sektör aracılığıyla yürütülmesidir (Gözübüyük, 2005, s. 294).

Kamu kesimi aracılığıyla üretilen mal ve hizmetleri tam kamusal (kollektif), yarı kamusal (karma), erdemli ve özel mal ve hizmetler olarak sınıflandırabiliriz.

1.2.1.1. Tam Kamusal (Kollektif) Mal ve Hizmetler

Devlet aracılığıyla üretilmediği takdirde, başka bir üretici tarafından piyasa koşullarında üretilmesinin mümkün olmadığı mal ve hizmetler, tam kamusal (kollektif) mal ve hizmetler olarak adlandırılır. Toplumun geneli açısından önem arz eden savunma, adalet gibi hizmetler, tam kamusal mal ve hizmetlere örnek olarak gösterilebilir. Bu türden mal ve hizmetlerin ortak nitelikleri şunlardır (Akdoğan, 2005, s. 41-46):

- Toplumsal ihtiyaçların giderilmesine ilişkin olması,
- Faydalarının bireyler arasında bölünememesi ve bireylerin bu faydadan dışlanamaması,
- Fiyatlandırılmaması ve dolayısıyla pazarlanamaması,
- Maliyetinin bireysel boyutta ölçülememesi, finansmanının kamu gelirleri aracılığıyla yapılması,
- Üretime yönelik kararların siyasi süreç içerisinde belirlenmesidir.

1.2.1.2. Yarı Kamusal (Karma) Mal ve Hizmetler:

Bu grupta yer alan mal ve hizmetler “karma” ibaresinden de anlaşılacağı üzere, hem kamusal hem de özel mal niteliği taşımaktadır. Bu mal ve hizmetler, kamu sektörünün yanında özel sektör tarafından da üretilmektedir. Ortaya çıkan faydanın bir bölümü hizmetten doğrudan yaralanan bireye ait iken, bir bölümü ise topluma yansımaktadır (Karaarslan, 2005, s. 40). Eğitim ve sağlık hizmetleri gibi yarı kamusal (karma) mallara yönelik talebin bireysel olması nedeniyle, faydası bölünebilmekte ve dolayısıyla piyasada üretilip, pazarlanabilmektedir. Bunun yanı sıra, bu malların topluma yansıyan faydası sebebiyle de, piyasa ile birlikte devlet de üretime ortak olmaktadır. Üretimin tamamen özel sektöre bırakılması durumunda, bu mal ve hizmetlerin yeterince üretilmemesi, toplum açısından sakıncalar yaratacaktır. Bunun nedeni yarı kamusal mal

ve hizmetlerin gerçekleştirilmesi ile ortaya çıkan olumlu etkilerdir. (Öztürk, 2007, s. 42-43). Bu türden hizmetlerin üretiminin özel kesime bırakılması ve bedel ödemeyen kesimin bu hizmetlerden dışlanması durumunda, topluma yansıyan maliyetler söz konusu olacaktır. Örneğin toplumun bir kısmının eğitim ve sağlık hizmetinin faydasından mahrum kalması halinde, eğitimsiz ve sağlıksız bir grup oluşacak ve ortaya çıkan etki tüm topluma yansıyacaktır (Pehlivan, 2014, s. 42).

1.2.1.3. Erdemli Mal ve Hizmetler:

Erdemli mal ve hizmetler, hem bireysel hem de toplumsal açıdan öncelikli ve vazgeçilmez nitelikteki mal ve hizmetlerdir (Akdoğan, 2005, s. 49). Bu mallar, az sayıdaki tüketici açısından önem arz ettiğinden, belirli bir pazar büyüklüğüne ulaşamamaktadır. Dolayısıyla bu malların üretilmesi, piyasa koşullarında rasyonel bulunmadığından, devlet bu malları kendisi üretmekte ya da sübvansede etmektedir. Sosyal konut üretimi, kimsesiz çocuklara, yaşlılara ve engellilere yönelik yardımlar erdemli mal ve hizmetlere örnek olarak gösterilebilir. Bu mal ve hizmetler taşıdığı insani unsur nedeniyle, gönüllü kuruluşlar ile sivil toplum örgütleri tarafından karşılanmakta ise de, yeterli düzeyde mal ve hizmet sunulmadığı için, devlet aracılığıyla da üretim yapılması kaçınılmaz olmaktadır. Bu mal hizmetlerin üretilmediği durumda, toplum içerisinde ciddi sosyal sorunlar baş gösterebilmektedir (Öztürk, 2007, s. 45-46).

1.2.1.4. Özel Mal ve Hizmetler:

Özel mal ve hizmetler, piyasa koşullarının geçerli olduğu, piyasa ekonomisi içerisinde üretilen mal ve hizmetlerdir. Gıda ve giyim malları, özel mal ve hizmetler içerisinde yer almaktadır (Öztürk, 2007, s. 76). Özel nitelikli bu mal ve hizmetlerin ekonomik, sosyal, mali, teknolojik nedenlerden ötürü, kamu sektörü tarafından üretilmesi de mümkündür. Örneğin, elektrik, su, telefon ve ulaşım alanında kamu sektörü iktisadi girişimlerde bulunmak isteyebilir. Özel mal ve hizmetlerin özellikleri şunlardır (Akdoğan, 2005, s. 48-49):

- Bireysel ihtiyaçların giderilmesine yönelik olması,
- Faydanın bireyler arasında bölünebilmesi,
- Tüketime ilişkin kararların bireyler tarafından verilmesi,
- Yararlanabilmek için fiyatının ödenmesi gerekliliği,
- Fiyat ödenmediği takdirde bireyin faydadan dışlanabilmesi,
- retime ilişkin kararların piyasa mekanizması içerisinde belirlenmesidir.

1.2.2. Kamu Harcamalarının Tanımı ve Kapsamı

Devletler bazı görevleri yüklenirken, bu görevlerini yerine getirebilmeleri için bazı harcamalar yapma gerekliliği de ortaya çıkmıştır. Müşterek toplumsal ihtiyaçların giderilebilmesi için, devletin yapmak zorunda kaldığı harcamalar, kamu harcamalarını oluşturmaktadır. Daha genel bir ifade ile kamu hizmetlerini karşılamak için yapılan harcamaları, kamu harcaması olarak tanımlayabiliriz (Ataç, 1979, s. 11). Dolayısıyla bu harcamalar, devletin ortak gereksinimleri karşılamak amacıyla üstlendiği faaliyetlerin bir fonksiyonudur (omaklı ve Turan, 2016, s. 3).

1950'lerden sonra, kamusal faaliyetlerin ve dolayısıyla kamusal harcamaların artış göstermesi neticesinde, kamu harcaması kavramı da ön plana çıkmaya başlamıştır. Kamu harcamalarındaki artışın sebebi ülkeden ülkeye farklılıklar göstermekle birlikte, genel olarak nüfustaki artış, savaşlar ve gelir artışları kamu harcamalarını arttırıcı etkiler yaratmıştır. Bununla birlikte piyasa ekonomisinin; tam istihdam, ekonomik gelişme, adil gelir bölüşümü gibi bir takım sorunları gidermede yetersiz kalmış olması da devletin faaliyet alanının, dolayısıyla kamusal harcamaların artmasında etkili olmuştur (Ataç, 1979, s. 9). Böylece, kamu harcamaları, mali ve mali olmayan nitelikteki pek çok amacın gerçekleştirilebilmesi için başvurulan bir maliye politikası aracı haline gelmiştir. Devlet, kamu harcamalarının niteliğini, niceliğini ve kapsamını düzenleyerek, mali nitelikli görevlerini yerine getirdiği gibi, ekonomik ve sosyal nitelikli görevlerine ilişkin etkiler de meydana getirmektedir (Akdoğan, 2005, s. 61).

Bir harcamanın, kamu harcaması olarak değerlendirilebilmesi için taşıması gereken nitelikler şunlardır (Karaarslan, 2005, s. 38):

- Ortak toplumsal ihtiyaçlara yönelik olmalı,
- Harcamaya yetkili makamlar tarafından yapılmalı,
- Belirli usul ve esaslara uygun olarak yapılmalı,
- Ödemesi, para şeklinde yapılmalıdır.

Kamu harcamalarının, yukarıda sayılan nitelikleri sağlaması gerekmektedir. Bu harcamaların sınırı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin yaptığı harcamalar, kamu harcaması olarak değerlendirilirken, bunların dışında kalan kamu kuruluşlarının yapmış olduğu harcamaların hangisinin, kamu harcaması olarak değerlendirileceği tartışmalı bir konudur. Bu belirsizliği gidermek için kamu harcaması kavramı dar anlamda ve geniş anlamda olmak üzere iki ayrı şekilde tanımlanabilir. Dar anlamda kamu harcaması, merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin harcamalarını, geniş anlamda kamu harcaması ise, merkezi yönetimin, yerel yönetimlerin, kamu iktisadi kuruluşların ve sosyal güvenlik kuruluşlarının harcamalarını kapsamaktadır (Ataç, 1979, s. 12-13).

1.2.3. Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması

Kamu hizmetlerine ayrılan kamu harcamaları, gerçekleştirilen hizmetlerin devlet adına ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Kamu harcamalarının sınıflandırılması yoluyla, devletin kamu hizmetleri arasındaki kaynak dağılımı tercihinin ne yönde olduğu tespit edilebilir. Böylece devletin hangi hizmete ne ölçüde önem verdiği, kamu hizmetlerinin parasal maliyetinin ne kadar olduğu, kamu sektörü tarafından üretilen mal ve hizmetlerin neler olduğu yönünde bilgi sahibi olunmaktadır (Ataç, 1979, s. 15-16).

Ekonomik ve sosyal açıdan kamu harcamalarının yarattığı sonuçların doğru değerlendirilebilmesi ve diğer ülkeler ile kıyaslanabilmesi için, bu harcamaların sınıflandırılması gerekmektedir. Kamu harcamalarının tasnifi ile ilgili farklı yaklaşımlar

olmakla birlikte, literatürde en fazla kullanılan sınıflandırma biçimi; idari (organik), ekonomik ve fonksiyonel (işlevsel) sınıflandırmadır (Tüleykan ve Parlak, 2018, s. 35).

1.2.3.1. İdari (Organik) Sınıflandırma:

Harcamayı gerçekleştiren kamu kurumuna göre yapılan sınıflandırma türü, idari (organik) sınıflandırmayı ifade eder. Bu yöntemde kamu harcamaları tasnif edilirken, kurumsal bir sınıflama tercih edilmektedir (Tülümce ve Yayla, 2017, s. 166). Bu sınıflandırmada, devletin idari yapılanması dikkate alınarak, yapılan kamu harcamaları kurum bazında tek tek toplanarak, toplam kamu harcaması tutarı tespit edilmektedir. Ancak her ülkenin kamu kesimindeki teşkilat yapısı farklı olduğundan, bu sınıflandırma ile ortaya çıkan sonuçların başka ülkeler ile karşılaştırılması mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla bu yöntem ile elde edilen sonuçlar sadece o ülke açısından bir anlam ifade etmektedir (Tüleykan ve Parlak, 2018, s. 36).

1.2.3.2. Ekonomik Sınıflandırma:

Kamu harcamalarının ekonomik açıdan yarattığı etkilerinin dikkate alındığı sınıflandırmaya, ekonomik sınıflandırma denilir. Ekonomik sınıflandırma, reel (gerçek) harcamalar ve transfer harcamaları olmak üzere iki temel gruba ayrılmaktadır (Tülümce ve Yayla, 2017, s. 166). Reel (gerçek) harcamalar, devletin, üretim faktörü satın almak suretiyle, doğrudan tüketime yönelik yapmış olduğu harcamalardır. Cari harcamalar ile yatırım harcamaları toplamından oluşmaktadır. Her yıl tekrarlanan, devletin devamlılığı için yapılan ve faydası bir yıl ile sınırlı olan, personel harcamaları, elektrik, su, kırtasiye giderleri gibi harcamalar, cari harcamalar içerisinde yer almaktadır (Tüleykan ve Parlak, 2018, s. 37). Yatırım harcamaları ise, ekonominin üretim gücünü doğrudan etkileyen, faydası cari yıl ile sınırlı olmayan, sermaye mallarında artış yaratan, üretkenliği etkileyen harcamalardır. Yol yapımı, büyük bakım onarımlar, makine-teçhizat ya da taşıt alımları bu sınıf harcamalar içerisine girmektedir (Ataç, 1979, s. 40-41).

Transfer harcamaları, gelir dağılımı adaletsizliklerini azaltmak için, milli gelir üzerinde değişiklik yapmaksızın, satın alma gücünün bireyler ve bazı sosyal gruplar arasında el değiştirmesi amacıyla yapılan harcamalardır. Öğrencilere verilen burslar, sübvansiyonlar, gazilere ve malullere ödenen maaşlar bu grup içerisinde yer alan harcamalardır. Bu tip harcamalar cari dönem üretimini doğrudan etkilemez. Ancak transfer harcamalarından yararlanan kişi ve sosyal grupların yapmış olduğu harcamalar aracılığıyla, cari dönem üretimi üzerinde dolaylı bir etki yaratması mümkündür (Tüleykan ve Parlak, 2018, s. 37).

1.2.3.3. Fonksiyonel (İşlevsel) Sınıflandırma:

Bu sınıflandırmada dikkate alınan unsur, harcama yapılan hizmetin ne olduğudur. Bu yöntemde, aynı hizmete yönelik, birden fazla kamu kurumunun yapmış olduğu harcamalar birlikte değerlendirilir. Eğitim, sağlık, savunma, yönetim gibi hizmetlere yönelik yapılan kamu harcamaları, hangi kamu kurumu tarafından gerçekleştirildiğine bakılmaksızın, bu hizmet kalemleri altında toplulaştırılır (Akdoğan, 2005, s. 83). Önemli olan harcamayı yapan kurum değil, harcamanın hangi amacı gerçekleştirmeye yönelik yapıldığı, yani harcamanın niteliğidir. Bu sınıflandırmanın en önemli faydası, belirlenen hizmet türü için toplamda ne kadar kamu harcaması yapıldığının tespit edilebilmesidir (Ataç, 1979, s. 19-20). Bu yöntem ile her bir hizmet için yapılan kamu harcaması, diğer bir deyişle her hizmetin maliyeti tek tek belirlenmiş olacaktır (Tülümce ve Yayla, 2017, s. 166). Bu sınıflandırma ile kamu hizmetlerinin daha başarılı şekilde yürütülmesi, kaynak kullanımında etkinliğin sağlanması, tekrarların önüne geçilmesi, ortaya çıkan harcama tutarlarının daha anlamlı olması, bilimsel çalışmalarda kullanılmaya daha elverişli sonuçlar ortaya koymasından önemli bir sınıflandırmadır. Bunun yanı sıra, kimi hizmetlere yönelik yapılan harcamaların, diğer hizmetler açısından fayda sağladığı durumlar göz önüne alındığında, fayda gören hizmetin maliyetinin tam olarak hesaplanabilmesiyle ilgili güçlükler olabilmektedir. Örneğin, eğitim hizmeti için yapılan bir harcamanın, bireyin sağlık açısından daha özenli olmasını sağladığı düşünüldüğünde, eğitim hizmeti için yapılan harcamanın, dolaylı olarak sağlık hizmetini de etkilediği görülmektedir (Akdoğan, 2005, s. 83).

1.3. EĞİTİM VE EĞİTİM HARCAMASI KAVRAMLARI

1.3.1. Eğitimin Tanımı ve Temel İşlevleri

Eğitim, eğmek fiilinden türeyen, kavram olarak “eğmek, biçim vermek” anlamlarını içeren bir kelimedir. Dolayısıyla eğitimi, birey davranışlarını etkileyen, bireyi şekillendiren bir süreç olarak tanımlayabiliriz (Kızıloluk, 2007, s. 22). Eğitim aracılığıyla bireyler, tutum ve davranışlarını içinde yaşadıkları topluma uygun şekilde değiştirmekte, bilinçli olarak kendi yaşantılarını biçimlendirmekte ve bireysel yeteneklerini geliştirmektedir. Bu açıdan bireylerin topluma faydalı birer varlık olmalarını sağlayan en öncelikli unsur eğitimidir (Ayrangöl ve Tekdere, 2014, s. 2). Eğitim, bireyin bağımsız ve bütünleşik bir kişiliğe sahip olmasını sağlayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Eğitim sayesinde birey, üyesi olduğu toplumun büyümesine katkıda bulunmuş olur. Sağlık seviyesinin yükselmesi, üretkenlik artışı, istihdam olanaklarının artması gibi etkenler göz önüne alındığında, eğitim yaşam kalitesini yükselten ekonomik bir yatırım olarak değerlendirilmektedir (Agboola, Musa ve İbrahim, 2018, s.101). Eğitim, bireyi mesleğe hazırlamanın ötesinde, daha somut ideallere sahiptir. Bunlar, yeteneklerinin gelişimi, manevi ve ahlaki değer yargılarının oluşturulması, hayal gücünün ve hassasiyetinin geliştirilmesi, kültür aktarımı ve yeniden yorumlanmasıdır (Watts, 1983, s. 2). Eğitim aracılığıyla ortak bir benlik oluşturularak, yurttaşlık bilinci yaratılmaya çalışılmaktadır (Bayram, 2017, s. 1). Eğitim, bireylerin bedensel ve zihinsel yeteneklerini geliştirmek suretiyle, toplumsal fayda yaratmayı amaçlayan, planlı bir süreçtir (Umut Taş, 2008, s. 158). Bu plan doğrultusunda eğitim, hem bireysel hayatı hem de toplumsal hayatı şekillendiren ve düzenleyen, bireylere içinde bulunduğu toplumun değer yargılarını ve kültürel birikimini aktararak, toplumun istek ve ihtiyaçlarına uygun nesiller yetiştirmek için kullanılan bir araçtır (Çalışkan, 2007, s. 287).

Eğitim kavramı ile öğretim kavramı sıklıkla karıştırılmaktadır. Bunun nedeni eğitim ve öğretim arasındaki benzerliklerden kaynaklanmaktadır. Gerek eğitim gerekse öğretim toplumsal yapıdan ve kültürel değerlerden etkilenmektedir. Her iki kavram da bölgesel, ulusal ve uluslararası nitelik taşımaktadır. Ayrıca her ikisi de bir süreci ifade etmektedir

ve bu süreç, bireyin yaşantısı içerisinde önemli bir süreyi kapsamaktadır. Bu kavramlar birbirleri ile ilişkili olmakla birlikte, farklı özellikler taşımaktadır. Öğretimi, sınırlı bir alanda, planlı ve düzenli etkinlikler aracılığıyla gerçekleştirilen, örgütlenmiş öğretim faaliyetleri şeklinde tanımlayabiliriz. Eğitim süreklilik arz eden, çok boyutlu, yaşam ile birlikte kazanılmaya devam eden, zaman ve mekân yönünden sınırsız bir etkinlik iken, öğrenme süreci, yaşamın belirli bir dönemi ile sınırlı olan bir etkinliktir (Bayram, 2017, s. 12-13).

Eğitimin sistemleri ülkeden ülkeye farklılıklar gösterebilmektedir. Bu açıdan eğitimin işlevlerine yönelik yapılan sınıflandırmalarda farklılıklar içerebilir. Eğitimin çok çeşitli işlevleri bulunmakla birlikte, en belirgin ve yaygın olan işlevleri; bireysel, toplumsal, siyasal ve ekonomik işlevlerdir. Buna göre:

Eğitimin Bireysel İşlevleri: çok yönlü düşünebilen, sorgulayan, yaratıcı, yenilikçi bireyler yetiştirmek, bireyleri ilgi ve yeteneklerine uygun şekilde yönlendirmek, edinmiş oldukları bilgi ve birikime uygun alanlarda meslek edinmesini sağlamaktır.

Eğitimin Toplumsal İşlevleri: toplumun sürekliliğini ve gelişmesini sağlayacak bireyler yetiştirmek, bireyi sosyalleştirmek, toplumsal dayanışma bilinci oluşturmak, toplumun kültürel değer yargılarını benimsemek, kültür mirasını nesilden nesile aktarmaktır.

Eğitimin Siyasal İşlevleri: bilinçli vatandaş ve seçmen yetiştirmek, siyasal sosyalleşmeyi sağlamak, aidiyet duygusu yaratmak, anayasal düzeni korumak, demokrasi bilincini yaymak, lider yetiştirmektir (Doğan, 2015, s. 40,44,46).

Eğitimin Ekonomik İşlevleri: ekonominin işgücü ihtiyacını karşılama, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde gelir yaratmak, işgücü niteliğini arttırarak, üretkenlik kapasitesini arttırmak, ekonomik kalkınmaya katkı sağlamak, bilinçli üretici ve tüketici yetiştirmektir (Çakmak, 2008, s. 35).

1.3.2. Eğitimin Yarattığı Dışsallıklar

Eğitimin, yarı kamusal mal ve hizmetler içerisinde yer aldığına, bireysel faydasının yanında toplumsal açıdan da bir takım etkiler yarattığına ve bu sebeple devletin üretim sürecinde bulunmasının gerekli olduğuna, daha önceki bölümde değinilmiştir³. Eğitim hizmeti neticesinde ortaya iki türlü fayda çıkmaktadır. Bunlardan ilki bireye doğrudan sağlanan faydalar, ikincisi ise topluma sağlanan dolaylı faydalardır. Eğitim, öncelikli olarak bireye yönelik, doğrudan fayda yaratmaktadır. İyi eğitim almış bir birey, daha fazla gelir elde edebilir, teknolojik gelişmelere daha kolay ayak uydurabilir, işgücüne yönelik gerekli potansiyeli karşılar, üretim tekniklerini daha etkin ve verimli kullanabilir. Eğitimin topluma yönelik etkileri ise dışsallık kavramı ile ilgilidir (Ataç, 1979, s. 96-97).

Dünya genelinde pek çok ülkede, eğitim için yapılan harcamaları, devlet kısmen ya da tamamen üstlenmektedir. Bunun nedeni, eğitim hizmetlerinin ortaya çıkardığı olumlu dışsallıklardır. Dışsallık, birey tarafından gerçekleştirilen üretim veya tüketim neticesinde doğan fayda ve maliyetlerin, toplumdaki diğer bireylere yansımadır (Erdoğan, 2001, s. 323). Bir başka deyişle dışsallık, bireyin kendi amacı doğrultusunda yaptığı faaliyetlerin, diğer bireyleri olumlu veya olumsuz etkilemesi neticesinde oluşan fayda ya da maliyettir (Pehlivan, 2014, s. 45). Bu etki, olumlu (fayda) ve olumsuz (maliyet) olmak üzere iki şekilde kendini göstermektedir. Eğitim açısından dışsallık kavramını değerlendirdiğimizde ise, ekonomik ve toplumsal hayata yansıyan olumlu pek çok dışsallığın olduğu yönündeki fikir birliğine karşılık, yarattığı olumsuz dışsallıklara ilişkin yaygın bir görüşün olmadığı söylenebilir. Bu nedenle, eğitimin yarattığı dışsallıklar incelenirken, olumlu dışsallıklar üzerinde durulacaktır (Şimşek, 2001, s. 240).

Eğitim, öğrenci ve aile tarafından elde edilen kişisel faydanın ötesinde, toplumsal açıdan da yarar sağlamaktadır. Eğitimden elde edilen kazançlar hem bireyi hem de içinde bulunulan toplumu ilgilendirdiğinden, sadece bireyler için değil toplum için de bir gerekliliktir (McMahon, 1987, s. 133). Bu gerekliliğin kaynağı, eğitimin neden

³ Bkz. tez içinde s.16

olduğulumlu dışsallıkların boyutudur. Bu nedenle, daha önce de bahsedildiği gibi⁴, özel sektörün varlığına rağmen, devlet, eğitim hizmetinin üretimini kısmen ya da tamamen üstlenmektedir. Eğitimin yarattığı dışsallıklar şunlardır;

Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi: ekonomik kalkınma genel olarak gelir seviyesinin yükselmesi şeklinde tanımlansa da, ekonomik kalkınmayı etkileyen başka unsurlar da vardır. Kişi başına düşen mal ve hizmet miktarı, okuryazarlık oranı, okullaşma oranı, sağlık harcamalarının nitelik ve niceliği, ortalama yaşam süresi gibi pek çok faktör ülkelerin kalkınmasında etkili olmaktadır. Bu faktörlerin tümünde ise insan unsuru öne çıkmaktadır. Bireyler üretim süreci içerisinde önemli birer girdi olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla eğitim aracılığıyla bireye kazandırılan yetenekler, üretimde etkinlik ve verimliliği artırarak, ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlayacaktır (Ayrangöl ve Tekdere, 2014, s.6).

Gelir Seviyesi ve Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri: eğitim, bireylerin elde edeceği gelir üzerinde tek başına belirleyici bir unsur olamamakla beraber, yapılan çalışmalar, eğitim seviyesi ve gelir düzeyi arasında sistematik bir ilişki olduğunu göstermektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe, bireylerin işgücü piyasalarında daha yüksek ücretlerle iş bulma imkânları artacaktır. Bununla birlikte, eğitim seviyesindeki yükselme, verimlilik artışı sağlayacak ve istihdam seviyesinde bir azalma olmadığı durumda, artan verimlilik ücretlere yansıtacaktır. Bireylerin daha yüksek ücretlerle çalışması ise gelir seviyelerini arttırarak, gelir dağılımı üzerinde olumlu etki yaratacaktır (Erdoğan, 2001, s. 326).

Demokratikleşme Sürecine Olan Etkisi: demokrasi kavramı en genel anlamda, halk tarafından yönetimi ifade eder. Demokrasi, halkın kendisi için istediği, en iyi olarak gördüğü kararları almasına imkân veren bir sistemdir. Bu sistemin doğru işleyebilmesi içinse, bireylerin ne istediğini ya da neyin en iyi olduğunu doğru analiz etmeleri gerekmektedir. Bireylerin bu değerlendirmeyi yapabilmelerini sağlayan en önemli faktör ise eğitimidir (Öztürk, 2005, s. 40). İyi eğitim almış bir birey yasalar çerçevesinde, vatandaşlık haklarını kullanma yeterliliğine sahip olacaktır (Şimşek, 2001, s. 241). Ayrıca insan haklarına saygılı, vatandaşlık bilincine sahip, rasyonel hareket

⁴ Bkz. tez içinde s.16-17

eden bireylerin karar alma mekanizması içerisinde yer alması, demokrasinin gelişimine katkı sağlayacaktır (Ayrangöl ve Tekdere, 2014, s. 7).

İstihdam ve İşsizlik Üzerine Etkisi: yapılan pek çok teorik ve ampirik çalışmada, eğitimin istihdam seviyesi üzerinde olumlu etki yarattığı, eğitim düzeyi ile işsizlik arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu, dolayısıyla eğitim seviyesi arttıkça, işsizliğin azalma eğilimi göstereceği vurgulanmaktadır (Ansal, Küçükçifçi, Onaran ve Orbay, 2000, s. 113). Bunun yanı sıra, eğitimin istihdam seviyesini arttırarak, işsizliği azaltabilmesi için, bireyin eğitim aracılığıyla edindiği niteliklerinin, toplumun sosyo-ekonomik yapısına uygun olması gerekmektedir. Bir başka deyişle, işgücü piyasasındaki emek arz ve talebinin, nitelik (kalite) açısından birbiriyle örtüşmesi sağlanmalıdır (Çalışkan, 2007, s. 289).

Toplumsal Dayanışma ve Siyasal İstikrara Olan Etkisi: daha önce eğitimin toplumsal ve siyasal işlevlerine değinilmiştir.⁵ Toplumun sürekliliğini sağlayan, toplumsal değer yargılarına uygun bireyler yetiştirilmesi, eğitimin toplumsal işlevi iken, bireylere ulus bilinci aşılıyarak, ideolojik değerlerin kazandırılması ise eğitimin siyasal işlevini yansıtmaktadır. Bu koşulları taşıyan bir eğitim sistemi ise, toplumsal dayanışma ve siyasal istikrarın sağlanmasına katkı sağlayacaktır (Türkmen, 2002, s. 58).

Suç İşleme Oranı Üzerindeki Etkisi: ekonomik nedenler, bireyi suç işlemeye iten en önemli faktörlerdendir. Eğitim sayesinde işsizliğin azalması, istihdam seviyesinin yükselmesi ve çalışan bireylerin gelir elde etmesi neticesinde ekonomik gerekçeyle işlenen suçlarda azalma meydana gelecektir (Erdoğdu, 2001, s. 329).

Eğitimin yukarıda belirtilen olumlu dışsallıklarına ek olarak sayılabilecek oldukça fazla dışsallıklar bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz (Türkmen, 2002, s. 58):

- Eğitim seviyesi yükseldikçe, doğum oranı ve anne-baba bilgisizliğinden kaynaklanan bebek ölümleri azalmaktadır.

⁵ Bkz. tez içinde s.23

- Eğitim seviyesindeki artış, bireyleri daha sağlıklı yaşamaya yöneltmekte, sigara, alkol, uyuşturucu gibi maddelerin kullanımını azaltmakta ve kamu sağlığını olumlu etkilemektedir.
- Eğitim seviyesi arttıkça bireylerin çevre bilinci yükselmekte, çevre kirliliğine karşı duyarlılıkları artmaktadır.
- Eğitim seviyesi yükseldikçe, bireyin teknolojik gelişmelere adaptasyonu kolaylaşmakta, yeni teknoloji yaratma ve kullanma olanağı artmaktadır.

1.3.3. Eğitim Harcamalarının Kapsamı

Eğitim, pek çok açıdan ülkelerin üretim sürecine katılmak zorunda oldukları bir hizmettir. Ancak eğitimin getirilerine bakıldığında, devlet tarafından eğitime ayrılan kaynakların sadece bir harcama olmadığı, aynı zamanda gerekli ve karlı bir yatırım olduğu düşünülmektedir (Çakmak, 2008, s. 38).

Eğitim hizmetleri için yapılan harcamaları; bireysel, kamusal ve toplumsal harcamalar olarak gruplandırabiliriz. Bireysel eğitim harcamaları, eğitim hizmeti alan bireylerin (öğrenci, aile, veli vb.) yaptığı kişisel harcamalardan oluşur. Bu harcamalara; öğrenim harçları, kırtasiye giderleri, ders materyalleri, okul kıyafetleri örnek olarak gösterilebilir. Kamusal eğitim harcamaları ise, eğitim hizmetinin yerine getirilmesi amacıyla devletin üstlendiği harcamalardır. Devlet bu harcamaları kamu gelirleri (vergiler, kira ve faiz gelirleri, borçlanma vb.) aracılığıyla karşılar. Öğretmen, denetmen, yönetici ve eğitim hizmeti içerisinde yer alan diğer personelin ücret giderleri, eğitim materyalleri, bina ve kira giderleri, bakım onarım giderleri gibi pek çok gider kamusal eğitim harcamaları içerisinde yer almaktadır. Bireysel eğitim harcamaları ile kamusal eğitim harcamalarının toplamı ise, toplumsal eğitim harcamalarını yansıtmaktadır (Tural, 2002, s. 113-114).

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde de belirtildiği gibi⁶, devletin eğitim hizmetleri için yaptığı, kamusal eğitim harcamaları, gelirin yeniden dağılımına, ekonomik büyümeye, kalkınmaya ve istikrara olumlu katkılar sağlamaktadır. Eğitimin bu katkıları,

⁶ Bkz. tez içinde s.18,23

uzun dönemli faydalar yarattığından, eğitim harcamaları aynı zamanda yatırım harcaması olarak nitelendirilmektedir. Bununla birlikte, eğitim harcamalarının sebep olduğu kısa süreli faydalar nedeniyle, eğitim harcamaları tüketim harcaması olarak da değerlendirilmektedir. Eğitim harcamalarının niteliğine ilişkin net bir ayırım yapılamadığı için, kamu sektörü tarafından mı, yoksa özel sektör aracılığıyla mı üretilmesinin daha doğru olacağı tartışma konusu olmuştur (Karaarslan, 2005, s. 41). Bu sorunun çözümünde, özel ve sosyal getiri oranları ölçüt olarak kabul edilmiştir. Özel getiri oranı, bireysel açıdan yaratılan fayda ile katlanılan maliyetleri belirlemekte, sosyal getiri oranı ise, ortaya çıkan toplumsal fayda ve toplumsal maliyetleri kıyaslamaktadır (Arabacı, 2011, s. 102). Bu oranlarla ilgili farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda, ilk ve orta öğretimde sosyal getiri oranının yüksek olduğu görülürken, yükseköğretimde ise özel getiri oranının daha ağırlıklı olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla ilk ve orta öğretimde bireyin maliyetlere katılma oranı, yükseköğretimdekine kıyasla daha az olmalıdır. Kamusal eğitim harcamaları açısından ise, devlet ilk ve orta öğretim kademelerinde, yükseköğretime nazaran daha fazla maliyet yüklenmelidir (Karaarslan, 2005, s. 41).

2. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GENÇ İŞSİZLİĞİ İLE KAMU KESİMİ EĞİTİM HARCAMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

2.1. TÜRKİYE’NİN GENÇ İŞSİZLİK PROFİLİ

Türkiye’nin genç işsizlik profiline ilişkin değerlendirmeler yapılırken, TÜİK verilerinden yararlanılacaktır. Bu nedenle, TÜİK’in işgücü piyasasına ilişkin yapmış olduğu tanımlamalara kısaca değinmekte yarar vardır. Buna göre;

- Kurumsal Olmayan Nüfus; yurtlar (üniversiteler ve yetimhaneler kapsamındaki), hapishaneler, huzurevleri, özel nitelikli hastaneler, kırlar vb. yerlerde ikamet etmekte olanlar dışında kalan nüfustur. Bu nüfus içerisinde 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus ise çalışma çağındaki kurumsal olmayan nüfusu içerir.
- İşgücü; işsiz olanlar ile istihdam edilmekte olanları kapsar.
- İstihdam; iş başında olanlar (referans dönemi içinde, ücretli, maaşlı, yevmiyeli, işveren ya da kendi namına veya ücretsiz aile işçisi olarak en az bir saat süreyle iktisadi bir faaliyette bulunan kişiler), iş başında olmayanlar (iş ile bağı devam etmekle birlikte, referans dönemi içinde çeşitli nedenlerden ötürü işinin başında olamayan işveren ya da kendi adına çalışanlar) dâhil olmak üzere, çalışma çağındaki kurumsal olmayan tüm nüfustur.
- İstihdam oranı; istihdamın, çalışma çağındaki kurumsal olmayan nüfusa içerisindeki oranıdır.
- İşgücüne katılma oranı; işgücünün, çalışma çağındaki kurumsal olmayan nüfusa oranıdır.
- İşsiz; referans döneminde, istihdam edilmekte olmayan kişilerden, son 4 hafta içerisinde iş arama yollarından en az birisini kullanan ve 2 hafta içerisinde işbaşı

yapabilecek pozisyonda olan, 15 ve daha yukarı yaştaki herkes işsiz nüfusa dâhil edilmektedir.⁷

- İşsizlik oranı; işsizlerin, toplam işgücü içerisindeki oranıdır.
- Kayıt dışı istihdam oranı; referans dönemi içerisinde yaptığı iş sebebiyle sosyal güvenlik kuruluşlarından herhangi birine kayıtlı bulunmayanları kapsar.

Türkiye'nin genç işsizlik profiline ilişkin sonuçları ortaya koyabilmek için, nüfus yapısının, işgücü piyasasının yapısal özelliklerinin ve istihdam yapısının ortaya konulması gerektiği düşünülmektedir.

2.1.1. Türkiye'de Nüfusun Yapısı ve Genç Nüfus

Nüfus, bir ülkede işgücü kaynağını oluşturan birincil etmendir(Kayalı, 2015, s. 69). Ülke ekonomisinin sahip olduğu işgücü miktarı, o ülkenin demografik özellikleriyle yakından ilişkilidir. İşgücü piyasası, nüfus yapısındaki değişmelere bağlı olan işgücü arzı ile piyasa şartlarına bağlı olan işgücü talebini bir araya getirmektedir. En basit tanımıyla işsizlik, işgücü arzı ile istihdam arasındaki farktır. İşgücü piyasasına yönelik doğru değerlendirmeler yapabilmek için önceliklen nüfus yapısını incelemek gerekmektedir. Çünkü nüfus ile işgücü piyasası arasında, özellikle işgücü arzı açısından önemli bir etkileşim bulunmaktadır (Şentürk, 2015, s. 115).

Demografik Dönüşüm Kuramı, nüfus yapısının ülkeler üzerinde yarattığı etkilerin tahminine yönelik geliştirilen bir kuramdır. Çeşitli varyasyonları olmakla birlikte, en yaygın olarak kullanılan model, Notestein (1953) tarafından geliştirilen, üç aşamalı modeldir. Buna göre her toplum, doğurganlık ve ölümlülük hızlarının yüksek olduğu bir dönemden, her ikisinin de düşük olduğu bir döneme geçiş yapacaktır. Demografik geçiş olarak adlandırılan bu süreçte, çocuk (0-14 yaş) ve yaşlı (65 ve üzeri yaş) nüfusun, çalışabilir (15-64 yaş) nüfusa oranının (bağımlılık oranının) düşmesi beklenmektedir. Dönüşümün ilk aşaması, hem doğum hem de ölüm hızlarının yüksek olduğu, sanayileşme öncesi dönemi ifade eder. Bu dönemde, yüksek ölüm hızı nedeniyle nüfus

⁷ Ayrıca, 3 ay içerisinde iş bulan, kendi işin kuran fakat işe başlama aşamasında bir takım eksikliklerini tamamlamak için bekleyenler de bu nüfus içerisine dâhil edilmektedirler.)

artış hızı minimum seviyelerdedir. İkinci aşama, sanayi devriminin yaşandığı döneme işaret etmektedir. İyileşen yaşam ve sağlık koşulları neticesinde, ölüm hızı düşmeye başlamış ve bir süre sonra doğum hızı da azalma eğilimine girmiştir. Bu süreçte hızlı bir nüfus artışı yaşanmıştır (Koç ve Diğerleri, t.y., s. 5). Dönüşümün son aşamasında, nüfus artış hızı ilk aşama gibi asgari düzeydedir. Doğum ve ölüm hızları oldukça düşük seviyelere inmektedir. Demografik Dönüşüm Kuramı, genel olarak böyle bir seyir izlemekle birlikte, başlangıç ve bitiş zamanı, ne kadar süre devam edeceği, hangi faktörlerin etkisi altında kalacağı gibi konular, ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir. Ancak, bu kurama göre, tüm toplumların modernleşme, sanayileşme ve kentleşme ile birlikte, farklı zamanlar da dahi olsa, demografik evrimi yaşayacakları ileri sürülmektedir (Çuhadar ve Lordoğlu, 2016, s. 66).

Türkiye açısından bu durum değerlendirildiğinde, 2023 yılına kadar Türkiye'nin çalışma çağındaki nüfusunun artmaya devam edeceği, bu tarihten sonra, 2040 yılına kadar ise azalarak artmaya devam edeceği öngörülmektedir. 2040 yılı sonrasında ise, Türkiye'nin nüfusu yaşlanma eğilimine girecek ve Türkiye için demografik fırsat penceresi kapanacaktır. Türkiye bugüne kadar demografik fırsat penceresinin yaratmış olduğu fırsatları değerlendirememiş olsa da, nüfusun sağlamış olduğu bu avantajlı durumun 2040 yılına kadar süreceği göz önüne alındığında, Türkiye için hala uzun bir süreç söz konusudur. Türkiye'nin, sahip olduğu bu potansiyel sayesinde, gençliği iyi eğitip, üretim sürecine dâhil edebildiği ölçüde, işsizlik sorununu çözerek, ekonomik büyüme yaşayacağı belirtilmektedir (UNDP, 2008, s. 87, 2-3).

TÜİK'ten elde edilen veriler doğrultusunda, Türkiye'nin son beş yıl içerisindeki nüfus rakamları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

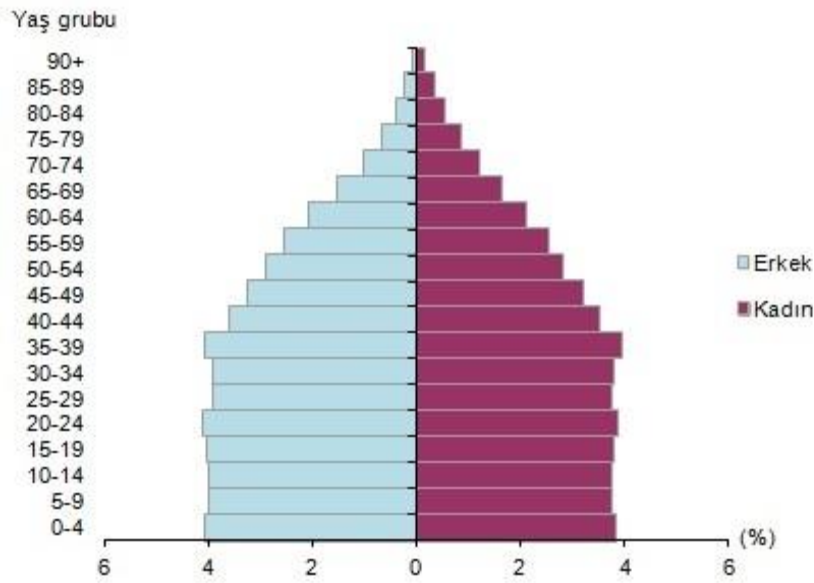
Tablo 1: 2014-2018 Nüfus Rakamları

Yıllar	2014	2015	2016	2017	2018
Nüfus	77.695.904	78.741.053	79.814.871	80.810.525	82.003.882

Kaynak: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Buna göre, Türkiye nüfusunun artış eğilimi içerisinde olduğu, 2018 itibariyle 82 milyon 3 bin 882 kişi olan nüfusun, binde 14,7 oranında artış gösterdiği görülmektedir. TÜİK'in verilerine göre, çalışma çağındaki olan 15-64 yaş grubundaki aktif nüfus, bir önceki yıla nazaran %1,4 oranında artmıştır. 2040 yılı itibariyle nüfusun 100 milyonu aşması beklenmektedir. Nüfus piramidi, nüfusun yaş gruplarına göre daha detaylı şekilde incelenmesine imkân vermektedir. 2018 yılı verilerine göre Türkiye nüfusuna ilişkin nüfus piramidi Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Nüfus Piramidi (2018)

Kaynak: TÜİK, 2018

Buna göre; nüfus piramidinin tabanının geniş olması Türkiye'de doğum oranının fazla olduğunu, piramidin yukarı doğru daralması ise, Türkiye'nin genç nüfusa sahip olduğunu işaret etmektedir. Orta kısımda yoğunlaşan nüfus, ileri yaş seviyelerinde daralmaktadır. Türkiye'nin demografik dönüşüm sürecini incelediğimizde, 1923-1955 yılları arasında dönüşümün birinci aşamasını tamamladığı, 1955-1985 yılları arasında ikinci aşamayı tamamladığı, 1985 yılından bu yana ise üçüncü ve son aşama içerisinde olduğu görülmektedir (Çuhadar ve Lordoğlu, 2016, s. 72).

Bir ülkenin nüfus yönünden avantajlı ya da dezavantajlı olduğu durumları ortaya koyarken, göz önünde bulundurulacak kriterlerden biri de, yaşlı bağımlılık oranıdır. TÜİK, yaşlı bağımlılık oranını, 15-64 yaş aktif nüfustaki ya da başka bir ifadeyle

çalışma çağındaki nüfustaki her 100 kişiye düşen 65 yaş ve üstü yaşlı nüfusu olarak ifade etmektedir.

Tablo 2: Yaş Gruplarına Göre Nüfus Değişiklikleri

Yıllar	Toplam Nüfus	15-64 Yaş Aktif Nüfus	65 Yaş ve Üstü Yaşlı Bağımlı Nüfus
1990	56.473.035	34.265.838	2.461.845
2000	67.803.927	43.701.502	3.882.330
2010	73.722.988	49.516.670	5.327.736
2018	82.003.882	53.653.000	7.001.000

Kaynak: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Yukarıdaki tabloda yıllar itibariyle yaş gruplarına ilişkin veriler yer almaktadır. Buna göre, hemaktif nüfusun hem de yaşlı bağımlı nüfusun artma eğiliminde olduğu görülmektedir. 1990 yılında aktif nüfus 34.265.838 kişi iken, 2018 yılında bu rakam 53.653.000 kişi olarak gerçekleşmiştir. Benzer şekilde yaşlı bağımlı nüfus da 2.461.845 kişiden, 7.001.000 kişiye yükselmiştir. TÜİK'in 2018 nüfus projeksiyonuna göre; 2023 yılında aktif nüfusun 58.438.033, yaşlı bağımlı nüfusun 8.867.951 olması beklenirken, 2040 yılında bu rakamların aktif nüfus açısından 6.462.369 ve yaşlı bağımlı nüfusun ise 16.373.971 olması öngörülmektedir. Buna göre 2023 yılı itibariyle 65 yaş ve üstü nüfusun toplam nüfus içerisindeki payının %10,2, 2040 yılına ise aynı oranın %16,3 olacağı düşünülmektedir.

Yine TÜİK'in 2018 verilerine göre yaşlı bağımlılık oranı, %12,9'a yükselmiştir. Bu oran, 2018 yılında çalışma çağındaki her 100 kişinin, yaklaşık 13 yaşlıya bakması gerektiği şeklinde yorumlanabilir. Nüfus projeksiyonlarına bakıldığında ise, yaşlı bağımlılık oranının yıllar geçtikçe yükseleceği ve bu durumun da işgücü piyasaları açısından olumsuz sonuçlar doğuracağı belirtilmektedir (Şentürk, 2015, s. 119).

Türkiye'nin nüfus yapısı, sahip olduğu potansiyele rağmen iki temel konuda dezavantaj yaratmaktadır. Bunlardan ilki, istihdamdaki ortalama artış hızının, çalışabilir nüfus artış

hızından az olmasıdır. Türkiye, işgücü arzındaki yeni artışlara iş imkânı sunabilecek istihdam artışını sağlayamamaktadır. İkincisi ise, hizmet sektöründe yaşanan istihdam artışının, çalışabilir nüfusun ortalama artış hızından yüksek olmasıdır. İstihdamda yaşanan hizmet sektörü yanlı bu artış, işsizliği belirli bir oranda azaltsa da, ücret düzeylerinin düşük kalmasına neden olacaktır (Ercan, 2007, s. 18). Türkiye'nin istihdam yapısı, ilerleyen bölümlerde detaylı şekilde ele alınacaktır.⁸

2.1.2. Türkiye'de İşgücü Piyasasının Yapısı

Türkiye açısından işgücü piyasasının temel özelliklerine bakıldığında; işgücü katılım oranının düşük olduğu, kayıt dışı istihdam seviyesinin yüksek olduğu ve tarım sektörünün toplam istihdam içerisinde önemli bir yer edindiği görülmektedir(Aydın, 2015, s. 416).

2.1.2.1. İşgücüne Katılım Oranı

Bireyler; eğitim, askerlik gibi zorunlu nedenlerle ya da gönüllü olarak çalışmayı tercih etmedikleri için, yetişkin nüfus içerisinde yer almakla birlikte, işgücünün dışında kalmaktadırlar. İşgücüne katılım oranı ile yetişkin nüfus içerisinde bulunan herkesin işgücü kavramına dâhil olmadığı ortaya konulmaktadır. Bu nedenle Bir ülkedeki üretken nüfusun büyüklüğünün belirlenebilmesi için, işgücü katılım oranlarının bilinmesi gerekmektedir (TÜSİAD, 2002, s. 29). Bu oran, işgücünün, toplam çalışabilir nüfusa (aktif nüfusa) oranı olarak ifade edilmektedir. İşgücü piyasasına giriş yapanların sayısı, piyasadaki çıkarların sayısından fazla olduğu durumda, işgücü katılım oranı artış gösterecek, tersi durumda ise azalacaktır (Aydın, 2015, s. 417). Ancak, bu oranların hesaplanmasına yönelik bazı sorunları belirtmekte yarar vardır. İşsizlik oranı hesaplanırken, istihdam edilmeyenlerin tamamı işsiz sayısı içerisine dâhil edilmemekte, sadece aktif olarak iş arayanlar bu kapsama alınmaktadır. Oysaki çalışmak istediği halde iş aramayanlar ya da umutsuzluk nedeniyle iş aramaktan vazgeçenler, işsiz sınıfı içerisine dâhil edilmemekte ve hesaplamalara yansıtılmamaktadır. Dolayısıyla,

⁸ Bkz. tez içinde s.46

bireylerin iş arama davranışlarındaki değişimler, hem işsiz sayısını hem de işgücüne katılım oranını etkileyecektir (Aydın, 2015, s. 420). İşgücüne katılım oranlarını, cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, kır-kent, tarım-tarım dışı gibi pek çok kriter açısından hesaplamak mümkündür. Ancak çalışma konusunun genç işsizliği ve eğitim odaklı olması nedeniyle, değerlendirmeler genel olarak cinsiyet, yaş ve eğitim kriterleri üzerinden yapılacaktır. Aşağıdaki tablo, Türkiye'nin son beş yıllık işgücüne katılım oranlarını göstermektedir.

Tablo 3: İşgücüne Katılım Oranları

Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam
2014	30,3	71,3	50,5
2015	31,5	71,6	51,3
2016	32,5	72,0	52,0
2017	33,6	72,5	52,8
2018	34,2	72,7	53,2

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması Sonuçları

Buna göre, işgücüne katılım oranı ülke genelinde %50-55 aralığında gerçekleşirken, erkek nüfus açısından işgücüne katılım oranlarının, kadın nüfusa nazaran çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Her ne kadar kadınlar açısından hesaplanan oranlar yıl bazında sürekli artış göstermişse de, nüfusun genel ortalaması ve erkek nüfusunun işgücüne katılım oranları göz önünde bulundurulduğunda, kadınlar için dezavantajlı bir durum olduğu düşünülmektedir.

Bu durumun pek çok nedeni vardır. Kentleşmenin etkisiyle kadınların işgücüne katılmaları azalmıştır. Daha önce kırsal alanda ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar, kent içinde de “ev hanımı” statüsünde kalarak, işgücüne dâhil olamamaktadır (Kayalı, 2015, s. 72). Bunun yanı sıra, işgücü piyasalarında kadınlara yönelik yeterli tercihin olmayışı, pek çok mesleğin erkeklere özgü olduğunun

düşünülmesi, ailede gelir elde etme görevinin erkeğe ait olduğuna yönelik yaygın düşünce (Çalışkan, 2007, s. 301), düşük eğitim düzeyinde düşük ücret düzeylerinin geçerli olması, medeni hal ve doğurganlık gibi sebeplerle de, kadınların işgücüne katılım oranları düşük olmaktadır (Yentürk ve Başlevent, 2007, s. 33). Benzer durum 15-24 yaş grubundaki gençler açısından da geçerlidir.

Tablo 4: Yaş Grubuna Göre İşgücüne Katılım Oranları (%)

Yıllar	15-24 Yaş Grubu			25-64 Yaş Grubu		
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
2014	40,8	27,7	54,0	59,4	35,4	83,3
2015	42,0	29,8	54,2	60,3	36,6	83,8
2016	42,4	30,4	54,3	61,3	37,9	84,5
2017	43,3	31,1	55,2	62,2	39,4	84,9
2018	44,0	31,3	56,3	62,6	40,3	84,9

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması Sonuçları

Tablo 4'te yaş grubuna göre Türkiye'de son beş yıllık işgücü katılım oranları gösterilmektedir. Genç nüfus ile yetişkin nüfusun işgücü katılım oranlarına bakıldığında, gençlerin işgücüne katılım oranı açısından, yetişkinlere göre daha dezavantajlı oldukları görülmektedir. Genel olarak her yaş grubu için işgücüne katılım oranları artış göstermekle birlikte, genç nüfus ile yetişkin nüfusun işgücü katılım oranları arasında %18-%19 gibi ciddi bir yüzdesel fark bulunmaktadır. Tablo 3'te kadınların erkek nüfusa göre işgücüne katılım seviyelerinin daha düşük olduğuna değinilmişti. Bu tabloda da, 15-24 yaş grubundaki genç kadın nüfusunun, yetişkin kadın nüfusa göre daha dezavantajlı olduğu görülmektedir. Her iki tabloda yer alan veriler doğrultusunda, 15-24 yaş grubundaki genç nüfusun (kadın-erkek) işgücüne katılım açısından yetişkin nüfusun daha gerisinde olduğu, işgücü piyasalarında gençlerin yetişkinlere, kadınların erkeklere göre daha az tercih edildiği, genç kadın nüfusun ise genç erkek nüfusa nazaran daha da dezavantajlı olduğu görülmektedir.

İşgücüne katılım oranlarını etkileyen bir başka unsur ise gelir düzeyidir. Gelir gruplarına göre işgücüne katılım süreçleri değişiklik göstermektedir. Yüksek ve orta gelir grubunda yer alan ailelerin çocukları, okula uzun süreli devam ettiklerinden, işgücü piyasalarına daha geç giriş yapmaktadırlar. Oysaki gelir düzeyi düşük ailelerin çocukları için ise çalışmak, okula devam etmekten daha önceliklidir. Dolayısıyla düşük gelirli ailelerin çocukları erken yaşta çalışma hayatı içerisine dâhil olmaktadır. Bunun yanı sıra, gençler açısından iş araştırma süreleri yetişkinlere nazaran daha uzun olmaktadır. Özellikle ilk iş arama sürecinde gençler uzun süreli işsizliğe razı olduklarından, işgücüne katılım oranları yetişkinlere göre daha düşük olmaktadır (Murat, 1988, s. 324).

Türkiye’de işgücüne katılım oranlarını, kadın-erkek ve genç-yetişkin nüfus olarak ele aldıktan sonra, eğitim seviyelerine göre bu oranın nasıl gerçekleştiğine bakmakta yarar vardır. Böylece, Türkiye’de hangi eğitim kademesinin, işgücüne katılım açısından avantajlı/dezavantajlı olduğu hakkında fikir edinilebilecektir. Eğitim seviyelerini en genel haliyle, okuma-yazma bilmeyen, ilköğretim, genel lise, lise dengi mesleki okul ve yükseköğretim olarak sınıflandırabiliriz.

Tablo 5: Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılım Oranları

Yıllar	Okuma-Yazma Bilmeyen	İlköğretim	Genel Lise	Lise Dengi Mesleki Okul	Yükseköğretim
2014	19,1	45,4	53,5	65,0	79,2
2015	18,6	52,1	54,1	65,4	79,8
2016	17,8	60,8	54,4	65,9	79,7
2017	18,8	65,7	54,8	66,1	80,2
2018	18,6	66,7	55,3	66,1	79,5

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Piyasası Araştırma Sonuçları

Yukarıdaki tabloda, Türkiye'nin eğitim durumuna göre son beş yıllık işgücü katılım oranları gösterilmektedir. Okuma-yazma bilmeyen, genel lise, lise dengi mesleki okul ve yükseköğretim kademelerinde işgücüne katılım oranlarının yıl bazında ciddi yüzdesel değişiklikler göstermediği, artış ya da azalış şeklinde bir eğilim yerine dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Ancak, ilköğretim kademesine bakıldığında, işgücüne katılım oranının artış eğilimi içerisinde olduğu, özellikle de 2014-2017 döneminde yaklaşık %5-%8 aralığında ciddi sıçramalar yaşadığı göze çarpmaktadır. İşgücüne katılım oranının en yüksek olduğu iki kademe, lise dengi mesleki okul ile yükseköğretimdir. Yaklaşık %65-%80 olarak gerçekleşen bu oranlar, eğitim seviyesine bağlı olarak işgücüne katılımın arttığına işaret etmektedir. İşgücüne katılım oranlarının mesleki okullar ile yükseköğretim kademesi lehine gelişmesi, ülke açısından arzu edilir bir durumdur. Çünkü mesleki liseler eğitimin niteliğine, yükseköğretim ise eğitimin düzeyine vurgu yapmaktadır. Eğitimin niteliği ve düzeyi ise, işgücü piyasasında ortaya çıkan işgücü talebine uygun ve kalifiye işgücü arzı yaratılması anlamına gelmektedir (Demircan, 2012, s. 8). Bir başka dikkat çeken nokta ise, okuma-yazma bilmeyen nüfusun işgücüne katılım oranının %20'yi dahi geçememiş olmasıdır. Bu durum, okuma-yazma bilmeyen nüfusun, eğitim seviyesinin düşük olması sebebiyle işverenler tarafından tercih edilmediklerini yani bu kesime yönelik işgücü talebinin düşük olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, düşük eğitim seviyesine sahip bireyler, birincil işgücü piyasasında iş bulamadıkların da ise, diğer piyasalara (kayıt dışı piyasalara) yönelmekte ve düşük ücret ve kötü çalışma koşulları altında çalışmaktadırlar.

Ülkemizde işgücü hızla artarken, bu işgücünü emebilecek büyüklükte istihdam imkânlarının yaratılmaması neticesinde, işgücüne katılım oranları düşük seviyelerde kalmakta ve bu durum da, birincil işgücü piyasasının yanında farklı işgücü piyasalarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Şahin, 2007, s. 555).

2.1.2.2. Kayıt Dışı İstihdamın Büyüklüğü

“Kayıt dışılık” kavramı ilk olarak 1970’de ILO’nun düzenlediği Dünya İstihdam Programı (World Employment Programme) içerisinde ortaya çıkmış ve “enformelsektör” olarak adlandırılmıştır. Bu sektörde, gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin tamamının, resmi düzenlemeler kapsamına alınmadığı, ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınması aşamasında bir takım yetersizlikler olduğu belirtilmiştir (Aydın E. G., 2013, s. 784). Kayıt dışı ekonomi, devlet denetiminin olmadığı, vergilendirilemeyen ya da sosyal güvenlik sistemi içerisine dâhil edilmeyen kazançların olduğu, gayri resmi ekonomik bir oluşumu ifade etmektedir. Kayıt dışı istihdam ise, kayıt dışı ekonominin, işgücü piyasasına yansımalarıyla oluşmaktadır (Bölükbaş, 2018, s. 76). Türkiye’de yaşanan hızlı nüfus artışı, istihdamın yapısı, kentleşme ve göç gibi etkenler işsizliği arttırmakta, yeterli istihdam olanağı bulunmadığı için, iş bulamayan kesim kayıt dışı istihdam içerisinde yer almak durumunda kalmaktadır (Güloğlu, Korkmaz ve Kip, 2019, s. 66).

Türkiye gibi, yeterli sosyal güvenlik sistemine sahip olmayan ülkelerde kayıt dışı istihdam, işsizlere, düşük ücretli kamu çalışanlarına ve emeklilere gelirini yükseltme imkânı sağlayan ikincil bir piyasa halini almıştır (Güloğlu ve Diğerleri, 2019, s. 60). İnsanlar bu piyasada çalışıp gelir elde etmeye giderek alışmakta ve bu durum süreklilik kazanmaktadır. (Ekin, 2000, s. 249). Kayıt dışı istihdam içerisinde en fazla yer edinen kesim ise gençlerdir. İşgücü piyasasında iş bulamayan genç nüfus, kayıt dışı sektörlerde çalışmakta, böylece hem kayıt dışı istihdam artmakta hem de genç işsizlik rakamları ve buna bağlı sorunlar artış göstermektedir (Bölükbaş, 2018, s. 88).

Tablo 6: Yaşa Göre İstihdam ve Kayıt Dışı İstihdam Oranları (2014-2018)

Yıllar	İstihdam Oran(%)	15-24 Yaş İstihdam Oran (%)	25-64 Yaş İstihdam Oranı (%)	Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	15-24 Yaş Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)	25-64 Yaş Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)
2014	45,5	33,5	48,6	35,0	46,4	31,3
2015	46,0	34,2	49,0	33,6	45,3	29,8
2016	46,3	34,1	49,4	33,5	44,5	29,8
2017	47,1	34,3	50,2	34,0	45,6	30,2
2018	47,4	35,0	50,4	33,4	42,6	29,9

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırma Sonuçları

Tablo 6’da, Türkiye’nin son beş yılına ait yaşa göre istihdam ve kayıt dışı istihdam oranları gösterilmektedir. Buna göre; istihdam oranının artış eğiliminde olduğu, kayıt dışı istihdam oranının ise 2017 yılı dışında çok düşük oranlarda da olsa azalış eğiliminde olduğu söylenebilir. Ne var ki, istihdam oranında yaşanan yüzdesel artışlar, kayıt dışı istihdamda aynı oranda azalışa neden olmamıştır. Bu durum, istihdamda yaşanan artışın, kayıt dışı istihdam içerisinde yer alan işgücünü eritebilecek düzeyde olmamasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra, genç nüfus ile yetişkin nüfus açısından istihdam ve kayıt dışı istihdam oranları değerlendirildiğinde, gençlerin istihdam oranlarının yetişkinlere göre oldukça düşük olduğu, buna karşılık 15-24 yaş aralığında bulunan genç nüfusun, 25-64 yaş aralığındaki yetişkin nüfusa nazaran kayıt dışı sektörlerde çok daha fazla oranda yer aldığı görülmektedir. Bu durum Türkiye’de gençlerin iş bulma ve istihdam edilme açısından dezavantajlı olduğunu ve yeterli istihdam imkânı yaratılmadığı için gençlerin kayıt dışı sektörlere yöneldiğini ortaya koymaktadır. Benzer sonuçlar işsizlik oranları açısından da söz konusudur.

Tablo 7: İşsizlik, Yetişkin İşsizlik (25-64) ve Genç İşsizlik (15-24) Oranları

Yıllar	İşsizlik Oranı (%)	Yetişkin İşsizlik Oranı (%)	Genç İşsizlik Oranı (%)
2014	9,9	8,5	17,9
2015	10,3	8,8	18,5
2016	10,9	9,4	19,6
2017	10,9	9,2	20,8
2018	11,0	9,4	20,3

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırma Sonuçları

Tablo 7’de Türkiye’nin son beş yılına ilişkin işsizlik, yetişkin işsizlik ve genç işsizlik oranları gösterilmiştir. Buna göre; işsizlik oranları %0,1 ile %0,6 arasında artış gösterirken, genç işsizler açısından bu oranlar %0,5- %1,2 aralığındadır. Yetişkin işsizler açısından ise artış oranları çok daha düşüktür. İşsizlik sorunundan, genç nüfusun yetişkine nüfusa nazaran neden daha fazla etkilendiği, daha önceki bölümlerde⁹ detaylı şekilde ortaya konulmuştu. Türkiye’nin son beş yıllık verileri incelendiğinde de, yetişkin nüfusun genç nüfusa göre iş bulma açısından daha avantajlı olduğu görülmektedir. Genç işsizlik oranları, yetişkin işsizlik oranlarının iki katından dahi fazladır. Dolayısıyla kayıt dışı istihdam içerisinde en büyük payın gençlere ait olması da doğal bir sonuçtur.

Tablo 8: Eğitim Durumuna Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranları

Yıllar	Okuma-Yazma Bilmeyen	İlköğretim	Genel Lise	Lise Dengi Mesleki Okul	Yükseköğretim
2014	89,7	47,4	21,2	15,9	5,8
2015	88,9	42,9	20,2	15,8	5,7
2016	88,0	38,8	22,0	16,6	6,2

⁹ Bkz. tez içinde s.3-10

2017	88,7	37,5	22,3	18,4	7,2
2018	87,2	33,2	23,1	18,9	7,3

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırma Sonuçları

Tablo 8’de ise kayıt dışı istihdamın, eğitim kademeleri açısından dağılımı gösterilmektedir. Buna göre, yaklaşık %90 gibi bir oranla kayıt dışılığın en yüksek olduğu kademe, okuma-yazma bilmeyenlerdir. Kayıt dışı istihdamın en düşük olduğu eğitim kademesi ise yükseköğretimdir. Genel olarak eğitim seviyesi arttıkça, kayıt dışı istihdam edilme oranlarının azaldığı söylenebilir. Her bir üst eğitim kademesine geçildiğinde, kayıt dışı istihdam oranları azalmaktadır. 2018 yılı itibariyle okuma-yazma bilmeyenlerin kayıt dışı istihdam oranı %87,2 iken, bir üst eğitim kademesi olan ilköğretim açısından bu oran %33,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu azalış eğilimi; genel lise, lise dengi mesleki okul ve yükseköğretim kademelerinde de yaşanmış ve oranlar sırasıyla; %23,1, %18,9 ve %7,3 şeklinde gerçekleşmiştir. Okuma-yazma bilmeyenler ve ilköğretim kademeleri için 2014 yılındaki oranların, 2018 yılı itibariyle gerilediği görülmekle birlikte, aynı durum diğer eğitim kademeleri için geçerli olmamaktadır. Genel lise, lise dengi mesleki okul ve yükseköğretim kademelerinin 2014 kayıt dışı istihdam oranları, 2018 yılına gelindiğinde artış göstermiştir. Genel lise kademesinde %1,9, mesleki okul kademesinde %3 ve yükseköğretim kademesinde ise %1,5 oranında artış yaşanmıştır. Bu tablodan yola çıkarak, kayıt dışı istihdamın düşük eğitim düzeylerinde daha yüksek olduğunu, eğitim seviyesi yükseldikçe kayıt dışı istihdam oranlarının azaldığını söylemek mümkündür. Buna rağmen Türkiye için kayıt dışı istihdam hala ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye açısından kayıt dışı istihdamın bu boyutlara gelmesindeki birincil etken, işsizliğin, özellikle de genç işsizliğin ciddi rakamlara ulaşmış olmasıdır (Aydın, 2015, s. 421-422).

2.1.2.3. Tarım Sektörünün Toplam İstihdam İçerisindeki Büyüklüğü

Türkiye’de tarım sektörünün istihdam açısından her dönemde önemli olduğunu söylemek mümkündür. Ülke nüfusunun yaklaşık olarak dörtte biri kırsal kesimde yaşamaktadır. Kırsal nüfus açısından en birincil istihdam kaynağı ise tarım sektörüdür. Çalışan her 4 kişiden biri tarım sektöründe istihdam edilmekle birlikte, yaklaşık %85’i

kayıt dışı olarak çalışmaktadır. Bu oran kadınlar açısından yaklaşık %96 civarındadır. Tarım sektöründe istihdam edilen aktif işgücü, büyük ölçüde kendi işletmelerinde ya da aile işletmesinde çalışmaktadır (TOBB, 2013, s. 2). Ücretsiz aile işçileri, yevmiyeli ve kendi hesaplarına çalışanların çoğunluğu ise kayıt dışı istihdam içerisinde yer almaktadır (Hekimoğlu ve Baş, 2018, s. 4). Aşağıdaki tabloda tarım ve tarım dışı sektörlerdeki kayıt dışı istihdam oranları gösterilmektedir.

Tablo 9: Tarım – Tarım Dışı Kayıt Dışı İstihdam Oranları(%)

Yıllar	Tarım	Tarım Dışı	Toplam
2014	94,5	34,9	46,4
2015	94,2	34,2	45,3
2016	94,9	33,8	44,5
2017	94,7	34,8	45,6
2018	90,7	33,0	42,6

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırma Sonuçları

Buna göre, Türkiye’de tarım dışı sektörlerde istihdam edilen nüfusun ortalama %34’ü kayıt dışı çalışırken, bu oran tarım sektörü için ortalama %94 olarak gerçekleşmektedir. Her ne kadar tarım sektöründeki kayıt dışı istihdam oranı 2018 yılı itibariyle ciddi bir azalış göstermişse de, hala %90 oranında kayıt dışı istihdam söz konusudur. Yani günümüzde tarım sektöründe istihdam edilen nüfusun neredeyse tamamı kayıtsız çalışmaktadır. Tarım sektöründeki yüksek kayıt dışılık ise, işsizlik ve genç işsizlik rakamlarını etkilemektedir.

Tablo 10: Yaş Gruplarına Göre Tarım Sektöründe Kayıt Dışı İstihdam Oranları (%)

Yıllar	15-24 Yaş	25-64 Yaş	Toplam
2014	94,5	79,1	82,3
2015	94,1	77,9	81,2
2016	94,9	78,7	82,1
2017	94,7	80,2	83,3
2018	90,8	79,9	82,7

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırma Sonuçları

Tablo 10’da Türkiye’nin son beş yılına ait tarım sektöründeki kayıt dışı istihdam oranları yaş gruplarına göre gösterilmektedir. Genç nüfusun istihdam açısından genel olarak yaşadığı dezavantajlı durum tarım sektöründe de geçerli olmaktadır. Yetişkin nüfusun tarım sektöründe kayıt dışı istihdam oranları ortalama %79 seviyesinde iken, genç nüfus için bu oran ortalama %94 olarak gerçekleşmektedir. 2018 yılı verilerine bakıldığında, tarım sektöründe kayıt dışı çalışan genç nüfus oranı %90,8 ve yetişkin nüfus oranı ise %79,9’dur. Buna göre, genç nüfusun karşı karşıya olduğu kayıt dışı istihdam oranı, ülke ortalamasından yaklaşık %8 oranında fazladır. Tablo 9 ve Tablo 10 birlikte değerlendirildiğinde; Türkiye’de tarım sektöründeki kayıt dışılığın, tarım dışı sektörlere nazaran oldukça yüksek olduğu, gerçekleşen kayıt dışı istihdam oranlarından genç nüfusun yetişkin nüfusa göre çok daha fazla etkilendiği, kayıt dışı istihdam oranlarının bu denli yüksek oluşunun, hem genel işsizlik oranlarını hem de genç işsizlik oranlarını arttırdığını söylemek mümkündür.

Aşağıdaki tabloda, Türkiye’nin tarım sektöründeki istihdam yapısı, nüfus verileri dikkate alınarak 5’er yıllık dönemler itibariyle gösterilmektedir.

Tablo 11: Tarım Sektöründeki Nüfus ve İstihdam Verileri (15+)

Yıllar	Toplam Nüfus	Kırsal Nüfus	Kırsal Nüfus/Toplam Nüfus (%)	Toplam İstihdam	Tarımsal İstihdam	Tarımsal İstihdam/Toplam İstihdam (%)
2003	48.912	18.993	38,8	21.147	7.165	33,9
2008	50.772	15.075	29,7	21.194	5.016	23,7
2013	55.608	17.479	31,4	25.524	6.015	23,6
2018	60.654	-	-	28.738	5.296	18,4

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırma Sonuçları¹⁰

Buna göre; toplam nüfus içinde kırsal nüfusun payının değişkenlik gösterdiği, 2003 yılı itibariyle bu oranın %38,8, 2008 yılı itibariyle %29,7 ve 2013 yılında ise %31,4 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu verilere göre kırsal nüfusun azımsanamayacak büyüklükte olduğu söylenebilir. Bunun yanında, toplam istihdam içerisinde tarımsal istihdamın payına bakıldığında, 5'er yıllık dönemler itibariyle azalmakta olduğu, 2003 yılında %33,9 olarak gerçekleşen oranın, 2018 yılında %18,4 seviyelerine kadar gerilediği görülmektedir. Ülke istihdamının sektörler arasındaki dağılımı, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri hakkında fikir veren en önemli göstergelerdendir. Gelişmiş ülkelerde istihdamın sektörel dağılımına bakıldığında, tarım sektöründeki istihdam oranlarının %5'lerin altında olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, tarım sektörünün diğer sektörlerle göre katma değerinin daha düşük olmasıdır. İstihdamın sektörel dağılımına ilişkin değerlendirmeler bir sonraki bölümde detaylı şekilde yapılacaktır.¹¹

Türkiye'de tarım sektöründe yüksek kayıt dışı istihdam oranları olması, tarımsal istihdamın toplam istihdam içerisindeki payının yüksek olmasının yanında bir diğer belirgin özelliği ise, tarım sektöründe verimliliğin diğer sektörlerle göre daha düşük

¹⁰TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırma Sonuçları 2014 yılından itibaren kır-kent ayrımında verilmemektedir. Bu nedenle 2018 yılına ait kırsal nüfus miktarı ile kırsal nüfus/toplam nüfus oranına ilişkin verilere ulaşılamamıştır.

¹¹ Bkz. tez içinde s.47

olmasıdır. Bu açıdan tarımsal üretim ile gayrisafi yurtiçi hâsıla rakamlarını değerlendirmenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Tablo 12: Tarımsal Üretimin Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla İçerisindeki Payı

Yıllar	Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla (GSYH – Bin TL)	Tarımsal Üretim (Bin TL)	Pay (%)
2011	1 394 477 166	114 838 169	8,2
2013	1 809 713 087	121 709 079	6,7
2015	2 338 647 494	161 447 917	6,9
2017	3 106 536 751	189 000 175	6,1

Kaynak: TÜİK Yıllık Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla, 2017¹²

Yukardaki tabloda, 5’şer yıllık dönemler itibariyle Türkiye’deki tarımsal üretimin, gayrisafi yurtiçi hâsıla içerisindeki oranları gösterilmektedir. Yıllar itibariyle gerek gayrisafi yurtiçi hâsıla miktarları gerekse tarımsal üretim miktarları artış göstermektedir. Bununla birlikte, tarımsal üretimin gayrisafi yurtiçi hâsıla içerisindeki payı ise azalarak, %8,2’den, %6,1 seviyelerine gerilemiştir. TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırma Sonuçlarına göre, 2017 yılında toplam istihdamın 28.189 kişi olduğu, 5.464 kişinin tarım sektöründe istihdam edildiği ve tarımsal istihdamın toplam istihdam içerisindeki payının da %19,4 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda, tarım sektörünün toplam istihdam içerisindeki payı ile GSYH’ya olan katkısı birlikte değerlendirildiğinde; genel olarak tarım sektörünün toplam istihdam içerisindeki payının, GSYH içerisindeki payından ciddi oranda yüksek olduğu görülmektedir. 2017 yılında, tarım sektörünün toplam istihdam içerisindeki payı %19,4 iken, GSYH’ya sağladığı katkı % 6,1 olarak gerçekleşmiştir.

Bu sonuçlara dayanarak tarım sektöründe istihdam edilen işgücünün verimliliğinin fazlasıyla düşük olduğunu söylemek mümkündür. 2003 yılından bu yana, tarımsal

¹²2018 yılına ait GSYH’ya ilişkin veriler, TÜİK tarafından Aralık 2019 itibariyle hazırlanacağı için 2018 verileri mevcut değildir.

istihdamın toplam istihdam içerisindeki payının %33,9 oranından, %18,4 seviyelerine gerilediği görülmekte ve hatta bu oranın giderek azalacağı beklenmektedir. Tarım sektöründen ayrılan işgücünün ise kentlerde iş bulabilmesinin kolay olmadığı düşünülmektedir. Kentlerde vasıflı işgücü açısından bile yüksek işsizlik rakamları söz konusuysa, tarım sektöründen çıkan vasıfsız işgücü için durum daha da zordur. Bu insanlar kentlerde, sanayi sektörü yerine hizmet sektöründe yer edinebileceklerdir. Ne var ki hizmet sektörü içerisinde de kayıt dışılığı yüksek olan, düzensiz ve süreksiz işlerde (inşaat, pazarcılık, işporta, özellikle kadın işgücü açısından kayıt dışı ev işleri vb.) istihdam edilme ihtimalleri daha yüksektir. Bu durum ise, başta kayıt dışı istihdam olmak üzere işsizlik, sosyo-ekonomik yapı, gelişmişlik düzeyi gibi pek çok değişkeni etkileyecektir (Aydın Y. , 2015, s. 426-427).

2.1.3. Türkiye’de İstihdamın Yapısı ve Genç Nüfus

İstihdam kavramı dar anlamda, sadece emek faktörünün üretim sürecine dâhil olmasını ifade ederken, geniş anlamda istihdam ise, bütün üretim faktörlerinin üretim sürecine dâhil olduğu durumu ifade etmektedir (Ay, 2012, s. 322). Ülke istihdamının yapısal özelliklerini ortaya koyabilmek için öncelikle istihdamın sektörler arasındaki dağılımına bakmak gerekmektedir. Ülkelerin ekonomik yapıları ve gelişmişlik düzeylerini değerlendirirken göz önünde bulundurulacak en önemli göstergelerden biri, istihdamın sektörel dağılımıdır (Şentürk, 2015, s. 128). İstihdam yaratan pek çok farklı sektör olmakla birlikte, genellikle tarım, sanayi ve hizmet sektörleri sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından belirleyici olmaktadır. Ülkelerin ekonomik ve sosyal açıdan gelişmişlik düzeyleri, istihdamın bu üç sektör arasındaki dağılımıyla yakından ilişkilidir. Tarım ve sanayi sektörleri, ülkede mal üreten temel sektörlerdir. Hizmet sektörünün büyüklüğü ise, tarım ve sanayi sektörlerindeki gelişmişlik düzeyine bağlıdır. Gelişmiş ülkelerde, istihdamın büyük çoğunluğu sanayi sektöründe yer alırken, gelişmekte olan ülkelere ise istihdamın, tarım sektöründe yoğunlaştığı görülmektedir. Ekonomik gelişme arttıkça istihdam öncelikle, tarım sektöründen sanayi sektörüne kaymakta, sanayi sektörünün yeterince geliştiği durumda ise hizmet sektörüne yayılmaktadır (Şahin, 2007, s. 557). Türkiye açısından istihdam yapısı incelendiğinde, genel olarak gelişmekte olan ülkelere özgü nitelikleri taşıdığı görülmektedir (Kara ve

Duruel, 2005, s. 372). Cumhuriyetin ilk yıllarında, işgücünün çok büyük bir kısmı tarım sektöründe çalışmakta iken, 1950’li yıllardan sonra tarım sektöründeki istihdam yavaş yavaş sanayi ve hizmet sektörlerine doğru kaymıştır (Güloğlu ve Diğerleri, 2019, s. 77-78). TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırma Sonuçlarına göre, 1990 yılı itibariyle Türkiye’de istihdamın sektörel dağılımına bakıldığında, tarım sektöründe %49,3, sanayi sektöründe %15,5 ve hizmet sektöründe %35,2’lik istihdam oranları karşımıza çıkmaktadır. 2000 yılına gelindiğinde ise, tarım sektöründeki istihdamın %35’in altına indiği, sanayi sektöründeki artışın yaklaşık %3’lük bir artışla %18,2 olarak gerçekleştiği, buna karşılık hizmet sektöründe %10’dan fazla bir artışla %46,9 seviyelerine gerilediği görülmektedir (Şahin, 2007, s. 558). Bu değişimin arka planında; tarım sektöründe makineleşmeye geçiş neticesinde emek talebinin azalmasıyla beraber, genişleyen sanayi ve hizmet sektörlerinde işgücü talebinin artması yatmaktadır (Aydın Y. , 2015, s. 424).

Tablo 13: Türkiye’de İstihdamın Sektörel Dağılımı (15+ Yaş)

Yıllar	Tarım	Sanayi	Hizmet
2014	21,1	20,5	51,0
2015	20,6	20,0	52,2
2016	19,5	19,5	53,7
2017	19,4	19,1	54,1
2018	18,4	19,7	54,9

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırma Sonuçları

Tablo 13’te Türkiye’nin 2014-2018 yılları arasında, istihdamın sektörel açıdan nasıl dağıldığı gösterilmiştir. Buna göre, 1990’lı yıllara kıyasla tarım sektöründeki istihdam oranı ciddi boyutlarda azalmakla birlikte, sanayi ve hizmet sektörlerinde istihdam artışının devam ettiği görülmektedir. 2018 yılı itibariyle tarım sektöründeki istihdam oranı %18,4 iken, bu oran sanayi sektöründe %19,7 ve hizmet sektöründe ise %54,9 olarak gerçekleşmiştir. Ancak, günümüzde hala tarım sektöründeki istihdam rakamları,

gelişmiş ülkelerdeki rakamlardan oldukça yüksektir. Türkiye’de istihdamın genç nüfus açısından sektörel dağılımına ilişkin veriler ise, aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 14: Türkiye’de İstihdamın Sektörel Dağılımı (15-24 Yaş)

Yıllar	Tarım	Sanayi	Hizmet
2014	19,4	24,0	47,9
2015	18,5	22,6	50,1
2016	17,6	22,3	51,1
2017	18,0	21,2	51,6
2018	16,6	22,3	53,4

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırma Sonuçları

Buna göre, genç nüfus ağırlıklı olarak hizmet sektöründe istihdam edilmektedir. Genç nüfusun daha fazla çalışmakta olduğu ikinci sektör ise sanayidir. Sektörler içerisinde en düşük pay ise tarım sektörüne aittir. Yıllar itibariyle bakıldığında, tarım sektöründe genç nüfus istihdamı azalmakta iken, hizmet sektöründe ise artış göstermektedir. Sanayi sektörü açısından ise ciddi bir farklılık görülmemektedir. 2018 itibariyle genç nüfus açısından istihdamın sektörel dağılımına bakıldığında, tarım sektöründeki genç nüfus istihdamının,ülke istihdamına göreyaklaşık %2 daha düşük olduğu,sanayi ve hizmet sektörlerinde ise tersi bir durumun yaşandığı görülmektedir. 2018 yılı itibari ile sanayi ve hizmet sektörleri açısından genç nüfus istihdamı ile ülke istihdamı karşılaştırıldığında, sanayi sektöründe %2,6, hizmet sektöründe ise % 1,5 oranında daha fazla gencin istihdam edildiği belirtilebilir.

1990’lı yıllardan bu yana tarım sektöründeki istihdamda azalma, hizmetler sektöründeki istihdamda artma eğilimi olmakla birlikte, sanayi sektöründe ciddi bir artış olmadığı görülmektedir. (Kara ve Duruel, 2005, s. 372). Bu dağılıma bakıldığında, Türkiye açısından işsizlikle mücadele amacıyla tarım sektörüne olan bağımlılığın azaldığı düşünülse de, ortaya konulan sonuçların birincil işgücü piyasasına ait sonuçlar olduğu

göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü önceki bölümde de belirtildiği üzere¹³, Türkiye’de kayıt dışı istihdamın en yoğun olduğu sektör tarım sektörüdür. Bu sebeple Türkiye’de hala işgücünün büyük bir bölümünün düşük ücretlerle tarım sektörü içerisinde kayıt dışı istihdam edildiği görülmektedir.

İstihdamın sektörel dağılımının ülkelerin gelişmişlik seviyeleri açısından önemli göstergelerden biri olduğunu belirtmiştik. Benzer şekilde eğitim-istihdam ilişkisi de, bir ülkenin istihdam yapısı ve gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi edinilmesini sağlamaktadır.

Tablo 15: Eğitim Durumuna Göre İstihdam Oranları (%)

Yıllar	Okuma-Yazma Bilmeyen	İlköğretim	Genel Lise	Lise Dengi Mesleki Okul	Yükseköğretim
2014	17,9	39,1	47,1	58,1	70,7
2015	17,6	44,4	47,3	58,7	71,0
2016	16,8	51,9	47,2	58,2	70,1
2017	17,7	56,5	47,6	58,2	70,1
2018	17,6	57,3	48,0	58,6	69,6

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırma Sonuçları

Tablo 15’te Türkiye’nin eğitim kademelerine göre istihdam oranları verilmiştir. Buna göre ülkemizde en yüksek istihdam oranları yükseköğretim kademesine aittir. Yükseköğretim mezunu bireylerin istihdam edilme oranı yaklaşık %70’lere ulaşmaktadır. İstihdam seviyesi en düşük grup ise okuma-yazma bilmeyenlerden oluşmaktadır. İstihdam oranları, okuma-yazma bilmeyen, genel lise, lise dengi mesleki okul ve yükseköğretim kademelerinde hemen hemen aynı seviyelerde seyrederken, en belirgin artış ilköğretim kademesinde yaşanmıştır. Özellikle 2014-2016 yılları arasında, ilköğretim seviyesindeki istihdam oranlarında ciddi yüzdesel artışlar gözlenmektedir.

¹³ Bkz. s.42,43

Nüfus artış hızı ile istihdam artış hızının karşılaştırılması yoluyla da, istihdam yapısı hakkında fikir edinmek mümkündür. Aşağıdaki tabloda Türkiye'nin 2015-2018 yıllarına ilişkin nüfus ve istihdam artış hızları gösterilmiştir.

Tablo 16: Nüfus, Nüfus Artış Hızı, İstihdam ve İstihdam Artış Hızı (15-64 Yaş)

Yıllar	Toplam Nüfus (15-64 Yaş)	Nüfus Artış Hızı (15-64 Yaş)	Toplam İstihdam (15-64 Yaş)	İstihdam Artış Hızı (15-64 Yaş)
2015	51.581	1,2	25.890	2,5
2016	52.248	1,3	26.462	2,2
2017	53.147	1,7	27.386	3,5
2018	53.653	1,0	27.888	1,8

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Sonuçları

Buna göre, nüfus artış hızı ile istihdam artış hızının; 2015, 2016, 2017 yılları itibariyle arttığı, 2018 yılına gelindiğinde ise ciddi düşüş yaşadığı görülmektedir. Benzer eğilim istihdam artış hızı açısından da gözlenmektedir. 2015, 2016, 2017 yılları itibariyle yaşanan artış, 2018 yılında neredeyse yarı yarıya düşmüştür. İstihdam artış hızında yaşanan böylesi bir azalışın, artan işgücüne yönelik yeni iş imkânı yaratılmadığı da dikkate alındığında, işsizliği daha da arttıracacağı düşünülmektedir.

Bu bölümde, Türkiye'nin genç işsizlik profilini ortaya koyabilmek amacıyla; işsizlik, genç işsizlik, istihdam, kayıt dışı istihdam gibi kavramlar, eğitim kademeleri ile ilişkilendirilerek, sayısal veriler aracılığıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Genel anlamda işsizlik, özelde ise genç işsizlik ile eğitim arasındaki etkileşim nedeniyle, ülkeler eğitim hizmeti sağlama konusunda oldukça isteklidirler. Bir hizmetin kamu aracılığıyla sunulabilmesi için öncelikle hukuki sürecin tamamlanması gerekmektedir. Hukuki süreçten sonra ise, hizmete yönelik harcamalar, dolayısıyla finansal süreç başlamaktadır. Bu süreçlere ilişkin detaylı değerlendirmeler izleyen bölümde yapılmaktadır.

2.2. KAMU HARCAMALARI İÇERİSİNDE EĞİTİM HARCAMALARI

Eğitimin, yarı kamusal (karma) mal ve hizmetler grubu içerisinde yer aldığına, özel sektör tarafından üretilmesi mümkün olmakla birlikte, toplumun genelini etkileyecek dışsallıkları sebebiyle, üretiminin özel kesimin yanı sıra kamu kesimi aracılığıyla da üstlenildiğine, dolayısıyla kamu harcamaları içerisinde, eğitim hizmetine yönelik harcamaların da bulunduğuna ilişkin değerlendirmeler daha önceki bölümlerde aktarılmıştır.¹⁴

Kamu kesimi tarafından yapılan eğitim harcamaları, en önemli sosyal harcamalardan biridir. Gelişmiş ülkelerin hemen hemen hepsinde, ülke bütçelerinde büyüklük açısından savunmaya dönük harcamalar ilk sırada yer alırken, ikinci sırada eğitim hizmeti için yapılan harcamalar yer almaktadır. Çünkü eğitim, pek çok alanda etkili ve belirleyici bir unsur olmaktadır (Karaarslan, 2005, s. 43).

Eğitim hizmetinin neden kamu hizmeti olduğu, bu hizmet için yapılan harcamaların neden kamu harcaması olarak değerlendirildiğine ilişkin ekonomik ve sosyal gerekçeler önceki bölümlerde aktarılmıştır.¹⁵ Bu doğrultuda, eğitim hizmetinin kamu hizmeti olarak kabul edilmesine ilişkin hukuki dayanakların ortaya konulmasının da faydalı olacağı düşünülmektedir. Dünya genelinde, sosyal devletlerin kurulmasıyla beraber eğitim, ulusal ve uluslararası düzenlemelerle, bireylere tanınan bir hak haline gelmiştir (Karakul, 2014, s. 68).

2.2.1. Türkiye’de Eğitim Hakkı ve Eğitim Harcamalarının Hukuki Boyutu

Türkiye’de eğitim hakkına ilişkin düzenlemeleri, uluslararası düzenlemeler ve ulusal düzenlemeler şeklinde incelemek mümkündür. Ülkemizin kabul ettiği ve kanun düzeyinde bağlayıcılığı olan; Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi, (UNESCO)’nun Öğretim Alanında Ayrımcılığa Karşı Savaşım Sözleşmesi ile Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve

¹⁴ Bkz. tez içinde s.16,24-27

¹⁵ Bkz. tez içinde s.22-24,27-28

Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi eğitim hakkına ilişkin düzenlemeler içermektedir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesinde, herkesin eğitim hakkına sahip olduğu ve ilköğretim düzeyinde eğitimin zorunlu ve parasız olması gerektiği ifade edilmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'ne göre, çocuk, kültürel düzeyine katkıda bulunacak, fırsat eşitliği içerisinde yeteneklerini, toplumsal sorumluluk duygusunu, kişisel düşünme kabiliyetini geliştirebilecek, topluma yararlı bir birey olabilecek düzeyde, en azından ilköğretim seviyesinde eğitim hakkına sahip olmalıdır. UNESCO'nun Öğretim Alanında Ayrımcılığa Karşı Savaşım Sözleşmesi'nde ise, ilköğretimin zorunlu ve parasız olması gerektiği vurgusu yinelenerek, eğitim hakkı kapsamında ülkelerin kendi ulusal şartlarına uygun şekilde fırsat eşitliği sağlamaları gerektiği ifade edilmiştir (Aydın A. , 2000, s. 99). Son olarak, Birleşmiş Milletler Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 13. maddesinde, ilköğretimin zorunlu ve herkes için parasız olması, ortaöğretim ve üst kademe eğitimin (teknik ve mesleki eğitim dâhil), herkese açık ve erişilebilir olması, yükseköğretimin bireysel yetenek temelinde herkese açık ve erişilebilir olması ve temel eğitimin teşvik edilerek yaygınlaştırılması gerektiği belirtilmiştir (Gül, 2009, s. 21). Bu düzenlemelerden yola çıkarak, uluslararası sözleşmelere taraf olan ülkelerin öncelikli olarak zorunlu temel eğitim açısından yükümlülüklerinin olduğu, temel eğitimin ücretsiz ve fırsat eşitliği içerisinde sunulması gereken bir hizmet olduğu söylenebilir.

Eğitim hakkına yönelik ulusal düzenlemeler ise Anayasa, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (METK), 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile ilgili yönetmeliklerde yer almaktadır. Bunlar içerisinde ise en temel düzenlemeler Anayasa bünyesinde yapılmıştır.

Anayasa'nın "Kanun önünde eşitlik" başlıklı 10. maddesinde, devlet organlarının ve idari makamların eşitlik ilkesine uygun hareket etmek durumunda oldukları, din, dil, ırk, cinsiyet gibi kriterlere göre ayrıma tabi tutulamayacağını ifade etmektedir (Gül, 2009, s. 47). Bu madde, eğitim hakkı açısından en temel güvencedir. Bunun yanı sıra Anayasa'da doğrudan eğitim hakkı ile ilgili olan maddeleri; Din ve Vicdan Hürriyeti

(md. 24), Bilim ve Sanat Hürriyeti (md. 27), Eğitim Öğretim Hakkı ve Ödevi (md. 42), Yükseköğretim Kurumları ve Üst Kuruluşlar (md. 130, 131, 132) şeklinde sıralayabiliriz (Erkılıç, 2017, s. 277). Bunlar içerisinde özellikle 42. madde eğitim hakkı ve eğitim harcamalarının hukuki boyutu açısından önem taşımaktadır. Buna göre, hiç kimsenin eğitim ve öğretim hakkından mahrum bırakılamayacağı, ilköğretimin cinsiyet ayrımı yapılmaksızın, tüm vatandaşlar için zorunlu ve parasız olduğu, maddi durumu kötü fakat başarılı olan öğrencilerin eğitimlerine devam edebilmeleri için, devlet aracılığıyla burs ve benzeri yardımların yapılacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla, devletin özellikle ilköğretim seviyesinde eğitim hizmetinin herkese eşit ve ücretsiz sunumuna yönelik görev ve sorumlulukları kapsamında eğitim harcamalarının olduğu, yine maddi imkânları yetersiz kişilere yönelik burs, kredi gibi çeşitli yollarla da dolaylı eğitim harcamalarının olduğu görülmektedir. Devletin eğitim hizmetine karşılık yüklenmiş olduğu maliyetler bununla sınırlı değildir. Türkiye’de eğitimin her kademesinde çeşitli yollarla devletin yapmakta olduğu harcamalar söz konusudur. Örneğin, personel giderleri, okul araç gereç giderleri, bakım-onarım giderleri gibi pek çok gider kalemi bulunmaktadır.

Gerek uluslararası düzenlemeler gerekse ulusal düzenlemeler eğitimi bir hak olarak değerlendirmekte, devlete, eğitim hizmetinin sağlanması hususunda bir takım misyonlar yüklemekte, bunları gerçekleştirebilmesi amacıyla yasal dayanaklar oluşturmaktadır. Ülkeler kamu harcamalarını, yasal mevzuatları doğrultusunda oluşturdukları bütçeleri aracılığıyla gerçekleştirirler. Devlet bütçesi, kamu harcamalarının nitelik ve nicelik olarak ayarlanması aşamasında oldukça önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamu harcamaları, kamu sektörü tarafından, anayasa, yasa ve benzeri düzenlemeler ile bütçe kanunlarından alınan yetki doğrultusunda, hukuki bir süreç içerisinde gerçekleştirilmektedir (Çomaklı ve Turan, 2016, s. 3). Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesinde, eğitim için bütçeden ayrılan payın önemli bir gösterge olduğu düşünülmektedir (Ayrangöl ve Tekdere, 2014, s. 9). Bu nedenle, eğitim hizmetinin nasıl finanse edildiği, devlet bütçesi içerisindeki büyüklüğü ve nasıl dağıtıldığı ile ilgili değerlendirmeler yapmanın yerinde olacağı düşünülmektedir.

2.2.2. Eğitimde Finansman Yaklaşımları ve Türkiye

Eğitim hizmetinin kamu maliyesi içerisinde yer alan bir kamu hizmeti olması sebebiyle, devlet bütçesi açısından nasıl finanse edileceği önemli bir unsurdur.

Eğitimin finansmanı, eğitim hizmetinin gerçekleştirilebilmesi için gereken parasal kaynakları temin etme ve bu parasal kaynakları eşitlik ve etkinlik prensiplerine uygun şekilde dağıtma işlemidir (Tural, 2002, s. 27). Dolayısıyla eğitimin finansmanı ile ilgili değerlendirmeler yapılırken iki önemli nokta üzerinde durulmaktadır. Bunlardan ilki, parasal kaynakların ne kadarının eğitim hizmetine ayrılacağıdır. İkincisi ise, eğitime yönlendirilen parasal kaynakların, eğitim kademeleri arasında, bölgeler (il, ilçe vb.) arasında, okul ve benzeri kurumlar arasında nasıl dağıtılacağıdır (Karakütük, 2017, s. 146).

Yarı kamusal (karma) mal ve hizmetler sınıfı içerisinde değerlendirilen eğitim hizmetinin finansmanı, ülkeden ülkeye farklılıklar göstermekle birlikte, en genel finansman tipleri; doğrudan finansman, kısmi finansman ve dolaylı finansmandır.

Doğrudan finansman yönteminde, eğitim, salt kamusal mal gibi değerlendirilmekte, dolayısıyla eğitim için yapılan harcamalar sosyal harcama olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple, eğitim hizmeti için yapılan harcamaların tamamı devlet tarafından, vergi gelirleriyle karşılanmaktadır (Ataç, 1979, s. 108). Kısmi finansman yönteminde ise, eğitimin yarı kamusal (karma) bir mal olmasından hareketle, eğitim harcamalarının bir kısmının devlet tarafından, bir kısmının ise hizmetten yararlananlar tarafından karşılanması söz konusudur. Öğrencilerden alınan harç, resim vb. paylar buna örnek olarak gösterilebilir (Karakütük, 2017, s. 147). Gerek doğrudan finansman yönteminde gerekse kısmi finansman yönteminde eğitim hizmetinin üretiminden devlet sorumlu olmaktadır. Dolaylı finansman yönteminde ise durum farklıdır. Dolaylı finansman biçiminde, eğitim hizmetinin, özel kesim veya kamu kesimi tarafından yürütülmesi mümkündür. Fakat eğitimin özel kesim aracılığıyla üretilmesi durumunda, bireylerin satın alma güçleri arasındaki farklılıkları gelir transferleri (kredi, hibe, burs vb.) aracılığıyla giderme işlevi devlete aittir (Ataç, 1979, s. 109).

Tural ise eğitimin finansman tiplerini; kamu finansmanı, özel finansman ve karma finansman olarak adlandırarak, her yaklaşıma özgü temel gerekçeler ile sınırlılıkları aşağıdaki çizelge aracılığıyla ortaya koymaktadır (Tural, 2002, s. 193).

Tablo 17: Eğitimde Finansman Yaklaşımlarının Temel Gerekçeleri ve Sınırlılıkları

Eğitimde Finansman Yaklaşımları	Temel Gerekçeleri	Sınırlılıkları
<p>Eğitimde Kamu Finansmanı</p> <p>Eğitim hizmetinin gerçekleştirilebilmesi için gereken parasal kaynaklar, vergiler aracılığıyla sağlanır.</p>	<p>Fırsat eşitliğini yükseltir.</p> <p>Dışsal yararlar göz önüne alınmış olur.</p> <p>Eğitim ve işgücü piyasası ile ilgili bilgi edinilmesini sağlayarak, daha doğru kararlar verilmesine imkân tanır.</p> <p>Eğitimin planlanmasında ölçek ekonomilerine uygun kararlar alınmasını sağlar.</p>	<p>Eğitiminin parasal kaynakları vergiler olduğundan, bu kaynaklar daraldığında, eğitim hizmetinin kalitesi de azalacaktır.</p> <p>Mevcut uygulamayı sorgulama ve değerlendirme imkânı yoktur.</p> <p>Öncelikli olan kamusal tercihlerdir. Bireysel tercihler göz önüne alınmayabilir.</p>
<p>Eğitimde Özel Finansman</p> <p>Eğitimin ihtiyacı olan parasal kaynaklar, yararlanan öğrenciler ve aileleri tarafından, hizmetin fiyatını ödemek suretiyle sağlanır.</p>	<p>Hizmetin bedelinin hizmeti alan kişi tarafından ödeniyor olması sebebiyle, kullanım aşamasında daha etkin davranılması söz konusudur.</p> <p>Eğitim sürecini sorgulama ve değerlendirme imkânı verir.</p> <p>Doğrudan bireysel tercihler dikkate alınmaktadır.</p>	<p>Gelir düzeyi farklılıkları nedeniyle eşitsizlikler artar.</p> <p>Bireysel yararlar ön planda olduğu için, eğitimin dışsal yararları göz ardı edilir.</p>
<p>Eğitimde Karma Finansman</p> <p>Eğitime hem kamu kesiminin hem de özel kesimini (öğrenciler, aileleri, işletmeler ve gönüllü kuruluşlar) parasal katkı sağladığı durumu ifade eder.</p>	<p>Eğitimden yararlanan bütün kesimlerin katkısı söz konusu olduğu için, eğitime olan ilgi düzeyi artar.</p> <p>Bir kaynaktaki daralmanın, diğer kaynaktan telafi edilebilmesi mümkün olduğu için, eğitimde kalite düşmez.</p>	<p>Ortaya çıkan maliyetlere, hangi kesimin, ne düzeyde katkı sağlayacağını belirlemek zordur.</p> <p>Bu sistemi oluşturma, yönetme ve denetleme maliyetleri yüksektir.</p>

	Gerek etkinlik gerekse eşitlik açısından istenen sonuçların ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır.	
--	---	--

Yukarıdaki çizelgede ifade edilen üç yaklaşımın da, genel bir takım özellikleri dikkate alınarak, aynı ülke içerisinde dahi uygulanması mümkün olmaktadır. Örneğin ülkemiz açısından temel eğitim; ilgili yaş grubundaki tüm nüfusa sağlanması gereken zorunlu bir hizmet olarak değerlendirilmekte ve kamu finansmanı ile kaynak yaratılmakta iken, okullar bünyesinde çeşitli isimler altında toplanan gelirler, katkı payı vb. uygulamalar aracılığıyla da özel finansman boyutuna geçilmektedir. Tabi burada bahsedilen gelirler toplam maliyet açısından oldukça düşük miktarlara tekabül etse de, öğrenciler ve aileler tarafından yapılan bir takım ödemeler olduğu gerçeğini değiştirmemektedir (Tural, 2002, s. 192).

Türkiye’de eğitimin finansman kaynakları incelendiğinde eğitime olan talebi karşılayabilmek için çok çeşitli kaynaklardan gelir sağlandığı görülmektedir. Bu kaynakları şöyle sıralayabiliriz (Tuzcu, 2006, s. 163):

- Genel bütçeden ayrılan paylar,
- Eğitime katkı payı (ilköğretim, 4306 sayılı Kanun uyarınca),
- Öğrenci katkı payı (yükseköğretim, 2547 sayılı Kanun uyarınca),
- Çıraklık ve Meslekî-Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu gelirlerinden ayrılan paylar (3308 sayılı Kanun uyarınca),
- Eğitim, gençlik, spor hizmetleri vergisi (3418 sayılı Kanun uyarınca),
- Döner sermaye işletmelerinden sağlanan gelirler,
- Dernekler (okul yaptırma, onarım, öğrenci koruma dernekleri gibi) ile Milli Eğitim Vakfı gelirleri
- İl özel idareleri bütçesinden ayrılan paylar,
- Kişi ve kuruluşların eğitime katkıları ve bağışlar,
- Dış ülke ve kuruluşlardan sağlanan krediler, burslar ve bağışlar.

- Yükseköğretim Kurumu (YÖK) ve Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu (YURT-KUR), Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bütçesi dışında ve özel bütçeli kuruluşlar olup, bu kaynaklarda eğitimin finansmanına dâhildir.

Yukarıda belirtilen yasal düzenlemeler aracılığıyla, eğitim için ayrılması gereken kaynaklar belirtilmektedir. Ne var ki, bu kaynakların öngörülen düzeyde ayrılamaması ya da ayrılan parasal kaynakların etkin olarak kullanılamaması durumunda da, eğitimin finansmanı açısından sorunlar ortaya çıkacaktır (Karakütük, 2017, s. 148). Ülkemizde de, eğitimin finansman yapısı giderek parçalanmakta, finansman dağıtım süreci ise etkinlikten ve eşitlikten uzak olarak değerlendirilmektedir (Tural, 2002, s. 185). Aşağıdaki tabloda 2014-2019 yılları arasında, MEB bütçesinin merkezi yönetim bütçesi içerisindeki payı ve GSYH'ya olan oranı gösterilmektedir.

Tablo 18: MEB Bütçesinin Merkezi Yönetim Bütçesi ile GSYH'ya Oranı (2014-2019)

Yıllar	MEB Bütçesinin Merkezi Yönetim Bütçesi İçindeki Payı (%)	MEB Bütçesinin GSYH'ya Oranı (%)
2014	12,81	2,72
2015	13,11	2,65
2016	13,38	2,93
2017	13,18	2,80
2018	12,13	2,69
2019	11,84	2,56

Kaynak: egitimsen.org.tr

2014-2016 yılları arasında MEB bütçesinin merkezi yönetim bütçesi içerisindeki payı ile GSYH'ya olan oranında artış görülmekle birlikte, bu artışın %1'in bile altında kaldığı, 2016-2019 yılları itibariyle ise her iki oranında azalmaya başladığı görülmektedir. 2018 yılında MEB bütçesi 92 milyar 529 milyon TL iken, 2019 yılında bu rakam 113 milyar 813 milyon TL olmuştur. (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası, 2019, s. 1-2). MEB bütçesi, 21 milyar 284 milyon TL artmış olmasına rağmen, merkezi yönetim bütçesine olan oranına bakıldığında, 2018 yılı için % 12,13 iken, 2019'da bu

oranın %11,84'egerilediği görülmektedir. Benzer bir durum MEB bütçesinin milli gelire oranında da karşımıza çıkmaktadır. 2018 itibariyle %2,69 olan oran, 2019 yılına gelindiğinde %2,56'ya gerilemiştir.

MEB bütçe ödeneğinin rakamsal değeri kadar, ödeneğin harcama kalemleri arasında nasıl dağıtıldığı da önemlidir. Bu yolla, yapılan harcamaların eğitim hizmetini ne şekilde etkilediği ortaya konulabilir. Aşağıdaki tabloda MEB bütçe ödeneğinin, giderler arasında nasıl paylaştırıldığı yaklaşık oranlar ile gösterilmektedir.

Tablo 19: 2019 MEB Bütçesinin Dağılımı

Ödenek Türü	Ödeneğin Dağılımı (%)
Personel Giderleri	%72
Sos. Güv. Devlet Primleri Giderleri	%11
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	%9
Cari Transferler	%3
Sermaye Giderleri	%5

Kaynak: egitimsen.org.tr

Buna göre; MEB bütçesinin %72'si personel giderlerine ve %11'i ise sosyal güvenlik devlet primi giderlerine ayrılmıştır. Yani bütçenin %83'ü zorunlu personel harcamalarından oluşmaktadır. Buna karşılık mal ve hizmet alımı için %9, sermaye giderleri içinse sadece %5'lik bir pay tahsis edilmiştir. Sermaye giderleri, okul yapım giderleri, büyük çaplı bakım-onarım giderleri gibi yatırım harcamalarını ifade etmektedir. Dolayısıyla bu harcamaların artması, artan eğitim talebini karşılayabilmek amacıyla yeni yatırımlar yapıldığının göstergesidir (EĞİTİM SEN, 2019, s.1-2). Aşağıdaki tabloda, MEB bütçesinden eğitim yatırımlarına ayrılan payların 2014-2019 yılları arasındaki değişimi gösterilmektedir.

Tablo 20: MEB Bütçesinden Eğitim Yatırımlarına Ayrılan Paylar (2014-2019)

Yıllar	Paylar (%)
2014	9,32
2015	8,86
2016	8,23
2017	8,50
2018	8,36
2019	4,88

Kaynak: egitimsen.org.tr

Buna göre, 2014 yılında %9,32 olan sermaye giderleri, 2019 yılına gelindiğinde %4,88 seviyesine kadar düşmüştür. Artan genç nüfus ve artan eğitim talebi göz önünde bulundurulduğunda, yaklaşık %5'lik yatırım harcamasının yeterli olmayacağı açıktır. Benzer bir değerlendirmeyi yükseköğretim bütçesi açısından yapmak da mümkündür.

Tablo 21: Yükseköğretim Bütçesinin Merkezi Yönetim Bütçesi ile GSYH'ya Oranı

Yıllar	Yükseköğretim Bütçesinin Merkezi Bütçeye Oranı (%)	Yükseköğretim Bütçesinin GSYH'ya Oranı(%)
2014	3,89	0,97
2015	3,91	0,79
2016	4,14	0,90
2017	3,97	0,84
2018	3,64	0,81
2019	3,44	0,74

Kaynak: egitimsen.org.tr

Türkiye’de son 16 yıllık dönemde 53 olan devlet üniversitelerinin sayısı, 129’a yükselmiş ve vakıf üniversiteleriyle birlikte toplam üniversite sayısı 208 olmuştur. Aynı dönemde 1,9 milyon olan öğrenci sayısı, 8 milyona yükselmiştir. Bu üniversitelerdeki toplam personel sayısı ise 161.149 kişidir. Üniversite ve öğrenci sayılarında yaşanan bu artışın yükseköğretim bütçesi ile karşılanabilmesi için ciddi artış göstermesi beklenirken ortaya çıkan sonuçlar bunun tam aksi yönündedir (EĞİTİM SEN, 2019, s. 1-2). 2014-2015 yılları arasında yaşanan artış sadece %0,02 iken, 2015-2016 yıllarında bu oran biraz daha artarak %0,23 olmuştur. Rakamsal açıdan artış olarak değerlendirilen bu oranlar fazlasıyla düşük olduğu halde, 2016-2018 yılları arasında yükseköğretim bütçesinin merkezi bütçeye oranı azalmaya başlamış ve 2019 itibariyle en düşük seviyede gerçekleşmiştir. Benzer durum yükseköğretim bütçesinin GSYH’ya olan oranlaması için de söz konusudur. Üniversite sayısı %143 artış gösterirken, öğrenci sayısı yaklaşık 4 kat artmıştır. Ne var ki, yükseköğretim bütçesindeki değişikliklere bakıldığında, üniversite ve öğrenci sayısındaki artışı karşılayabilecek bir değişim olmadığı görülmektedir (EĞİTİM-SEN, 2019, s. 1-2). Aşağıdaki tabloda ödenek türlerine göre yükseköğretim bütçe ödenekleri ve değişim oranları gösterilmektedir.

Tablo 22: Yükseköğretim Bütçe Ödeneklerinin Karşılaştırılması (2018- 2019)

Ödenek Türü	2018 Yılı Bütçe Kanunu Ödeneği	2019 Yılı Bütçe Teklifi Ödeneği	Değişim Oranları (%)
Personel Giderleri	16.12.506.000	22.719.121.000	40,88
Sos. Güv. Devlet Primleri Giderleri	2.444.056.000	3.536.535.000	44,70
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	3.227.989.000	2.165.469.000	- 32,92
Cari Transferler	745.070.000	936.352.000	25,67
Sermaye Giderleri	5.217.742.000	3.665.878.000	- 29,74
Toplam	27.761.363.000	33.023.355.000	18,95

Kaynak: egitimsen.org.tr

Tablodan da görüleceği üzere, 2018 yılında 27.761.363.000 olan yükseköğretim bütçesi, 2019 yılı itibariyle %18,95'lik bir artışla 33.023.355.000 TL olmuştur. Ne var ki bu artış oranı ödenek türleri arasında dengeli şekilde dağılmamıştır. MEB bütçesinde karşılaşılan durum yükseköğretim bütçesi için de geçerlidir. Şöyle ki, bütçe içerisindeki en büyük pay personel harcamalarına (personel giderleri + sosyal güvenlik devlet primi giderleri) aittir. Personel giderleri %40,88 oranında artış gösterirken, sosyal güvenlik devlet primi giderleri ise %44,70 oranında artmıştır. Cari transferler açısından da %25,67 oranında bir artış görülmektedir. Buna karşılık mal ve hizmet alım giderleri ile eğitim yatırımlarını gösteren sermaye giderleri ise, artış göstermek yerine azalmıştır. Mal ve hizmet alım giderleri yaklaşık %33 azalırken, sermaye giderleri de yaklaşık %30 oranında azalmıştır. Bu durum yükseköğretim bütçesinde de tıpkı MEB bütçesinde olduğu gibi¹⁶ sermaye giderlerine ayrılan pay azalmaktadır. Bu durumda artan eğitim talebinin, yeni yatırımlar yoluyla karşılanabilmesi mümkün olmayacaktır.

Dünya genelinde pek çok ülke, yüksek bir ekonomik büyümeye ulaşılabilmesi için, en azından asgari düzeyde bir eğitim seviyesinin sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Bu nedenle deneredeyse bütün ülkeler gayrisafi milli hasıllarının %6 - %10 aralığında kaynağı, eğitim hizmeti için ayırmaktadır. (Benson, 1987, s. 423). Türkiye'ye açısından ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında ise bu oranın 2018 yılı için %2,69 olduğu, 2019 yılına gelindiğinde ise daha da düşerek %2,56 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Dünya geneli ile kıyaslandığında da Türkiye'de eğitime ayrılan kaynakların yetersiz olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye'de eğitimin finansman kaynaklarına ilişkin rakamsal veriler ile Türkiye'nin kamu eğitim harcamaları ve kamu eğitim bütçesi eğitim kademeleri ekseninde son bölümde detaylı şekilde ele alınacaktır.¹⁷

¹⁶ Bkz. tez içinde s.59

¹⁷ Bkz. tez içinde s.78-87

2.2.3. Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Tespitinde Yaşanan Sorunlar

Önceki bölümlerde kamu hizmeti kavramının ne olduğu, hangi türden hizmetlerin kamu hizmeti olarak değerlendirilebileceği, kamu harcaması kavramının ne olduğu, hangi harcamaların kamu harcaması olarak nitelendirildiği ve eğitim hizmeti ile eğitim harcamalarının sınıflandırılmasına yönelik açıklamalara yer verilmiştir. Bu açıklamalardan sonra, eğitim alanında kamu hizmetini gerçekleştiren ve kamusal harcamalar yapma yetkisi bulunan kamu kesiminin kapsamının belirlenmesinin de yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kamu kesimi eğitim harcamalarını tespit edebilmek için öncelikle hangi birimlerin kamu kesimi içerisinde yer aldığına bakmak gerekmektedir. Kamu kesimi kavramı pek çok tanım içerisinde yer almakla birlikte, farklı içeriklere sahiptir. Örneğin kamu kesimi borçlanma gereksinimine yönelik tespitlerde kullanılan kamu kesimi ile kamu kesimi faiz dışı fazlasının hesaplanması sırasında kullanılan kamu kesimi tanımları farklıdır. Kamu kesimi borçlanma gereksinimi belirlenirken, yerel yönetimler ile döner sermayeler hesaba katılırken, kamu kesimi faiz dışı fazla hesaplanırken bu birimler dikkate alınmamaktadır. Bir başka örnek faydacı yaklaşımı benimseyenler açısından verilebilir. Bu yaklaşımda, vakıflar ile kamuya yararlı dernekler kamu kesimi içerisinde değerlendirilmekte ve bu sebeple de bu birimler tarafından yapılan harcamalar da kamu kesimi tarafından yapılan harcamalara dâhil edilmektedir. Yine kamuya ait mali şirketler İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), emeklilik fonları, mevduat şirketleri gibi) tarafından yapılan eğitim harcamalarının, kamu kesimi eğitim harcamaları içerisine dâhil edilip edilmeyeceği netlik kazanmamıştır (Karaarslan, 2005, s. 62-63). Yukarıda verilen örnekler dikkate alındığında, kamu kesimi içerisinde yer alan birimlerinin tespitinin kolay olmadığı görülmektedir. Bu durum eğitim harcamalarının analizi açısından da sorunlar yaratmaktadır.

Kamu kesimi eğitim harcamaları belirlenirken karşılaşılan sorunlardan bir diğeri hangi türden harcamaların eğitim harcaması içerisinde gösterileceğidir. Çalışmanın ilk bölümünde genel olarak eğitim hizmeti için yapılan harcamaların tamamının eğitim harcaması olduğu belirtilerek, bu harcamalar; bireysel, kamusal ve toplumsal

harcamalar olarak sınıflandırılmıştır.¹⁸ Öğrenim harçları, kırtasiye giderleri, ders materyalleri, öğretmen ve eğitim hizmeti içerisinde yer alan diğer personelin ücret giderleri, eğitim materyalleri, bina ve kira giderleri, bakım onarım giderleri gibi giderlere yönelik harcamaları, eğitim harcaması olarak belirlemekle ilgili herhangi bir sorun yoktur. Ancak, bir öğretmenin tedavi giderlerinin sağlık harcaması olarak mı yoksa eğitim harcaması olarak mı değerlendirileceği ile ilgili net bir ifade yoktur. Bununla birlikte, kurumların hizmet içi eğitim amacıyla yapmış oldukları harcamalar (ek ders ücretleri, harcırah giderleri vb.) açısından da aynı belirsiz durum söz konusudur (Özker ve Esener, 2009, s. 13).

Bütçeleme aşamasındaki yanlışlıklar ve giderlerde mükerrerlik de, kamu kesimi eğitim harcamalarına dair kesin bilgilere ulaşılmasına engel olmaktadır. Eğitim hizmeti dışında, savunma, sağlık, adalet gibi farklı kamu hizmetlerini gerçekleştiren kamu kurum ve kuruluşlarının bünyelerinde çok sayıda okul, kreş bulunmaktadır. Eğitim hizmeti esas alındığında bu birimler tarafından kendi bünyelerinde bulunan okul, kreş ve benzeri oluşumlara yapmış oldukları giderlerin de, kamu kesimi eğitim harcaması içerisinde değerlendirilmesi gerekmekte iken, bazı kamu kurum ve kuruluşlarının yapmış olduğu bu harcamalar, bütçelerine yansıtılmamakta ve böylece kamu kesimi eğitim harcaması altında gösterilmemektedir. Bunun yanı sıra, giderlerin muhasebeleştirilmesi aşamasında ortaya çıkan hatalar nedeniyle, mükerrerlik yaşanmakta ve bir gider iki kere kayıt altına alınmaktadır. Örneğin, Genel Bütçe üzerinden YURT-KUR'a yapılan hazine yardımı, Genel Bütçe açısından gider kaydedildiği gibi, ilgili kurum aldığı hazine yardımı aracılığıyla öğrencilere kredi imkânı sağladığında da, YURT-KUR'un bütçesine ikinci kez gider olarak kaydedilmektedir (Karaarslan, 2005, s. 64, 66-67)

Son olarak giderler, Analitik Bütçe Sınıflandırması kapsamında; kurumsal, fonksiyonel, finansman ve ekonomik sınıflandırma olmak üzere dört farklı kod grubu içerisinde tasnif edilmektedir. 2004 yılı itibarıyla tam anlamıyla uygulamaya konulan Analitik Bütçe Sınıflandırması ile giderlerin tasnifine yönelik bir takım değişikliklere gidilmiştir. Giderlerin ekonomik ve kurumsal tasnif şekli değiştirilmiş, idari fonksiyonel tasnif ise

¹⁸ Bkz. tez içinde s.27

kaldırılmıştır. Dolayısıyla, 2004 öncesi dönemler ile 2004 sonrası dönemler arasında kıyaslama yapabilmek için, özel bir araştırma yapmak gerekmektedir (Özker ve Esener, 2009, s. 13).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE-İNGİLTERE AÇISINDAN KAMU KESİMİ EĞİTİM HARCAMALARININ, GENÇ İŞSİZLİĞİNE YANSIYAN ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. TÜRKİYE VE İNGİLTERE EĞİTİM SİSTEMLERİ

Bu bölümde Türkiye ile İngiltere'nin mevcut eğitim sistemleri genel hatlarıyla incelenerek, her iki ülkenin mevcut eğitim sistemleri karşılaştırılarak, benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulacaktır.

3.1.1. Türkiye ile İngiltere Eğitim Sisteminin Mevcut Durumu

Ülkelerin eğitim sistemleri ekonomik, sosyal, toplumsal, kültürel pek çok etkene bağlı olarak benzerlikler ve farklılıklar gösterir. Bu bölümde Türkiye ve İngiltere'nin eğitim sistemleri genel hatlarıyla değerlendirilecektir.

3.1.1.1. Türkiye Eğitim Sisteminin Mevcut Durumu

Türk eğitim sistemi, örgün eğitim ile yaygın eğitim olmak üzere iki temel bölümden oluşmaktadır. Örgün eğitim; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ile yükseköğretim kademelerinden oluşmaktadır. Yaygın eğitim ise, örgün eğitimin dışında kalan eğitim faaliyetlerinin tamamını içermektedir (Erdoğan, 2015, s. 139). Aynı düzeydeki bireylere yönelik hazırlanmış olan programların, okullar bünyesinde düzenli olarak yürütüldüğü eğitim, örgün eğitim olarak tanımlanabilir. Örgün eğitim sistemi içerisine dâhil olmamış, bu sistem içerisinde herhangi bir aşamada bulunan ya da örgün eğitimi tamamlamış bireyler için oluşturulan eğitim-öğretim, rehberlik ve uygulama faaliyetleri ise yaygın eğitim içerisinde yer almaktadır (TÜBİTAK, t.y., s. 2). Yaygın eğitim kapsamında her yaş ve eğitim seviyesindeki bireylere yönelik, okuma ve yazma kursları, meslek kursları ve sosyal kültürel kurslar düzenlenmektedir. Özel kurslar, özel

dershaneler, halk eğitimi merkezleri, açık öğretim lisesi yaygın eğitim hizmetine örnek olarak gösterilebilir (Türk, 1999, s. 127). Bu bölümde, eğitim harcamaları ve eğitimin finansmanına ilişkin yapılan değerlendirmeler, örgün eğitim içerisinde yer alan okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerine yönelik olacağından, yaygın eğitim kapsamında bulunan faaliyetlere ilişkin veriler değerlendirme dışı bırakılacaktır.

Eğitimin Amacı: Atatürk ilkelerini benimseyen, Türk Milletinin kültürel değerlerini koruyan ve gelişimine katkı sağlayan, insan haklarına saygılı, laik, demokratik bireyler yetiştirerek, Türk toplumuna, sorumluluk bilinci olan, yaratıcı, yapıcı özgür ve bilimsel düşünme yeteneğine sahip bireyler kazandırmaktır.

Eğitim Kademeleri: Türk eğitim sistemi içerisindeki eğitim seviyeleri; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim olarak sınıflandırılabilir.

- Okul öncesi eğitim; anaokulu (36-66 aylık çocuklar için) ve anasınıfları (48-66 aylık çocuklar için) ile özel eğitime ihtiyaç duyan 37-66 aylık çocuklara yönelik özel eğitim anaokullarından oluşmaktadır ve isteğe bağlıdır.¹⁹
- İlköğretim; 66 ayını dolduran her çocuk, zorunlu ilköğretim çağına gelmiş kabul edilir. İlköğretim kademesi, 4 yıl süreli ilkokul ve 4 yıl süreli ortaokul süreçlerinden oluşmaktadır. 5-13 yaş aralığı zorunlu eğitimi kapsamaktadır. İlkokul ve ortaokul eğitim programları zorunlu ve devlet okullarında ücretsizdir.
- Ortaöğretim; ortaokul seviyesinden sonra öğrenim süresi 4 yıl olan Anadolu liseleri, fen liseleri, güzel sanatlar liseleri, mesleki ve teknik liselerden oluşmaktadır.²⁰ Ortaöğretim eğitim programı zorunlu ve devlet okullarında parasızdır.
- Yükseköğretim; ortaöğretimden sonra, 17 yaş ve üstü bireylere en az iki yıl süreyle yükseköğretim veren devlet üniversiteleri ile vakıf üniversitelerinden

¹⁹ Okul öncesi eğitimden önce, 0-3 yaş aralığındaki çocuklara yönelik erken çocukluk eğitimi olarak da adlandırabileceğimiz özel kreş ve gündüz bakım evleri eğitim programları bulunmaktadır.

²⁰ Aynı zamanda özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler açısından, okul öncesi eğitim, ilkokul, ortaokul ile lise düzeylerinde özel eğitim veren kurumlar bulunmaktadır.

oluşmaktadır. Yükseköğretim kurumları özerk yapıya sahiptir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2017, s. 3).

- Zorunlu Eğitim: 2012-2013 eğitim-öğretim döneminden geçerli olmak üzere, zorunlu eğitim 8 yıldan 12 yıla yükseltilerek, ilkokul (4 yıl), ortaokul (4 yıl) ve lise (4 yıl) olarak üç kademeye ayrılmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018, s. 1).

Eğitim Yönetimi ve Örgütsel Yapı: Ülkemizde eğitim faaliyetlerine yönelik karar alma yetki ve sorumluluğu, Milli Eğitim Bakanlığı'na, yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerine ilişkin karar alma yetki ve sorumluluğu ise, Yükseköğretim Kurumu'na aittir. (MEB, 2017, s. 13).Merkez örgütü Milli Eğitim Bakanlığı olmakla birlikte, taşrada Bakanlığa bağlı İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri hizmet vermektedir.

Eğitimin Finansmanı: Türkiye'de eğitim hizmetlerinin büyük kısmı kamu kesimince sunulmakta ve finansmanı da aynı oranda kamu kaynaklarından sağlanmaktadır. Bu kaynaklar daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi²¹ merkezi yönetim bütçesi, bütçe dışı fonlar, döner sermayeler ve uluslararası fonlari gibi çok çeşitli kaynaklardır. Eğitim sisteminin örgütsel yapısı içerisinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığı ile YÖK bu kaynakları kullanarak, eğitim hizmetini yürütmektedir (Toprak, Ağcakaya ve Gül, 2016, s. 137).

Denetim ve Değerlendirme:Türkiye'de eğitim sisteminin denetimi ve değerlendirilmesi esas itibariyle Milli Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğundadır. Ancak bu görevin yerine getirilmesi aşamasında, Bakanlığa bağlı kurumlar görevlendirilmiştir. Buna göre; okul öncesi eğitim ile ilköğretim kademelerinin denetimi İlköğretim Müfettişlerince, ortaöğretim kademesinin denetimi ise Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişlerinin yetkisi dâhilindedir (Erginer, 2009, s. 371).

Türk eğitim sistemi mevcut haliyle pek çok sorun ile karşı karşıyadır. Eğitim sistemindeki temel sorunları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Gül H. , 2008, s. 182-187):

²¹ Bkz. tez içinde s.57

1. Genç nüfusun fazla olması: önceki bölümlerde de detaylı şekilde belirtildiği gibi, Türkiye genç nüfusun oldukça fazla olduğu bir ülkedir. Bunun sonucu olarak ise, eğitime olan talep yüksektir. Eğitime yönelik yüksek talep ise tam anlamıyla karşılanamamaktadır. Dolayısıyla, Türkiye açısından genç nüfusun fazla oluşu, çözüm aranan bir sorun halini almıştır.
2. Eğitim hizmetinin nitelik açısından yetersiz olması: yetersiz olan kaynaklarla, eğitime olan yüksek talebi karşılamaya yönelik çabalar neticesinde, hizmet kalitesi azalmaktadır. Hizmet kalitesindeki düşüş, üniversite mezunu dahi olsa, düşük vasıflı bireyler yetişmesine neden olmaktadır. Bu durum işgücü piyasalarına uygun, yüksek vasıflı işgücünün yetişmesine engel olduğu gibi, genç işsizliğin artmasında da etkili olmaktadır.
3. Eğitim sisteminin nicelik açısından yetersiz olması: genç nüfusun ve dolayısıyla eğitime olan talebin fazla olmasına karşılık, eğitim hizmetinin sunulmasına yönelik fiziki imkânların yetersiz oluşu, okullaşma oranlarının düşüklüğü ve öğrenci sayısını karşılayamaması da, eğitim sisteminin karşı karşıya olduğu bir başka sorundur.
4. Bireysel becerilere dönük mesleki eğitimin yetersiz olması: ortaöğretimin, yükseköğretime giriş odaklı bir hal almış olması neticesinde, gençlere meslek edindirme işlevi geri plana atılmış, böylece işgücü piyasalarında ihtiyaç duyulan ara elemanların yetiştirilmesi, yükseköğretime devredilmiştir. Ne var ki, Türkiye’de üniversite eğitimi mesleki beceri kazandırmaya yönelik olmadığından, gençler mezun olduklarında işgücü piyasasının talebine uygun bir bilgi ve beceri düzeyi edinemedikleri için, büyük oranda işsiz kalmakta ve bu durum da özellikle genç işsizliği arttırmaktadır.
5. Eğitim finansmanının yetersizliği: yukarıda sayılan pek çok sorunun temelinde finansal açıdan karşılaşılan sorunlar yatmaktadır. Özellikle son dönemlerde eğitim hizmeti piyasaya devredilmeye çalışılmakta, eğitimde kamu finansmanı yerine özel sermayenin payı arttırılmaya çalışılmaktadır. Ancak önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi eğitim hizmeti bireysel yararlarının yanı sıra barındırdığı toplumsal faydaları nedeniyle kamu ağırlıklı sürdürülmesi gereken bir hizmettir.
6. Etkin yönetim anlayışının oluşturulamaması,

7. Eğitimin bölgeler arasında adil dağılımının sağlanamaması ve eğitime erişimde yaşanan zorluklar,
8. Eğitimin cinsiyetler arasında eşit dağıtılamaması,
9. Eğiticilerin eğitilmesindeki yetersizliklerdir.

Her ne kadar Gül (2008), yukarıda Türk eğitim sistemindeki temel sorunları dokuz başlık altında toplasa da, çalışmanın kapsamı söz konusu dokuz başlığın ilk beş tanesi ile ilgili olduğundan, diğer maddelere değinilmemiştir.

Yukarıda işaret edilen maddeler dikkate alındığında genç işsizliği, eğitim ve eğitime yönelik kamu harcamaları arasında etkileşim olduğu görülmektedir. Genç nüfusun fazla olması ülkede eğitime yönelik talebi arttıracak, artan eğitim talebini karşılamak için daha fazla fiziki yatırım gereksinimi ortaya çıkacak, bu yatırımların yapılabilmesi içinse yeterli finansal kaynağın temin edilmesi gerekecektir. Ayrıca sağlanan eğitim hizmetinin kalite açısından da yeterli düzeyde olması, gençlerin iş yaşantısına girişini kolaylaştıracak şekilde organize edilmesi, vasıflı işgücü üretilmesi gerekecektir. Bireysel yetenekleri göz ardı eden, mesleki eğitime gereken önemi vermeyen bir eğitim sisteminin genç işsizliği arttırması kaçınılmaz olmaktadır. İşgücü piyasasının taleplerine karşılık verebilecek, sanayi, hizmet ve bilişim sektörlerinde yaşanan teknolojik gelişmelere paralel ilerleyecek bir eğitim sisteminin oluşturulamadığı bir ülkede, yapılan iş ile meslek arasındaki bağ zayıflayacaktır (TÜBİTAK, t.y., s. 19-20).

3.1.1.2. İngiltere Eğitim Sisteminin Mevcut Durumu

Birleşik Krallık; İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'yı kapsayan üniter bir devlettir. Birleşik Krallık (İngiltere) eğitim sisteminde; İngiltere ve Galler, Kuzey İrlanda ile İskoçya şeklinde farklı üç yönetim söz konusudur ve her bir yönetimin ayrı yasaları vardır. (Erginer, 2009, s. 205). Çalışmada, Birleşik Krallık eğitim sistemi bir bütün olarak değerlendirilecek, üçlü bir ayrıma gidilmeyecektir. Birleşik Krallık eğitim sistemine yönelik araştırmalara bakıldığında, İngiltere eğitim sistemi ile Birleşik Krallık eğitim sisteminin aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada Birleşik Krallık eğitim sistemi ifadesi yerine İngiltere eğitim sistemi kavramı kullanılacaktır.

Eğitimin Amacı: Her bireyin yetenek ve becerileri doğrultusunda eğitim almasına imkan veren, bireydeki gelişmeye paralel olarak toplumun fiziksel, ruhsal, zihinsel ve ahlaki açıdan gelişmesini sağlayan bir eğitim hizmeti sunmaktır (Gülcan, 2010, s. 100).

Eğitim Kademeleri: İngiltere eğitim sistemi; okul öncesi eğitim, zorunlu eğitim (ilköğretim ve ortaöğretim) ile yükseköğretimi içermektedir.

- Okul öncesi eğitim; zorunlu eğitim süreci başlamadan önce, 2-5 yaş aralığında bulunan çocukları kapsayan, zorunlu olmayan, anaokulları ile ana sınıflarında verilen eğitim programlarıdır. Okul öncesi eğitim yerel yönetimlerce düzenlenir ve ücretsizdir.
- Zorunlu Eğitim; 5-16 yaş aralığındaki çocuklar için görülen temel ve zorunlu eğitimidir. İlköğretim ve ortaöğretim olmak üzere iki temel kademeye ayrılmaktadır. İlköğretim 5-12 yaş aralığını, ortaöğretim ise 12-16 yaş aralığını içermektedir (Gülcan, 2010, s. 102-103). Zorunlu eğitimi, yaş grupları açısından dört kademe olarak ayırmak da mümkündür. 5-7 yaş arası birinci kademe, 7-11 yaş arası ikinci kademe, 11-14 yaş arası üçüncü kademe ve 14-16 yaş arası dördüncü kademedir. Birinci ve ikinci kademe ilköğretim seviyesini, üçüncü ve dördüncü kademe ise ortaöğretim seviyesini oluşturur (Karacaoğlu ve Çabuk, 2002). Zorunlu eğitim bittikten sonra, bireyler kendi istekleri doğrultusunda 18 yaşına gelene kadar eğitimlerini sürdürerek, yükseköğretime hazırlanabilirler (Varol ve İmamoğlu, 2014, s. 408).
- Yükseköğretim; bireyler zorunlu eğitimlerini tamamladıktan sonra isterlerse üniversite eğitimine devam ederler. 5-16 yaş aralığındaki bireylere yönelik zorunlu eğitim parasız iken, yükseköğretime devam etmek isteyen kişilerden harç kredisi alınmaktadır (Erginer, 2009, s. 216).

Zorunlu Eğitim: 5-16 yaş aralığı zorunlu eğitimi içermektedir. Aileler, bu yaş aralığındaki çocuklarının, yaşına ve becerisine uygun şekilde tam gün eğitim almasından sorumludur.

Eğitim Yönetimi ve Örgütsel Yapı: İngiltere eğitim sisteminde eğitimin yönetimi merkezi ve yerel düzey olmak üzere ikiye ayrılır. Merkezi yönetimde Eğitim Bakanlığı yer almaktadır. Bakanlık, eğitim hizmetinin sunulması, ulusal eğitim politikalarının belirlenmesi ve eğitim sisteminde bütünlüğün sağlanması ile görevlidir. Yerel düzeydeki eğitim faaliyetleri ise, Yerel Eğitim Yönetimleri tarafından sağlanmakla birlikte, son yıllarda bu düzeydeki hizmetler okullara aktarılmaktadır (Kobal, 2019). İngiltere’de eğitim merkezîyetçi olmayan bir yapıya sahiptir. Merkezi hükümet, yerel yönetimler, kiliseler, gönüllü kuruluşlar ve bizzat eğitim kurumlarının yönetim organları eğitim hizmetinin sürdürülmesinden sorumludur (Varol ve İmamoğlu, 2014, s. 409).

Eğitimin Finansmanı: eğitim harcamaları çok büyük ölçüde yerel yönetimlerce sağlanmaktadır. İngiltere eğitim sisteminin finansmanı, Yerel Eğitim Yönetimleri, özel kuruluşlar ve okul yönetimleri aracılığıyla yürütölmektedir.

Denetim ve Değerlendirme: İngiltere eğitim sistemi, Kraliyet Baş Müfettişliğince denetlenmektedir. Tüm sistemin denetim görevi tek bir örgütlenme içerisinde yürütölür (Gölcan, 2010, s. 107-108).

3.1.1.3. Türkiye ve İngiltere Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması

Türkiye ve İngiltere’nin eğitim sistemlerine yönelik genel amaç, eğitim yönetimi ve örgütsel yapı, zorunlu eğitim süresi, eğitimin finansmanı ve denetimine ilişkin bilgiler aşğıdaki tabloda bir araya getirilmiştir.

Tablo 23: İngiltere - Türkiye Karşılaştırması

	İngiltere	Türkiye
Genel Amaç	Her bireyin yetenek ve becerileri doğrultusunda eğitim almasını teşvik edene eğitim hizmeti sunmak.	Topluma karşı sorumluluk bilinci olan, yaratıcı, yapıcı özgür ve bilimsel düşünme yeteneğine sahip bireyler yetiştirmek.
Eğitim Yönetimi ve Örgütsel Yapı	Merkez Örgütü: Eğitim Bakanlığı Taşra Örgütü: Yerel Eğitim Yönetimleri	Merkez Örgütü: Milli Eğitim Bakanlığı Taşra Örgütü: İl/İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri
Zorunlu Eğitim Süreleri	11 yıllık temel eğitim	2012 yılına kadar 8 yıl 2012 yılından sonra 12 yıl
Finansman	Yerel Eğitim Yönetimleri + Özel Kuruluşlar + Okul Yönetimleri	Genel Bütçe Katkı Payları ve Yardımlar
Denetim	Kraliyet Başmüfettişlik Dairesi	Bakanlık Teftiş Kurulu ile İlköğretim İl Müfettişleri denetim yetkisine sahiptir.

Kaynak: (Gülcan, 2010).

Yukarıdaki tabloda, Türkiye ile İngiltere'nin eğitim sistemlerine ilişkin bir takım bilgiler karşılaştırılmaktadır. Buna göre;

- İngiltere'de eğitimin en temel amacı, bireyleri yetenekleri doğrultusunda eğitmek iken, Türkiye açısından, yurttaşlık bilinci ve toplumsal ilişkilere yönelik amaçların ağır bastığı söylenebilir (Erginer, 2009, s. 343).
- İngiltere'de eğitim hizmetinin merkez örgütü Eğitim Bakanlığı iken, taşra örgütü ise Yerel Eğitim Yönetimleri'nden oluşmaktadır. Türkiye'de ise eğitimin merkez örgütü Milli Eğitim Bakanlığı iken, taşra örgütü ise İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri'nden oluşmaktadır. Türkiye'de merkezi örgüt açısından tek bir bakanlık bünyesinde örgütlenilmiş, taşrada ise bu bakanlığa bağlı müdürlükler oluşturulmuştur. Dolayısıyla Türkiye'de eğitim sisteminin, yönetim

açısından merkeziyetçi özelliklere sahip olduğu söylenebilir. İngiltere eğitim sisteminin yönetimi ise daha çok yerel ve bölgesel nitelikteki kurullar aracılığıyla gerçekleştirilmekte, merkezi örgütteki Bakanlık ulusal politikaların belirlenmesi ve hizmetin bütünlük içerisinde yürütülmesinden sorumlu tutulmaktadır (Gülcan, 2010, s. 201-202). İngiltere’de eğitim hizmetinin bölgesel nitelikteki kurum/kuruluşlar aracılığıyla yürütülüyor olması, hizmete yönelik eksikliklerin daha kolay ve doğru şekilde tespitine imkân verdiği gibi, kaynakların daha etkin kullanılmasını da sağlamaktadır. Türkiye açısından da merkeziyetçi eğitimin yönetiminin terkedilerek, yerel kuruluşlara daha fazla inisiyatif verilmesinin, sınırlı ve yetersiz olan finansal kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlayacağı düşünülmektedir(Tural, 2002, s. 234).

- İngiltere’de zorunlu eğitim 11 yıllık (5-16 yaş arası) bir süreci kapsamakta iken, Türkiye’de 2012 yılında yapılan değişiklik ile bu süre 8 yıldan 12 yıla (6-18 yaş arası) çıkarılmıştır. Bu düzenlemeden önce Türkiye’de zorunlu eğitim yaş aralığı 6-14 şeklinde uygulanmaktaydı. Bu yönüyle Türkiye pek çok Avrupa ülkesine kıyasla daha erken yaşta zorunlu eğitimi tamamlamaktaydı²²(Erginer, 2009, s. 349-350).
- İngiltere’de eğitimin finansmanı yerel yönetimler, özel kuruluşlar ve okullar aracılığıyla sağlanırken, Türkiye’de eğitimin finansmanı, genel bütçe katkı payları ve yardımlardan sağlanmaktadır.
- İngiltere eğitim sisteminde eğitim hizmetinin denetimi Kraliyet Başmüfettişliğince yapılmakta iken, Türkiye’de, Bakanlık Teftiş Kurulu ile İlköğretim İl Müfettişleri ayrı ayrı denetim yetkisine sahiptir.

Türkiye ve İngiltere eğitim sistemlerini karşılaştırırken ülkelerin yüzölçümlerinin ve demografik özelliklerinin de dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir. Türkiye, 783.562 km²’lik bir alana sahipken, İngiltere 242.900 km²’lik bir alana sahiptir. Buna göre Türkiye, yüzölçümü açısından İngiltere’nin yaklaşık üç katı büyüklüğe sahiptir. Bu durumun en belirgin sonucu ise ülke genelinde eğitim hizmetine yönelik yapılacak reel

²² Örneğin Fransa ve İspanya’da zorunlu temel eğitim 6-16, İtalya ve Yunanistan’da 6-15, Hollanda’da 4/5-18 yaş aralığını kapsamaktadır.

harcamaların artmasıdır. Yüzölçümü büyüdükçe okul binası gereksinimi, bakım onarım giderleri, elektrik, su gibi pek çok cari harcama ve yatırım harcaması artış gösterecektir.

EUROSTAT 2018 verilerine göre; Türkiye nüfusu 80,810,525 kişi ve bu nüfusun 12,983,097'si 15-24 yaş aralığında bulunan genç nüfustan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra İngiltere nüfusu, 66,273,576 kişi ve bu nüfusun 7,873,523'ü ise 15-24 yaş aralığında bulunan genç nüfustur. Bu verilere göre Türkiye'de toplam nüfusun yaklaşık % 16'sı, İngiltere'de ise yaklaşık %12'si 15-24 yaş grubundaki kişilerden oluşmaktadır. Türkiye yüzölçümünün yanı sıra toplam nüfus ve genç nüfus açısından da İngiltere'nin önünde yer almaktadır. Daha fazla genç nüfus, daha yüksek eğitim talebi ve bu talebi karşılamak içinse daha yüksek harcama gerektirmektedir.

Türkiye ve İngiltere eğitim sistemlerini karşılaştırırken ülkelerin eğitim kademelerine göre öğrenci sayılarındaki değişimler ile okullaşma oranlarının da göz önünde bulundurulmasının, kamu kesimi eğitim harcamalarının doğru değerlendirilmesi açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. Aşağıdaki tabloda Türkiye ve İngiltere'ye ait 2015, 2016 ve 2017 yıllarına ilişkin öğrenci sayılarının, eğitim kademelerine göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 24: Türkiye ve İngiltere'de Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci Sayıları (2014-2016)

Eğitim Kademeleri	Türkiye			İngiltere (Birleşik Krallık)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Okul Öncesi Eğitim	1,059,495	1,156,661	1,209,106	1,480,288	1,578,904	1,830,312
İlköğretim (İlkokul ve Ortaokul)	5,574,916	5,434,150	5,360,703	4,737,068	4,617,321	4,721,647
	5,478,399	5,278,107	5,211,506	2,361,910	2,334,679	3,289,904
Ortaöğretim	5,420,178	5,691,071	5,807,643	4,195,081	4,039,996	4,352,158
Yükseköğretim	5,472,521	6,062,886	6,689,185	2,352,933	2,330,334	2,387,280

Kaynak: EUROSTAT Veritabanı

Tablo 22’de yer alan eğitim kademeleri açısından ayrı ayrı değerlendirecek olursak;

- Okul öncesi eğitim kademesinde, Türkiye ve İngiltere açısından eğitim programına dâhil olan öğrenci sayıları arasında en az 400 bin kişilik fark bulunmaktadır. Bu durum Türkiye’de kadınların çalışma hayatında daha az yer edinmesinden kaynaklandığı gibi, okul öncesi eğitimin devlet tarafından ücretsiz sunulan bir hizmet olmaması nedeniyle, ekonomik gerekçelerden ötürü de düşük kalmaktadır.
- İlköğretim kademesini, ilkokul ve ortaokul olarak ayrı ayrı değerlendirmek mümkündür. İlkokul seviyesine bakıldığında; Türkiye’nin özellikle 2014 ve 2015 rakamlarının İngiltere’deki öğrenci sayılarına göre ortalama 800 bin kişi daha fazla olduğu görünmektedir. Ortaokul seviyesinde ise, Türkiye’deki öğrenci sayıları, İngiltere’deki öğrenci sayılarının neredeyse 2 katıdır.
- Ortaöğretim kademesine gelindiğinde, Türkiye ve İngiltere’deki öğrenci sayıları arasında ortalama 1 milyon 400 bin kişilik fark bulunmaktadır. Ortaokul seviyesindeki öğrenci sayısı farklılıkları kadar olmasa da, ortaöğretim kademesi içinde öğrenci sayıları açısından iki ülke arasında ciddi farklılıklar olduğu söylenebilir.
- Yükseköğretim kademesinde ise, Türkiye’deki öğrenci sayıları İngiltere’deki öğrenci sayılarının neredeyse 3 katı kadardır. Bu farkın birincil nedeni ise, Türkiye’deki yükseköğretim kademesinde, açıköğretim üniversitelerine kayıtlı olan ve yıllar itibari ile sürekli kayıt yenileyen öğrencilerin bulunmasıdır. Bunun yanı sıra Türkiye’deki genç nüfus miktarının, İngiltere’ye oranla yaklaşık % 4 daha fazla olması da etkindir.

Ülkelerin eğitim harcamalarına ilişkin değerlendirmeler yapılırken öğrenci sayıları kadar okullaşma oranlarının da, doğru bir değerlendirme yapmak için dikkate alınması gerekmektedir. Okullaşma oranını hesaplarken öncelikle hangi eğitim düzeyi, yaş grubu ve yaş grubuna ait nüfusun kullanılacağına tespit edilmesi gerekir. Bu açıdan dört farklı okullaşma oranı hesaplanabilmektedir. Bunlar; genel okullaşma oranı, yaşa göre okullaşma oranı, brüt okullaşma oranı ve net okullaşma oranıdır. Genel okullaşma oranı; bütün eğitim kademelerine kayıtlı öğrencilerin, ilgili teorik yaş aralığındaki

nüfusa bölünmesiyle hesaplanır. Eğitim kademelerine ait okullaşma oranlarının hesaplanmasına imkân vermediği için tercih edilmemektedir. Yaşa göre okullaşma oranı ise; eğitim seviyesine bakılmaksızın, belirlenmiş bir yaş veya yaş grubuna ilişkin okullaşma oranlarını gösterir ve en yüksek değeri %100'dür. Bu oranın yüksek olması ilgili yaş veya yaş grubunda eğitim sistemine katılımın yüksek olduğunu gösterir. Brüt okullaşma oranı; yaş kriterine bakılmaksızın, ilgili öğretim yılı içerisinde, belirli bir eğitim kademesine kayıtlı olan öğrencilerin toplamının, o eğitim kademesine ilişkin teorik yaş grubundaki nüfusa oranlamasıdır. Bu oran belirli bir yaş aralığındaki kişilerin, eğitim sistemine katılım düzeyini göstermektedir. Bu oranda, yükseldikçe ilgili eğitim kademesindeki katılımın da yüksek olduğu anlaşılmalıdır. Bu oranda belirlenmiş eğitim kademesinde, ilgili yaş grubu dışındaki kişilerin de (okula erken ya da geç başlama, sınıf tekrarı gibi nedenlerle), hesaplamalara dâhil edilmesi sebebiyle bu oran %100'ü aşabilir (Günay ve Günay, 2016, s. 14-15). Son olarak net okullaşma oranı ise; ilgili eğitim kademesindeki teorik yaş grubunda bulunan öğrenci sayısının, öğrenim türüne denk gelen teorik yaş grubundaki toplam nüfusa bölünmesi ile hesaplanmaktadır. Bu oranın en yüksek değeri %100'dür (MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2018). Türkiye açısından hem net hem de brüt okullaşma oranlarına ulaşılabilirken, İngiltere açısından 2016 yılına ilişkin bazı kademelerde net okullaşma oranlarına erişilememiştir. Ayrıca, yükseköğretim kademesinde bulunan eğitim programlarının süre açısından farklılıklar göstermesi nedeniyle yaş grubunun tespit edilmesi oldukça zordur. Bu nedenle bu oranı yükseköğretim kademesi açısından uygun bir gösterge olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır. Bu nedenlerden ötürü, her iki ülke için de brüt okullaşma oranlarına ilişkin veriler kullanılarak karşılaştırma yapılmıştır.

Türkiye ve İngiltere'de eğitim seviyelerine göre okullaşma oranları (brüt) aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 25: Eğitim Kademelerine Göre Türkiye - İngiltere Okullaşma Oranları (2015-2016)

Eğitim Kademeleri		Türkiye 2015	İngiltere 2015	Türkiye 2016	İngiltere 2016
Okul Öncesi Eğitim		29,23	96,18	30,30	110,89
İlköğretim	İlkokul	103,29	101,91	101,26	101,41
	Ortaokul	99,47	111,22	97,85	157,33
Ortaöğretim		106,61	135,53	108,12	148,50
Yükseköğretim		95,43	57,29	103,75	59,41

Kaynak: <http://data.uis.unesco.org/#>

Görüldüğü gibi okullaşma oranları arasındaki en büyük fark okul öncesi eğitim kademesinde ortaya çıkmaktadır. İngiltere eğitim sistemi açısından ortaya çıkan rakamlar, Türkiye'nin neredeyse 3 katıdır. Bu durum Türkiye'de okul öncesi eğitimin çok fazla yaygın olmadığına göstergesidir. İlköğretim kademesinde Türkiye'nin okullaşma oranlarının 2016 yılında 2015 yılına göre düşüş gösterdiği buna karşılık İngiltere'de ise ilkokul programında 0,5 puanlık bir düşüşün yanı sıra, ortaokul programı açısından çok ciddi bir artış olduğu görülmektedir. Ortaöğretim kademesinde ise her iki ülkede de okullaşma oranları artış göstermiştir. Türkiye'de 2015 yılı itibariyle ortaöğretim kademesindeki okullaşma oranı %106,61 iken, 2016 yılında bu oran %108,12 olmuştur. Ne var ki, İngiltere'deki okullaşma oranı Türkiye ile karşılaştırıldığında çok daha ciddi artışlar göstermektedir. 2015 yılı için İngiltere'de ortaöğretimdeki okullaşma oranı %135,53 iken 2016 yılı için bu oran %148,50 olarak hesaplanmıştır. Yükseköğretim açısından, ilk bakışta Türkiye'nin İngiltere'ye kıyasla oldukça yüksek okullaşma oranlarına sahip olduğu düşünülse de, gerçekte durum böyle değildir. Brüt okullaşma oranı hesaplanırken ilgili eğitim seviyesine devam eden tüm

öğrenciler (yaştan bağımsız olarak) pay kısmına dâhil edilmektedir. Paydaya ise yalnızca ilgili eğitim seviyesine ait teorik yaş grubunda bulunan nüfus dâhil edilmektedir. Brüt okullaşma oranlarının yaştan bağımsız olarak hesaplanıyor olması, bu oran hesaplanırken; açıköğretime kayıtlı olanların da dâhil edilmesi (örneğin 25 yaşında açıköğretime başlayan bir kişinin de bu kademede değerlendirilmesi), ayrıca açıköğretimde mezun olamayıp kayıt yenileyenlerin sayısının fazla olması nedeniyle bu oran oldukça yüksek çıkmaktadır. Örneğin 2015 yılı için Türkiye’de açıköğretimde okumakta olan öğrencilerin payı %47.21’dir (Günay ve Günay, 2016, s. 17). Bu nedenle de, UNESCO tarafından yapılan hesaplamalarda Türkiye için brüt okullaşma oranı İngiltere’den yüksek olmaktadır. Ancak açıköğretim öğrencileri göz ardı edildiğinde Türkiye’de yükseköğretim için brüt okullaşma oranı %50’nin altında olduğu görülmektedir.

3.2. TÜRKİYE VE İNGİLTERE AÇISINDAN KAMU KESİMİ EĞİTİM HARCAMALARI – GENÇ İŞSİZLİĞİ İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, Türkiye ve İngiltere'nin eğitim hizmetine yönelik yapmış olduğu kamu kesimi eğitim harcama miktarları ile genç işsizlik rakamları ortaya konularak, harcama ve istihdam arasında ilişki olup olmadığı değerlendirilecektir.

Eğitim hizmeti için ayrılan kaynakların parasal açıdan büyüklüğünü belirlemek amacıyla bakılabilecek birinci gösterge, eğitim harcamalarının Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH)'ya olan oranıdır (Tuzcu, 2006, s. 166).Aşağıdaki tabloda, Türkiye ve İngiltere'nin kamu kesimi eğitim harcamaları (KKEH)'nın, GSYH'larına olan oranları gösterilmektedir.

Tablo 26: Türkiye İngiltere KKEH'nin Eğitim Kademelerine Göre GSYH'ya Oranları (2014-2016)

Ülkeler		Türkiye			İngiltere		
		2014	2015	2016	2014	2015	2016
Eğitim Kademeleri							
Okul Öncesi Eğitim		-	-	0,25	0,20	0,26	0,20
İlköğretim	İlkokul	1,04	0,98	0,83	1,89	1,90	1,76
	Ortaokul	-	0,80	0,84	0,90	0,70	0,72
Ortaöğretim		0,79	0,82	1,06	1,43	1,28	1,22
Yükseköğretim		1,55	1,48	1,67	1,34	1,38	1,39

Kaynak: EUROSTAT Veritabanı

- Okul öncesi Eğitim Kademesi: Türkiye açısından 2014 ve 2015 yıllarına ilişkin verilere ulaşılammakla birlikte, 2016 yılı için KKEH'nın GSYH'ya oranının her iki ülkede de birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Bu oran Türkiye'de 0,25 iken, İngiltere'de 0,20 olarak gerçekleşmiştir.
- İlköğretim Kademesi: bu kademeyi ilkököl ve ortaokul olarak ayrı ayrı değerlendirmek mümkündür. İlkokul seviyesi için; KKEH'nın GSYH'ya oranı 2014 yılında Türkiye'de 1,04 iken, İngiltere'de 1,89'dur. 2015 yılında Türkiye için 0,98 olan oran, İngiltere'de 1,90 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılına gelindiğinde ise, Türkiye'de 0,83 olan KKEH/GSYH oranı, İngiltere'de 1,76 olmuştur. İlkokul seviyesi için İngiltere'deki oranların Türkiye'ye nazaran yüksek olduğu, özellikle 2015 yılı itibariyle bu farkın neredeyse yarı yarıya olduğu görülmektedir. Ortaokul seviyesi açısından ise, Türkiye için 2015 yılında 0,80 olan oran, 2016 yılında 0,84'e yükselmiş, İngiltere için 2015 yılında 0,70 olan oran ise 0,72'e yükselmiştir. Ortaokul seviyesi açısından Türkiye'nin KKEH/GSYH oranının İngiltere'ye göre 2015 yılında 0,10 ve 2016 yılında 0.12 fazla olduğu görülmektedir.
- Ortaöğretim Kademesi: 2014 yılı için Türkiye'de KKEH/GSYH oranı 0,79 iken, İngiltere'de 1,43, 2015 yılı için 0,82 iken, İngiltere için 1,28 ve 2016 yılı için Türkiye'de 1,06 iken, İngiltere'de 1,22 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de yıllar itibariyle artış söz konusuysen, İngiltere açısından azalış gözlenmektedir.
- Yükseköğretim Kademesi: yükseköğretim kademesinde Türkiye'deki KKEH/GSYH oranları, İngiltere'ye göre daha yüksektir. 2016 yılı itibariyle Türkiye'de 1,67 olan oran, İngiltere'de 1,39 olarak gerçekleşmiştir.

Eğitim harcamalarının GSYH'ya oranlanması yoluyla yapılan değerlendirmeler, ülkelerin eğitim hizmetine verdikleri öneme ilişkin genel çıkarımlar yapılmasına imkân veren bir göstergedir. Ne var ki, eğitim harcamalarının GSYH'ya oranı, ülkelerin öğrenci sayıları ile GSYH büyüklüklerine ilişkin verileri kapsamamaktadır (Arabacı, 2011, s. 109). Şöyle ki, 2014 yılı için İngiltere'nin GSYH rakamı 2,640,579 milyon \$ iken, Türkiye'nin GSYH rakamı 1,851,026 milyon \$'dır. 2015 yılı için İngiltere'de 2,738,206 milyon \$ olan GSYH, Türkiye'de 2,012362 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılına bakıldığında ise İngiltere'deki GSYH tutarı 2,819,116 milyon \$ iken,

Türkiye'deki GSYH tutarı 2,087,370 milyon \$'dır. (OECD, 2016). Türkiye'de İngiltere'ye kıyasla daha düşük KKEH yapılmasına karşılık, Türkiye'nin GSYH tutarı İngiltere'nin GSYH'dan daha düşük olduğu için, KKEH/GSYH oranları birbirine yakın çıkabilmektedir. Dolayısıyla, eğitime ayrılan kaynakları karşılaştırırken; nüfus değişkeninin de hesaba katılarak, eğitim harcamalarının, öğrenci başına düşen harcama miktarları açısından ortaya konulması daha doğru sonuçlar edinilmesini sağlayacaktır. Devletin bir öğrenciye yönelik yapmış olduğu yıllık ortalama harcama tutarının tespit edilmesi, bir yandan devletin eğitime dair çabasının gösterirken, diğer yandan da eğitim sisteminin ekonomik koşullarını ortaya koymaktadır (Tuzcu, 2006, s. 172). Aşağıdaki tabloda buna ilişkin veriler eğitim kademeleri ayrımına göre gösterilmektedir.

Tablo 27: Türkiye ve İngiltere'de Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci Başına Düşen KKEH (2014-2016)

Ülkeler		Türkiye			İngiltere		
		2014	2015	2016	2014	2015	2016
Eğitim Kademeleri		2014	2015	2016	2014	2015	2016
Okul Öncesi Eğitim		-	-	-	3,993.8	5,108.2	3,316.2
İlköğretim	İlkokul	1,330.6	1,416.2	-	8,846.4	10,283.8	8,587.6
	Ortaokul	1,047.7	1,192.5	-	9,280.3	8,485.6	7,809.3
Ortaöğretim		999.6	1,090.4	-	8,824.1	9,034.6	7,771.3
Yükseköğretim		3,504.9	3,176.3	-	15,308.4	17,967.7	16,131.4

Kaynak: EUROSTAT Veritabanı

Yukarıdaki tabloda, Türkiye'nin okul öncesi eğitim verileri ile 2016 yılı için ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim verilerine ulaşılamamıştır. Bu nedenle değerlendirmeler mevcut veriler üzerinden karşılaştırılarak yapılacaktır.

- İlköğretim Kademesi: bu kademeyi ilkokul ve ortaokul olarak ayrı ayrı değerlendirmemiz mümkündür. Buna göre ilkokul seviyesi için; Türkiye’de 2014 yılı için öğrenci başına düşen harcama miktarı 1,330.6 € iken, İngiltere’de bu rakam 8,846.4 € olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında Türkiye’de öğrenci başına düşen harcama miktarı yaklaşık %6 artış göstererek, 1,416.2 € olurken, İngiltere’de yaklaşık %16 artarak, 10,283.8 € olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında İngiltere’de öğrenci başına harcama miktarı, Türkiye’nin yaklaşık 6,5 katı iken, 2015 yılında 7,2 katı büyüklüğündedir. Ortaokul seviyesi için; Türkiye’de 2014 yılı için öğrenci başına düşen harcama miktarı 1,047.7 € iken, İngiltere’de bu rakam 9,280.3 € olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında Türkiye’de öğrenci başına düşen harcama miktarı yaklaşık %13 artış göstererek, 1,192.5 € olurken, İngiltere’de yaklaşık %9 azalarak, 8,485.6 € olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında İngiltere’de öğrenci başına harcama miktarı, Türkiye’nin yaklaşık 8,8 katıdır. 2015 yılında İngiltere’de öğrenci başına düşen harcama miktarının yaklaşık %9 azalmasına rağmen, Türkiye’deki öğrenci başına harcama miktarının yaklaşık 7 katı büyüklüğüne ulaşmıştır.
- Ortaöğretim Kademesi: bu kademe açısından da iki ülke arasında çok ciddi rakamsal farklılıklar bulunmaktadır. 2014 yılı için Türkiye’de öğrenci başına düşen harcama miktarı 999.6 € iken, İngiltere’de 8,824.1 € olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılında ise, Türkiye’de yaklaşık %9’luk bir artış yaşanarak, 1,090.4 € olurken, İngiltere’de sadece %2’lik bir artışla 9,034.6 € olmuştur. Her iki yıl için de İngiltere’de öğrenci başına yapılan harcama miktarı Türkiye’de yapılan öğrenci başına harcama miktarının 8 katından fazladır.
- Yükseköğretim Kademesi: 2014 yılında Türkiye’de öğrenci başına düşen harcama miktarı 3,504.9 € iken, İngiltere’de 15,308.4 €, 2015 yılında Türkiye’de 3,176.3€ iken, İngiltere’de 17,967.7 € olarak gerçekleşmiştir. yükseköğretim kademesinde de tıpkı diğer eğitim kademelerinde olduğu gibi, öğrenci başına düşen harcama miktarı açısından iki ülke arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. 2014 yılında İngiltere ‘de yapılan öğrenci başına düşen eğitim harcaması, Türkiye’deki harcama miktarının yaklaşık 4,4 katı iken, 2015 yılında bu oran artarak yaklaşık 5,4 olmuştur. Her iki ülke açısından KKEH/GSYH oranları ile öğrenci başına düşen harcama miktarlarına

değ inilmiştir. Bunun yanı sıra, ülkelerin eğitim hizmeti için yaptığı kamu harcamalarını, hangi giderlere ne oranda aktardığı da önemlidir. Bu yolla yapılan harcamaların ne kadarının sabit giderlere yönelik kullanıldığı, ne kadarının ise üretkenliği arttıracak şekilde kullanıldığı hakkında bilgi sahibi olunabilir. Aşağıdaki üç tabloda; Türkiye ve İngiltere'nin yapmış olduğu kamu kesimi eğitim harcamaları; personel giderleri ile cari+sermaye giderleri ayrımında gösterilmektedir.

Tablo 28: Türkiye ve İngiltere’de KKEH’nın Personel Giderleri ile Toplam Giderler Arasında Dağılımı (2014)

Ülkeler		Türkiye		İngiltere	
Eğitim Kademeleri		Personel Harcamaları 2014	Toplam Harcama (Cari+Sermaye) 2014	Personel Harcamaları 2014	Toplam Harcama (Cari+Sermaye) 2014
Okul Öncesi Eğitim		-	-	3,251.3	4,887.6
İlköğretim	İlkokul	5,068.6	7,011.1	27,669.7	37,311.9
	Ortaokul	4,479.8	5,499.4	8,458.9	11,273.4
Ortaöğretim		4,719.6	5,963.5	9,143.4	12,185.6
Yükseköğretim		4,520.6	7,741.0	-	-

Kaynak: EUROSTAT Veritabanı

Tablo 29: Türkiye ve İngiltere’de KKEH’nın Personel Giderleri ile Toplam Giderler Arasında Dağılımı (2015)

Ülkeler		Türkiye		İngiltere	
Eğitim Kademeleri		Personel Harcamaları 2015	Toplam Harcama (Cari+Sermaye) 2015	Personel Harcamaları 2015	Toplam Harcama (Cari+Sermaye) 2015

Okul Öncesi Eğitim		-	-	3,735.9	5,403.1
İlköğretim	İlkokul	6,737.4	8,651.9	32,578.1	43,915.7
	Ortaokul	4,363.8	5,405.8	8,128.8	10,781.0
Ortaöğretim		4,835.0	6,156.5	8,083.5	10,721.0
Yükseköğretim		4,846.3	8,337.0	-	-

Kaynak: EUROSTAT Veritabanı

Tablo 30: Türkiye ve İngiltere’de KKEH’nın Personel Giderleri ile Toplam Giderler Arasında Dağılımı (2016)

Ülkeler	Türkiye		İngiltere		
	Personel Harcamaları 2016	Toplam Harcama (Cari+Sermaye) 2016	Personel Harcamaları 2016	Toplam Harcama (Cari+Sermaye) 2016	
Okul Öncesi Eğitim	1,566.7	1,960.2	2,184.6	3,134.2	
İlköğretim	İlkokul	5,026.3	6,501.0	25,652.6	33,294.6
	Ortaokul	5,028.0	6,525.4	6,286.0	8,070.5
Ortaöğretim	5,773.9	8,192.8	6,222.8	7,989.2	
Yükseköğretim	5,618.5	10,206.6	-	-	

Kaynak: EUROSTAT Veritabanı

Tablo 26, Tablo 27 ve Tablo 28 birlikte değerlendirildiğinde;

- Okul Öncesi Eğitim Kademesi: 2014 ve 2015 yılları için Türkiye'nin okul öncesi eğitim kademesine ait verilere ulaşamamakla birlikte, 2016 yılı için, toplam kamu kesimi eğitim harcamasının 1,960.2 milyon € olduğu ve bunun 1,566.7 milyon €'sunun ise personel yapılan harcamalardan oluştuğu görülmektedir. Buna göre yapılan toplam harcamaların yaklaşık %80'i sadece personele yönelik harcamaları içermekte ve kalan %20'lik kısmı ise diğer cari harcamalar ile sermaye harcamalarına yönelmiştir. İngiltere açısından bakıldığında ise, 2014 yılında 4,887.6 milyon € ve 2015 yılında 5,403.5 milyon € harcama yapılırken, 2016 yılında bu tutar 3,134.2 milyon €'ya gerilemiştir. Yaşanan bu düşüşe rağmen, yapılan harcama miktarı Türkiye'de 2016 yılında yapılan harcamadan 1,174.0 milyon € daha fazladır. Ayrıca İngiltere'nin harcama dağılımına bakıldığında, 2014 yılında yaklaşık %66'sının, 2015 ve 2016 yıllarında ise yaklaşık %69'unun personele yapılan harcamalardan oluştuğu, kalan %34'lük ve %31'lik kısmın ise sermaye harcamaları ile diğer cari harcamalara aktarıldığı görülmektedir. Bu açıdan İngiltere'de okul öncesi eğitim kademesi için yapılan harcamaların, Türkiye'ye kıyasla daha yüksek oranda yatırıma ve personel giderleri dışındaki cari harcamalara yönlendirildiği söylenebilir.
- İlköğretim Kademesi: bu kademeyi ilkökuller ve ortaokuller açısından ayrı ayrı değerlendirmek mümkündür. İlkokul kademesine bakıldığında; 2014 yılı için Türkiye'de yapılan toplam harcama 7,011.1 milyon € ve bunun 5,068.6 milyon €'su ise personel harcamalarıdır. Bu tutar toplam harcamanın yaklaşık %72'sine denk gelmektedir. Aynı yıl için İngiltere verileri incelendiğinde ise, harcama miktarı olarak çok büyük oranda bir farklılık olduğu görülmektedir. İngiltere'nin toplam harcama miktarı 37,311.9 milyon € ve bunun 27,669.7 milyon €'luk kısmı personel harcamalarını oluşturmaktadır. 2015 yılı için Türkiye'nin toplam harcama miktarı yaklaşık %23 artış göstererek 8,651.9 milyon € olmuş ve bu harcamanın yaklaşık %78'i ise personel harcamalarına yöneliktir. İngiltere'de ise toplam harcama miktarı yaklaşık %18'lik bir artış göstererek, 43,915.7 milyon € olmuştur. 2016 yılına gelindiğinde her iki ülkede de toplam harcama

miktarı gerilemiş olmasına rağmen, Türkiye-İngiltere arasındaki fark azalmamıştır. Türkiye’de toplam harcama bir önceki yıl %23 artış göstermişken, 2016 yılında yaklaşık %25 azalarak 6,501.0milyon € olmuş ve bunun %77’lik kısmı personel harcamalarına aktarılmıştır. Tablo 22’deki²³ öğrenci sayıları dikkate alındığında, 2015 yılında Türkiye’deki ilkökul öğrencileri 4.434.150 kişi iken, İngiltere’de 4.621.192 ilkökul öğrencisi bulunmaktadır. Öğrenci sayıları açısından çok büyük farklılık bulunmamasına rağmen, aynı yıl Türkiye’de yapılan eğitim harcamaları, İngiltere’de yapılan eğitim harcamalarının 1/8’i kadardır. 2016 yılına gelindiğinde ise Türkiye’deki ilkökul öğrenci sayısı 5.360.703 kişi iken, İngiltere’de 4.721.647 kişidir. Aynı yıl yapılan eğitim harcamaları karşılaştırıldığında aradaki farkın daha da arttığı görülmektedir. 2016 yılında Türkiye’de yapılan eğitim harcamaları, İngiltere’de yapılan eğitim harcamalarının 1/10’u kadardır. Bu durum İngiltere’de ilkökul eğitimi için yapılan harcamaların, Türkiye’ye kıyasla çok daha yüksek olduğunun göstergesidir. Ortaokul kademesine bakıldığında; 2014 yılı için Türkiye’de toplam eğitim harcaması 5,499.4 milyon € ve bunun 4,479.8 milyon €’su personel harcamalarıdır. Toplam harcamaların yaklaşık %81’i personel giderlerine ayrılmıştır. İngiltere’de ise toplam harcama miktarı 11,273.4 milyon € ve bunun 8,458.9 milyon €’su personel harcamalarına yöneliktir. İngiltere toplam eğitim harcamalarının yaklaşık %75’i personel giderlerine aktarılmıştır. 2015 yılı için Türkiye’de toplam eğitim harcaması 5,405.8 milyon € ve bunun 4,363.8 milyon €’su personel harcamalarıdır. 2014 yılına göre toplam harcama miktarı ile personel harcamaları açısından fazla değişiklik olmamıştır. İngiltere’de ise toplam harcama miktarı 11,273.4 milyon €’dan, 10,781.0 milyon €’ya (yaklaşık %5 azalarak) gerilemiş ve bunun 8,128.8 milyon €’su personel harcamalarına aktarılmıştır. İngiltere açısından da 2015 yılında ciddi bir değişiklik görülmemektedir. 2016 yılına gelindiğinde ise, Türkiye’de toplam eğitim harcamalarının bir önceki seneye kıyasla %20 oranında artış göstererek 6,501.0 milyon € olduğu ve bu tutarın 5,026.3 milyon €’sunun personel harcamalarına yönelik olduğu görülmektedir. İngiltere açısından ise bir önceki yıla nazaran toplam eğitim harcamaları yaklaşık %26 azalarak, 8,070.5 milyon €

²³ Bkz. tez içinde s.74

olmuş, personel harcamaları ise yaklaşık %23 azalarak 6,286.0 milyon € olarak gerçekleşmiştir. Ortaokul seviyesi için, toplam harcama miktarları açısından Türkiye ile İngiltere arasındaki farkın 2014 yılından 2016 yılına gelindiğinde azalmaya başladığı, buna karşılık personel harcamalarına ayrılan miktarlar açısından olan farkın ise devam ettiği söylenebilir.

- Ortaöğretim Kademesi: 2014 yılı için Türkiye’de ortaöğretime yapılan toplam harcama 5,963.5 milyon € iken, bunun 4,719.6 milyon €’luk kısmının (yaklaşık %79) personel harcamalarına aktarıldığı, aynı yıl İngiltere’de toplam harcamanın Türkiye’deki toplam harcama tutarının iki katından fazla olduğu görülmektedir. İngiltere’deki toplam harcama 12,185.6 milyon € ve bunun 9,143.4 milyon €’su (yaklaşık %75) ise personel harcamalarına yöneliktir. 2015 yılı için Türkiye’de toplam eğitim harcamaları %3’lük bir artış göstererek 6,156.5 milyon € olurken, İngiltere’deki toplam eğitim harcamaları %12 azalarak, 10,781.0 milyon € olarak gerçekleşmiştir. Ne var ki, toplam harcamaların personele aktarılan kısmına bakıldığında Türkiye için bu oran yaklaşık %81 iken, İngiltere’de yaklaşık %75’tir. 2016 yılına gelindiğinde, Türkiye’deki artış eğilimi devam ederken, İngiltere’de de azalış eğilimi devam etmektedir. Türkiye’deki toplam harcama miktarı %33 artarak, 8,192.8 milyon €’ya yükselirken, İngiltere’de toplam harcama miktarı %26 azalarak, 7,989.2 milyon €’ya gerilemiştir. Dolayısıyla 2016 yılında ortaöğretim seviyesi açısından Türkiye ve İngiltere arasındaki farkın ciddi oranda azaldığını söylemek mümkündür. Hatta toplam harcamaların personele aktarılan kısmına bakıldığında, Türkiye’nin (yaklaşık %70) İngiltere’ye (yaklaşık %78) kıyasla daha az oranda personel harcaması yaptığı görülmektedir.
- Yükseköğretim Kademesi: bu kademeye ilişkin İngiltere verilerine ulaşamamıştır. Türkiye açısından yapılan harcamalara bakıldığında ise yıllar itibariyle hem yapılan toplam harcama miktarının hem de personele yönelik harcama miktarlarının artış gösterdiği söylenebilir. Türkiye’de 2014 yılı için yükseköğretim toplam harcama miktarı 7,741.0 milyon € iken 2015 yılında %7 artış göstererek 8,337.0 milyon € olmuştur. 2016 yılına gelindiğinde ise toplam harcama miktarı bir önceki yıla nazaran %22 artış göstererek 10,206.6 milyon € olarak gerçekleşmiştir.

Eğitimin kademelere ayrılarak, her bir kademe için farklı amaç ve hedeflerin belirlenmesi tesadüfi bir durum değildir. Eğitimin ilk basamağını oluşturan okul öncesi eğitim, ülkeden ülkeye değişiklik göstermekle birlikte genellikle 2-5 yaş aralığındaki çocukları kapsamaktadır. Bu yaş aralığı bireyin eğitime en açık olduğu dönem olması nedeniyle oldukça önemlidir. Pek çok gelişmiş ülke bu farkındalığa sahip olduğundan, okul öncesi eğitim için ciddi harcamaları göze almaktadır. İngiltere'ye ilişkin okul öncesi harcama miktarlarına bakıldığında da bu durum görülebilmektedir. Türkiye'de ise henüz okul öncesi eğitim anlayışı oturtulamamıştır. Bu durum Türkiye'nin okul öncesi eğitim kademesine yönelik yapmakta olduğu harcama miktarlarından da anlaşılmaktadır.

İlköğretim kademesi ise, bireylere temel beceriler ve yurttaşlık bilinci kazandırmak açısından toplumsal yanı en ağır basan eğitim kademesidir. Bu sebeptendir ki devletler eğitim yatırımlarını yani eğitim harcamalarını öncelikli olarak bu kademeye aktarmaktadır. Ortaöğretim ise düşük fiyatlı bir eğitim kademesi olarak tanımlanabilir. İlköğretim ve ortaöğretim, erken yaşları kapsayan eğitim kademeleri olmaları sebebiyle, topluma sağladıkları fayda düzeyleri de yüksektir. Dolayısıyla, bu eğitim düzeylerinde devlet desteğinin olması gerektiği savunulmaktadır. (Koç, 2007, s. 41). Ne var ki, İngiltere ve Türkiye'de 2014-2016 döneminde yapılan kamu kesimi eğitim harcamaları arasında çok ciddi parasal farklılıklar bulunmaktadır. Özellikle ilköğretim kademesinde, İngiltere'de yapılan harcama miktarı Türkiye'de yapılan harcama miktarının ortalama 8 katıdır. Türkiye'deki genç nüfus miktarı İngiltere'deki genç nüfustan yaklaşık 5 milyon daha fazla olduğu düşünüldüğünde, bu harcama düzeyleri itibariyle eğitim talebinin karşılanabilmesi ihtimali oldukça düşüktür.

Türkiye ve İngiltere açısından kamu kesimi eğitim harcamalarına ilişkin yapılan değerlendirmelerden sonra, kamu kesimi eğitim harcamalarının ülkelerin genç işsizliği sorunlarını nasıl etkilediği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu amaçla her iki ülkeye ilişkin genç nüfus ve genç istihdam rakamları ile genç nüfus istihdam oranları ve genç işsizlik oranları karşılaştırılmalı olarak aktarılacaktır.

Tablo 31: Türkiye-İngiltere Genç Nüfus ve Genç İstihdam Rakamları (2014-2016)

Ülkeler	Genç Nüfus (15-24 yaş)			Genç İstihdam (15-24 yaş)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
İngiltere	7,754	7,691	7,579	3,722	3,842	3,846
Türkiye	11,725	11,808	11,861	3,929	4,022	4,044

Kaynak: EUROSTAT İşgücü Anketi

EUROSTAT'ın yayınladığı işgücü anketi sonuçlarına göre, İngiltere'de genç nüfus 2014 yılı itibariyle 7,754 iken 2016 yılına gelindiğinde bu sayı 275 bin kişi azalarak 7,579 olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılı için Türkiye'deki genç nüfus 11,725 iken 2016 yılı itibariyle bu rakam 136 bin kişi artarak 11,861 olmuştur. Yıllar itibariyle Türkiye ve İngiltere'deki genç nüfus değişimlerine bakıldığında, genç nüfusun İngiltere'de azalma eğiliminde olmasına karşılık, Türkiye'de hala artma eğilimi içerisinde olduğu söylenebilir. Ayrıca Türkiye'deki genç nüfus miktarı İngiltere'deki genç nüfustan yaklaşık 4,3 milyon daha fazladır. Bunun en genel sonucu, eğitime olan talebin Türkiye'de İngiltere'ye nazaran çok daha yüksek olduğu ve yüksek talebi karşılayabilmek adına, Türkiye'nin İngiltere'ye kıyasla çok daha fazla miktarlarda eğitim harcaması yapması gerektiğidir. Genç istihdam rakamları açısından bakıldığında ise; yıllar itibariyle her iki ülke açısından da ciddi değişiklikler yaşanmadığı görülmektedir. Ne var ki genç işsizlik oranlarını, genç nüfus ile birlikte değerlendirdiğimizde; İngiltere'nin genç nüfusunun yarıdan fazlasının istihdam edildiği, buna karşılık Türkiye'de ise bu oranın neredeyse 1/3 olduğu, yani her üç gençten ikisinin işsiz olduğu söylenebilir. Benzer bir değerlendirme, genç nüfus istihdam oranları ve genç işsizlik oranlarını karşılaştırarak da yapılabilir.

Tablo 32: Türkiye-İngiltere Genç İstihdam ve Genç İşsizlik Oranları (2014-2016)

Ülkeler	Genç Nüfus İstihdam Oranları (15-24 yaş)			Genç İşsizlik Oranları (15-24 yaş)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
İngiltere	48,0	50,0	50,7	17,0	14,6	13,0
Türkiye	33,5	34,1	34,1	17,8	18,5	19,5

Kaynak: EUROSTAT İşgücü Anketi

Tablo 30’da, Türkiye ve İngiltere’nin 2014-2016 dönemine ilişkin genç nüfus istihdam oranları ile genç işsizlik oranları gösterilmektedir. Buna göre; 2014 yılı itibariyle İngiltere’de genç nüfus istihdam oranı %48 iken, Türkiye’de bu oran %33,5’tir. Aynı yıl genç işsizlik oranlarına bakıldığında ise, İngiltere’de %17 oranında genç işsizlik söz konusu iken, Türkiye’de bu oran %17,8 olarak gerçekleşmiştir. 2015 yılı için İngiltere’de genç nüfus istihdam oranı %50 iken, Türkiye’de %34,1 olarak gerçekleşmiştir. Aynı yıl genç işsizlik oranları ise, İngiltere’de yaklaşık %2,5 azalarak %14,6 olurken, Türkiye’de %0,7’lik bir artışla %18,5 olmuştur. 2016 yılı için İngiltere’de genç nüfusun %50,7’si istihdam edilirken, Türkiye’de bir önceki yıla göre herhangi bir değişiklik olmamıştır. Aynı yıl İngiltere’de genç işsizlik oranı %13’e gerilerken, Türkiye’de bu oran %1,0’lik bir artışla %19,5 olarak gerçekleşmiştir. İngiltere’de yıllar itibariyle düşme eğiliminde olan genç işsizlik oranlarının, Türkiye açısından artış eğiliminde olması ve genç nüfus istihdam oranları açısından her iki ülke arasında İngiltere lehine ciddi farklılıkların olması beklenen bir durumdur.

Türkiye’deki genç nüfus, İngiltere’ye göre yaklaşık 5 milyon kişi daha fazladır. Bu durumun en genel sonuçlarından biri ise, Türkiye’de İngiltere’ye nazaran daha yüksek bir eğitim talebi olduğudur. Eğitimin, ülkelere sağladığı ekonomik ve toplumsal yararlarıdan ötürü yarı kamusal bir mal olarak değerlendirildiği ve bu nedenle de büyük ölçüde kamu sektöründe üretildiği dikkate alındığında, Türkiye’nin nüfus koşullarına

göre, İngiltere'den çok daha fazla eğitim harcaması yapıyor olması gerekmektedir. Ne var ki, 2014-2016 döneminde yapılan harcama miktarlarına (toplam harcama, öğrenci başına düşen harcama gibi) bakıldığında Türkiye'nin neredeyse tüm eğitim kademeleri açısından İngiltere'nin gerisinde kaldığı görülmektedir. Eğitime aktarılan kaynakların sınırlı ve yetersiz olduğu durumlarda, eğitim hizmeti hem nicelik hem de nitelik açısından gerileyecektir. Eğitim için ayrılan kaynaklar azaldıkça, eğitim hizmetinin içeriği de sadeleşecektir. Ayrıca kaynaklar sınırlandıkça, eğitim hizmetinin dengeli ve eşit biçimde yaygınlaştırılması da engellenmiş olacaktır (Tuzcu, 2006, s. 167). Bunun etkileri genç istihdam ve genç işsizlik rakamlarına da yansımaktadır. Eğitim sisteminin nicelik ve nitelik yönünden gerilemesi, işgücü piyasalarına girecek vasıflı bireyler yetişmesine engel teşkil edecek ve genç istihdam oranları azalırken, genç işsizlik oranları artacaktır. İngiltere'de %50'lerde olan genç istihdam oranı, Türkiye için %34 seviyelerinde kalmıştır. Buna karşılık İngiltere'nin genç işsizlik oranının %13 olduğu durumda, Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı oran yaklaşık %20'dir. Türkiye adına bu oranın azalış eğilimine girmesi için, eğitime dönük harcama politikalarını değiştirerek, daha yüksek miktarlarda harcama yapması gerektiği düşünülmektedir. İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızı düşük olmakla birlikte, eğitim için ayrılan kaynakların yüksek olduğu, buna rağmen eğitim harcamalarını arttırma yönünde tercihte buldukları göz önüne alındığında, Türkiye gibi hızlı nüfus artışı yaşayan ve yüksek genç nüfus oranına sahip olan bir ülkenin, eğitim harcamalarını arttırmak yerine azaltmak yönünde tercihte bulunması, her iki ülke açısından eğitime verilen önemin göstergesidir (Tuzcu, 2006, s. 170).

SONUÇ

İşsizlik sorunu, Dünya genelinde çözüm aranan küresel nitelikli sorunlardan biridir. İşsizlik ile karşı karşıya kalan en büyük kesim ise genç nüfustur. Uluslararası alanda en yaygın kabul gören tanımdan hareketle, 15-24 yaş aralığındaki nüfus, genç nüfus olarak adlandırılmakta ve çalışma hayatı içerisinde bir saatten fazla süreyle bulunmamış, çalışabilecek durumda olduğu halde iş bulamamış ve aktif olarak iş aramakta olan genç nüfus da, genç işsiz olarak tanımlanmaktadır. İşsizliğe ilişkin veriler incelendiğinde genç işsizliğin, yetişkin işsizliğinden daha yüksek oranlarda olduğu görülmektedir. Bu nedenle ülkeler işsizlik sorununun çözümünde öncelikle genç nüfusu hedef almaktadırlar. Toplam talebin yetersiz oluşu, eğitim sistemindeki yetersizlikler ve yanlış tercihler, işgücü piyasalarında yaşanan aksaklıklar, istihdam olanaklarının sınırlı oluşu ve yeni istihdam ortamı yaratılamaması, genç işsizliğini arttıran nedenlerin başında gelmektedir. Genç işsizliğin yüksek olmasının ülkelere yüklediği ekonomik ve toplumsal maliyetler vardır. Genç nüfus üretkenliği yüksek, teknolojik gelişim ve değişimlere açık, dinamik bir kesimi ifade eder. Bu nedenle, ülkelerin yüksek genç nüfusa sahip olmaları demografik fırsat penceresi olarak adlandırılır ve genç nüfusun işgücü piyasasına dâhil edilebildiği ölçüde, ülkelere rekabet üstünlüğü sağladığı kabul edilir. Aksi durumda ise, ülke ekonomisi açısından üretim kaybı, gelir kaybı, artan işsizlik sigortası ödemeleri ve artan yoksulluk söz konusu olacaktır. Kaldı ki, iş bulamayan gençler; kırsal kesimlerden kentlere, hatta başka ülkelere göç edecek, bunu başaramayanlar ise kayıt dışı sektörlere yönelecektir. Bu durum ise suç oranlarında artışı, toplumsal dejenerasyonu, kayıt dışı piyasaların genişlemesini ve kalıcı hale gelmesini beraberinde getirecektir. Son yıllarda yapılan pek çok çalışmada, işsizlik ile eğitim arasında negatif yönlü bir etkileşim olduğu belirtilmekte ve işsizlikle mücadele açısından eğitim, etkili bir araç olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle ülkeler genç işsizliğini azaltmak amacıyla öncelikli olarak eğitim sistemlerini revize etme yolunu seçmektedir. İşgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu işgücü arzı, belirli bir eğitim süreci neticesinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla eğitim sistemindeki aksaklıklar, eğitim hizmetinin yeterli olmayışı, eğitim kalitesinin düşük olması gibi eğitim merkezli nedenlerden ötürü, işgücü piyasasının talebini karşılayacak bireyler yetiştirilememektedir. İşgücü piyasasında ortaya çıkan arz-talep uyumsuzluğu ise,

gençlerin işsiz kalması ve genç işsizlik oranlarının artması ile sonuçlanmaktadır. Ülkelerin eğitimi kamu hizmeti olarak değerlendirmesinin ve üretimini büyük ölçüde üstlenmesinin bir diğer nedeni de, eğitimin yarattığı dışsallıklardır. Eğitimin bireysel ve toplumsal açıdan yarattığı faydaların yanı sıra, ülke ekonomisi açısından; istihdam ve işsizlik üzerine etkisi, gelir seviyesi ve gelir dağılımı üzerine etkisi, ekonomik büyüme ve kalkınmaya olan etkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla eğitim, ülkeler açısından bir gereklilik olarak değerlendirilmekte ve eğitim hizmeti için yüksek harcamalara katlanılmaktadır. Eğitimin, istihdam üzerindeki etkileri eğitim kademelerine göre; işgücüne katılım oranları, istihdam ve kayıt dışı istihdam oranları gibi veriler aracılığıyla ortaya konulmuştur. Buna göre eğitim seviyesi yükseldikçe, işgücüne katılım oranları ile istihdam oranları yükselmektedir. Okuma-yazma bilmeyenler açısından işgücüne katılım ve istihdam oranları ortalama %17 seviyelerinde iken, yükseköğretim kademesinde bu oran %70 seviyelerindedir. Bunun yanı sıra eğitim ve kayıt dışı istihdam arasında ise ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim seviyesi yükseldiğinde, kayıt dışı istihdam oranları düşmektedir. Okuma-yazma bilmeyenler %88 seviyelerinde kayıt dışı istihdam içerisinde yer alırken, yükseköğretim kademesinde bu oran %6 olarak gerçekleşmektedir. Görüldüğü gibi eğitim seviyesi arttıkça, istihdam da artmakta ve işsizlik ise azalmaktadır. Ülke istihdamını etkileyen başka unsurlar da olmakla birlikte, eğitimin istihdam üzerinde bu denli önemli bir etkisinin olması, ülkelerin eğitim için yaptığı kamu harcamalarının ne boyutta olduğu sorusunu akla getirmektedir. Türkiye ve İngiltere'deki kamu kesimi eğitim harcamalarına bakıldığında, İngiltere'nin Türkiye'ye göre özellikle okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde çok daha yüksek oranlarda harcama yaptığı görülmektedir. Bu durum, her iki ülkenin okullaşma oranları ile öğrenci başına düşen harcama miktarlarına ilişkin verilerden de anlaşılmaktadır. İngiltere'de okullaşma oranları okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim açısından Türkiye'nin oldukça üzerindedir. Yine İngiltere'de ilköğretim ve ortaöğretim kademeleri için öğrenci başına düşen harcama miktarı Türkiye'nin ortalama 8 katıdır. Yapılan harcama miktarlarını, ülkelerin öğrenci sayıları ile ilişkilendiğimizde ise, her iki ülkenin de rakamsal olarak birbirine yakın öğrenci sayısına sahip olmasına rağmen, harcama miktarları arasında ciddi farklılıkların olması, Türkiye'de eğitim için ayrılan kaynakların yetersiz olduğunu göstermektedir. Türkiye'de eğitimin finansmanı için çok çeşitli kaynaklardan

yararlanıldığı halde, yüksek eğitim talebi karşılanamadığı gibi, kaynakların eğitim giderleri arasında dağılımı açısından da eksiklikler bulunmaktadır. 2019 yılına ilişkin MEB bütçesi harcama rakamlarına bakıldığında; Türkiye’de eğitim harcamalarının %80’inden fazlasının personele yönelik harcamalardan oluştuğu, buna karşılık toplam eğitim harcamalarının sadece %5’inin sermaye giderlerine ayrıldığı görülmektedir. Yükseköğretim bütçesi için de durum pek farklı değildir. 2019 yılı itibariyle yükseköğretim harcamalarının yaklaşık %80’ini personele yönelik harcamalar oluştururken, sermaye giderleri açısından bu oran %11’dir. Sermaye giderlerinin, büyük ölçekli bakım onarım, bina yapımı, makine-teçhizat alımı gibi yatırım harcamalarına yönelik giderleri içerdiği dikkate alındığında, artan eğitim talebinin, yeni yatırımlar yoluyla karşılanabilmesi mümkün görünmemektedir. Eğitim talebinin karşılanamaması, mevcut eğitim sisteminin nitelikli işgücü üretememesi ise beraberinde düşük genç istihdamını ve yüksek genç işsizlik oranlarını getirecektir. İngiltere’de Türkiye’ye kıyasla genç nüfus ve dolayısıyla eğitim talebi düşük olmasına karşılık, eğitim hizmeti için yapılan harcama miktarı oldukça yüksektir. İngiltere’nin genç istihdam ve genç işsizlik oranlarına bakıldığında, eğitim açısından izlemekte olduğu politikaların ne derece doğru olduğu görülmektedir. 2014-2016 döneminde İngiltere’de genç nüfus istihdam oranı ortalama %50 seviyelerinde iken Türkiye’de bu oran ortalama %34 seviyelerindedir. Aynı dönem İngiltere’de %15 seviyelerinde olan genç işsizlik, Türkiye’de ortalama %19 seviyelerindedir. Kaldı ki, yıllar itibariyle kamu kesimi eğitim harcamalarını ciddi oranlarda arttıran İngiltere’de genç işsizlik oranı düşerken, kamu kesimi eğitim harcamalarını azaltma eğilimi içerisinde olan Türkiye’de genç işsizlik oranı artış göstermektedir. Eğitim hizmetine yönelik ayrılan yüksek oranlı kamusal kaynaklar ile daha yüksek okullaşma oranları sağlanarak artan eğitim talebi karşılanmakta, işgücü piyasasındaki talebe yönelik vasıflı işgücü yetiştirilmekte ve böylece gençlerin daha yüksek oranda istihdama katılması sağlanmaktadır. Daha yüksek genç istihdamı ise, daha düşük genç işsizliği demektir. Türkiye’de, İngiltere’de olduğu gibi, eğitime daha fazla önem vererek, eğitime dönük kamu harcamalarını arttırmalı, ayrılan kaynaklar içerisinde yatırıma yönelik harcamalara ağırlık vermeli ve eğitimi nitelikli hale getirmelidir. Böylece, genç istihdam rakamlarını yükselterek, genç işsizlik oranlarını azaltabilir.

KAYNAKÇA

- Agboola, S., Musa, I. ve Ibrahim, Z. (2018). Relationship Between Educational Expenditure and Unemployment Rate on Economic Growth in Nigeria. *International Education Journal*, 1(3), 100-110.
- Akdoğan, A. (2005). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ansal, H., Küçükçifçi, S., Onaran, Ö. ve Orbay, B. Z. (2000). *Türkiye Emek Piyasasının Yapısı ve İşsizlik*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Arabacı, İ. B. (2011). Türkiye'de ve OECD Ülkelerinde Eğitim Harcamaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 100-112.
- Ata, N. (2007). Türkiye'de İşgücü Piyasasının Yapısı ve Genç İşsizlik. *TİSK Akademi Dergisi*, 2(1), 109-119.
- Ataç, E. (1979). *Türkiye'de Eğitim Hizmetlerinin Kamu Harcamaları Açısından Analizi: Planlı Dönem 1963-1977*. Eskişehir: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.
- Ay, S. (2012). Türkiye'de İşsizliğin Nedenleri: İstihdam Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 19(2), s.321-341.
- Aydın, A. (2000). Zorunlu Temel Eğitim Uygulaması ve Çözüm Bekleyen Sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(8), 98-103.
- Aydın, E. G. (2013). Türkiye'de Kayıtdışı İstihdam Konusu Üzerine Teorik ve Ampirik Bir Çalışma. S. Sarı, A. Gencer ve İ. Sözen (Ed.). *International Conference on Eurasian Economies* (s. 783-790). St. Petersburg-Russia.
- Aydın, Y. (2015). Türkiye'de İşgücü Piyasasının Karakteristik Özellikleri ve AB Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Analizi. 3. *Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı* (s. 416-430). Bingöl: Fırat Kalkınma Ajansı ve Bingöl Üniversitesi.
- Ayrangöl, Z. ve Tekdere, M. (2014). Türkiye ve OECD Ülkelerinde Yapılan Eğitim Harcamalarının Karşılaştırmalı Analizi. *EUL Journal of Social Sciences*, 5(2), 1-30.
- Bayraktar, S. ve İncekara, A. (2013). Türkiye'nin Genç İşsizlik Profili. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 4(1), 15-38.
- Bayram, A. (2017). Eğitimle İlgili Temel Kavramlar. V. Sönmez (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş* (s. 1-20). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Benson, C. S. (1987). Educational Financing. G. Psacharopoulos (Ed.). *Economics of Education Research and Studies* (s. 423-426). Washington D.C.: Pergamon Books.
- Bölükbaş, M. (2018). Kayıtdışı İstihdam ve İşsizlik Ekonomik Büyüme ile İlişkili Olabilir Mi? Türkiye İçin Ekonometrik Bir Analiz. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 75-90.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi. *D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33-41.
- Çalışkan, Ş. (2007). Eğitim-İşsizlik ve Yoksulluk İlişkisi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7(13), 284-308.
- Çetinkaya, E. (2010). Genç İşsizliğin Teorik Açıklamaları. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 58, 45-57.
- Çomaklı, Ş. E. ve Turan, D. (2016). *Kamu Harcama Hukuku*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Çondur, F. ve Şimşir, N. C. (2017). Türkiye'de Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Genç İşsizlik İlişkilerinin Analizi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 44-59.
- Çuhadar, S. G. ve Lordoğlu, K. (2016). Demografik Dönüşüm Sürecinde Türkiye'de Yaşlanma ve Sorunlar. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 63-80.
- Demircan, E. (2012). *İstihdam ve İşgücü Piyasası Raporu*. Diyarbakır: Karacadağ Kalkınma Ajansı.
- Derbil, S. (1950). Kamu Hizmeti Nedir? *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(3), 28-36.
- Doğan, S. (2015). Eğitimin İşlevleri. C. T. Uğurlu (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş* (s. 39-53). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- EĞİTİM-SEN. (t.y.) Erişim: 14.06.2019, <http://egitimsen.org.tr>
- EĞİTİM-SEN. (2019). Erişim: 14.06.2019, <http://egitimsen.org.tr>
- EĞİTİM-SEN. (2019). Erişim: 14.06.2019, <http://egitimsen.org.tr>
- Ekin, N. (2000). *Türkiye'de Yapay İstihdam ve İstihdam Politikaları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları .
- Ercan, H. (2007). *Türkiye'de Gençlerin İstihdamı*. Ankara: Uluslararası Çalışma Ofisi.

- Erdayı, U. (2009). Dünyada Genç İşsizliği Sorununun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 133-160.
- Erdoğan, İ. (2015). *Eğitim Bilimleri ve Milli Eğitime Dair*. Ankara: Nobel .
- Erdoğdu, M. (2001). Kamusal Niteliği Bağlamında Türkiye ve Güney Kore'de Eğitimin Finansmanı. *Türkiye'de 1980 Sonrası Mali Politikalar: XVI. Türkiye Maliye Sempozyumu* 28-31 Mayıs 2001 (s. 321-349). Manisa: Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü Yayını
- Erginer, A. (2009). *Avrupa Birliği Eğitim Sistemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erkılıç, T. A. (2017). Eğitimin Hukuksal Temelleri. V. Sönmez (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş* (s.265-290). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erol, S. I. (2013). Gençlere Yönelik Aktif İstihdam Politikaları: Japonya, Kore, Çin ve Türkiye Örnekleri. *TÜHİS*, 15-43.
- EUROSTAT. (2019). Erişim: 03.06.2019, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- European Commission. (t.y.). Eurostat Databases. Erişim: 02.06.2019, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/data/main-tables>
- Gözübüyük, Ş. (2005). *Yönetim Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Gül, H. (2008). Türkiye'nin Eğitim Sorunları, AKP'nin Eğitime Bakışı ve Çözüm Önerileri. *Toplum ve Demokrasi*, 2(3), 181-196.
- Gül, İ. I. (2009). Eğitime Erişim : Eğitimde Ayrımcılık Yasağı ve Fırsat Eşitliği. T. Işık (Ed.). *Eğitim Hakkı ve Eğitimde Haklar: Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri Işığında Ulusal Mevzuatın Değerlendirilmesi* (s. 17-99). İstanbul : Yelken.
- Gülcan, M. G. (2010). *Avrupa Birliği ve Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güloğlu, T., Korkmaz, A. ve Kıp, M. (2003). *Türkiye'de Kayıtdışı İstihdam Gerçeğine Bir Bakış*. Erişim: 09.04.2019, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9582>.
- Günay, D. ve Günay, A. (2016). Dünya'da ve Türkiye'de Yükseköğretim Okullaşma Oranları ve Gelişmeler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(1), 13-30.
- Gündoğan, N. (1999). Genç İşsizliği ve Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde Uygulanan Genç İstihdam Politikaları. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 54(1), 65.
- Gündoğan, N. (2001). *Genç İşsizliği*. Eskişehir: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.

- Hekimoğlu, B. ve Baş, E. (2018). *Ülkemizde ve Samsun'da Tarımsal Değişimler Tarımsal İstihdam İçin Öneriler*. Erişim: 12.05.2019, https://samsun.tarimorman.gov.tr/Belgeler/Yayinlar/Tarimsal_strateji/Tarimsal_istihdam_i%C3%A7in_oneriler.pdf.
- ILO (2010). *Global Employment Trends For Youth 2010: Special Issue on the Impact of the Global Economic Crisis on Youth*. Geneva.
- ILO (2008). *Youth Employment: Breaking Gender Barriers for Young , Women and Men*. Geneva.
- Kara, M. ve Duruel, M. (2005). Türkiye'de Ekonomik Büyümenin İstihdam Yaratamama Sorunu. *Sosyal Siyaset Konferansları 50. Kitap* (s. 365-396). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını.
- Karaarslan, E. (2005). Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Analizi. *Maliye Dergisi*, (149), 36-73.
- Karabıyık, İ. (2009). Avantaj ve Dezavantajlarıyla Genç İşsizliğinin Değerlendirilmesi. *Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(3-4), 293-320.
- Karacaoğlu, Ö. C. ve Çabuk, B. (2002). İngiltere ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*. 155-163.
- Karahanoğulları, O. (2015). *Kamu Hizmeti (Kavram ve Hukuksal Rejim)*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Karakul, A. K. (2014). İran ve Türkiye'de Eğitim Finansmanının Karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(31), 67-87.
- Karakütük, K. (2012). *Eğitim Planlaması*. Ankara: Elhan Kitap.
- Karakütük, K. (2017). Eğitimin Ekonomik Temelleri. V. Sönmez (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş* (s.135-164). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karataş, K. (1996). *Genç İşsizliği Ekonomik Toplumsal ve Ruhsal Sonuçları*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayını.
- Kayalı, G. S. (2015). *Genç İşsizliği*. Ankara: Türk Metal Yayınları.
- Kızıloluk, H. (2007). Ekonominin Eğitimin Amaçları ve İçeriği Üzerindeki Etkileri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(1), 21-30.
- Kobal, A. (2019). *Dünya Eğitim Sistemleri İngiltere Eğitim Sistemi ve Türk Eğitim Sistemi ile Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Erişim:12.06.2019, <http://aylinskobal.blogspot.com/2019/01/ingiltere-egitim-sistemi-ve-turk-egitim.html>

- Koç, H. (2007). Eğitim Sisteminin Finansmanı. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39-50.
- Koç, İ., Eryurt, M. A., Adalı, T. ve Seçkiner, P. (t.y.). *Türkiye'nin Demografik Dönüşüm*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Yayını.
- McMahon, W. W. (1987). Externalities of Education. G. Psacharopoulos. (Ed.). *Economics of Education Research and Studies*(s. 133-137). England: Pergamon Press.
- MEB. (2017). Erişim: 19,06,2019, http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_Sistemi_2017/TES_2017.pdf
- MEB. (2018). Erişim: 19,06,2019, http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_Sistemi_2018/TES_2018.pdf
- MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2018). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017/18*. Ankara: Resmi İstatistik Programı.
- Murat, S. (1988). Gelişmekte Olan Ülkelerde Gençlerin Sosyo - Demografik, İstihdam ve Eğitim Özellikleri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, 317-340.
- Murat, S. ve Şahin, L. (2011). Nedenleri ve Sonuçları Açısından Gençler Arasında Yaygınlaşan İşsizlik. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 44, 1-48.
- OECD. (2016). Gross Domestic Product Database, Erişim: 22.06.2019, www.data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm
- O'Higgins, N. (1997). The Challenge of Youth Unemployment. *International Social Security Review*, 63-93
- Ören, K. ve Şahverdioğlu, H. (2016). Türkiye'de Genç İşsizliği ve Genç İşsizliğinin Giderilmesinde Aktif İstihdam Politikaları. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 5-27.
- Özker, N. ve Esener, Ç. (2009). Türkiye'de bir Kamu Harcaması Olgusu Olarak Eğitim Harcamaları: Örnek Ülkeler ile Yakın Dönem Karşılaştırma. *Mevzuat Dergisi*, 1-15.
- Öztürk, N. (2005). İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü. *Sosyo-Ekonomik Dergisi*, 27-44.
- Öztürk, N. (2007). *Kamu Tercihinin Tespitinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yolları*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Pehlivan, O. (2014). *Kamu Maliyesi*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Şahin, L. (2007). Türkiye İşgücü Piyasasının Yapısal Özellikleri ve İşsizlik Sorunu. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (53), 543-575.

- Şentürk, F. (2015). Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İstihdamın Yapısı. *Sosyal Güvenlik Uzmanları Derneği Sosyal Güvenlik Dergisi*, 113-143.
- Şimşek, Y. (2001). Eğitimin Dışsallıklarının Dikkat Çeken Olgular. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 7(2), 239-256.
- TOBB. (2013). *Türkiye Tarım Sektörü Raporu*. Ankara: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği.
- Toprak, D., Ağcakaya, S. ve Gül, H. (2016). Sosyal Devlet Yaklaşımı Açısından Türkiye'de 1980 Sonrası Eğitim Harcamaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(1), 123-165.
- Tural, N. K. (2002). *Eğitim Finansmanı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tuzcu, G., (2006). *Avrupa Birliği'ne Giriş Süreci ve Eğitimde Vizyon 2023*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayını.
- TÜBİTAK. (t.y.). Erişim: 17.06.2019,
https://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/vizyon2023/eik/EK1.pdf
- TÜİK. (t.y.), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi. Erişim: 02.04.2019,
<http://www.tuik.gov.tr>
- TÜİK. (t.y.), Hanehalkı İşgücü Anketleri. Erişim: 07.05.2019, <http://www.tuik.gov.tr>
- TÜİK. (t.y.), İşgücü İstatistikleri. Erişim: 05.05.2019, <http://www.tuik.gov.tr>
- Tüleykan, H. ve Parlak, M. A. (2018). Türkiye'de Kamu Kesiminin Eğitim Harcamalarının Değerlendirilmesi (2006-2018). *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 34-53.
- Tülümce, S. Y. ve Yayla, N. (2017). Türkiye'de Kamu Harcamalarının Bileşenleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Wagner ya da Keynes. *Social Sciences*, 12(4), 163-184.
- Türk, E. (1999). *Türk Eğitim Sistemi*. Ankara: Nobel.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). *T.C. Resmi Gazete*, 17863, 9 Kasım 1982.
- Türkmen, F. (2002). *Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye'de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması. Uzmanlık Tezi, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara*.
- TÜSİAD. (2002). *Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İşsizlik*. İstanbul: TÜSİAD.

- Umut Taş, F. Y. (2008). Türkiye'de Eğitimin Kalkınma Üzerindeki Rolü ve Eğitim Yatırımlarının Geri Dönüş Oranı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 155-186.
- UNDP. (2008). *Human Development Report: Youth in Turkey*. Ankara: Birleşmiş Milletler Kalkınım Programı Türkiye Temsilciliği.
- UIS. Stat Education Databases. (t.y.), Erişim:03.06.2019, <http://data.uis.unesco.org/>
- Varol, Y. K. ve İmamoğlu, F. (2014). Türk ve İngiliz Eğitim Sistemine İlişkin Sayısal Verilerin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 406-418.
- Watts, A. G. (1983). *Education, Unemployment and the Future of Work*. England: Open University Press.
- Yentürk, N. ve Başlevent, C. (2007). *Gençlik Araştırmaları Birimi Araştırma Raporu: Türkiye'de Genç İşsizliği*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Gençlik Çalışmaları Birimi.

EK 1 ORJİNALLİK RAPORU

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 07/08/2019</p> <p>Tez Başlığı : Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Genç İşsizliği Üzerine Etkisi: Türkiye ve İngiltere Açısından Bir Değerlendirme</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 95 sayfalık kısmına ilişkin, 07/08/2019 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %8'dir.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☒ Alıntılar hariç 4- ☐ Alıntılar dâhil 5- ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <div style="text-align: right;"> Tarih ve İmza </div> <p>Adı Soyadı: Fahriye Yaprak DOĞAN</p> <p>Öğrenci No: N09127915</p> <p>Anabilim Dalı: Maliye</p> <p>Programı: Maliye - Tezli</p>
<p><u>DANIŞMAN ONAYI</u></p> <p>UYGUNDUR.</p> <p>Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ</p> <p>(Unvan, Ad Soyad, İmza)</p>

EK 2 ETİK KOMİSYONU MUAFİYET FORMU

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 07/08/2019

Tez Başlığı: Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Genç İşsizliği Üzerine Etkisi: Türkiye ve İngiltere Açısından Bir Değerlendirme

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Fahriye Yaprak DOĞAN
Öğrenci No: N09127915
Anabilim Dalı: Maliye
Programı: Maliye - Tezli
Statüsü: Yüksek Lisans Doktora Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Telefon: 0-312-2976860

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

